

**Πανεπιστήμιο
Δυτικής Μακεδονίας**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

ΤΙΤΛΟΣ: Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΑΛΕΞΙΟΥ ΜΑΡΙΑ
ΕΠΟΠΤΡΙΑ: ΒΑΚΑΛΗ ΆΝΝΑ

ΦΛΩΡΙΝΑ 2023

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΤΜΗΜΑ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

ΤΙΤΛΟΣ: Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΑΛΕΞΙΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΕΠΟΠΤΡΙΑ: ΒΑΚΑΛΗ ΑΝΝΑ

Α' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Η. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΚΩΤΣΑΛΙΔΟΥ ΕΥΔΟΞΙΑ

Περίληψη

Η συγκεκριμένη εργασία πραγματεύεται το ρόλο που διαδραματίζει η Δημιουργική Γραφή στο νηπιαγωγείο αναφορικά με την καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων. Στις μέρες μας η προσχολική εκπαίδευση στοχεύει στην υλοποίηση γλωσσικών δράσεων με δημιουργικό τρόπο, ώστε τα παιδιά να εξασκηθούν στη γλώσσα και να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους. Η δημιουργική γραφή κρίνεται σημαντική σε παιδιά νηπιακής ηλικίας, καθώς συνιστά έναν καινοτόμο και βιωματικό τρόπο μάθησης και γλωσσικής ανάπτυξης. Ο εκπαιδευτικός, μέσα από την αξιοποίηση κατάλληλων στρατηγικών και εργαλείων, μπει τα παιδιά στη γλώσσα μέσα από την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής και συντελεί στην γνωστική τους ανάπτυξη. Ακόμη, η δημιουργική γραφή καθιστά τη μάθηση ψυχαγωγική, αφού τα νήπια εμπλέκονται ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία και δημιουργούν τα ίδια προσωπικές ιστορίες, μαθαίνοντας εμπειρικά και καλλιεργώντας μεταγνωστικές δεξιότητες. Η εργασία αυτή, λοιπόν, προσεγγίζει βιβλιογραφικά τις έννοιες της γλώσσας και της δημιουργικής γραφής, ενώ σε πρακτικό πλαίσιο, απαριθμεί γλωσσικές δραστηριότητες που σχεδιάζονται στο νηπιαγωγείο από τον εκπαιδευτικό με την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής.

Λέξεις-Κλειδιά: Δημιουργική Γραφή, γλώσσα, προσχολική εκπαίδευση, γλωσσικές δράσεις, γλωσσική ικανότητα

Abstract

This particular work deals with the role played by Creative Writing in kindergarten regarding the cultivation of language skills. Nowadays preschool education aims to implement language activities in a creative way, so that children can practise language and enhancing their imagination. Creative writing is important for young children, as it is an innovative and experiential way of learning and language development. The teacher, through the use of appropriate strategies and tools, introduces the children to the language through the use of creative writing and contributes to their cognitive development. Also, creative writing makes learning fun, since toddlers are actively involved in the learning process and create their own personal stories, learning experientially and cultivating metacognitive skills. This work, therefore, approaches the concepts of language and creative writing bibliographically, while in a practical context, it lists language activities that are planned in kindergarten by the teacher using creative writing.

Keywords: Creative Writing, language, preschool education, language activities, language ability

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
1. Χαρακτηριστικά της Προσχολικής Ηλικίας	7
2. Η Έννοια της Γλώσσας	10
2.1. Η Γλώσσα ως Λόγος, Ομιλία, Επικοινωνία.....	10
2.2. Θεωρίες Κατάκτησης της Γλωσσικής Δεξιότητας.....	11
2.2.1. Εμπειριοκρατική Θεωρία	11
2.2.2. Γενετική Θεωρία	13
2.2.3. Γνωστική Θεωρία.....	13
2.2.4. Πραγματολογική Θεωρία.....	14
3. Γλωσσική Ανάπτυξη των Παιδιών στην Προσχολική Εκπαίδευση	16
3.1. Η Πορεία της Γλωσσικής Ανάπτυξης των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας	18
3.2. Παράγοντες που Διαμορφώνουν τη Γλωσσική Ανάπτυξη των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας	19
3.3. Ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού στη Γλωσσική Ανάπτυξη των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας	21
3.4. Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη της Γλώσσας στην Προσχολική Εκπαίδευση	23
3.4.1. Η Δομική Προσέγγιση	24
3.4.2. Η Επικοινωνιακή Προσέγγιση	25
3.4.3. Πρακτικές που Συμβάλλουν στην Ανάπτυξη Γλωσσικών Δεξιοτήτων	26
4. Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση στην Προσχολική Ηλικία	28
4.1. Η Έννοια και το Περιεχόμενο της Δημιουργικής Γραφής.....	30
4.2. Η Διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής στο Νηπιαγωγείο	30
4.3. Η Αξία της Δημιουργικότητας σε Παιδιά Νηπιαγωγείου	33
5. Γλωσσικές Δραστηριότητες Αξιοποίησης της Δημιουργικής Γραφής Στο Νηπιαγωγείο .	35
Συμπεράσματα	88
Βιβλιογραφία	90
Ελληνόγλωσση.....	90
Ξενόγλωσση.....	93

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αποτελεί κοινό τόπο ότι το κύριο μέσο επικοινωνίας των ατόμων είναι η γλώσσα. Η καλλιέργεια της γλωσσικής ικανότητας του ατόμου συνιστά μια δυναμική και συνεχή διαδικασία, η οποία αρχίζει από τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Το άτομο μέσα από το οικογενειακό και αργότερα το εκπαιδευτικό περιβάλλον κατανοεί τους κώδικες επικοινωνίας και μαθαίνει να αποκωδικοποιεί το νόημα των λέξεων. Στόχο της γλώσσας συνιστά η αλληλεπίδραση και η επικοινωνία με το συνάνθρωπο, με απώτερο σκοπό την κοινωνικοποίηση του ατόμου. Το άτομο μέσα από την κατάκτηση της γλώσσας και των δεξιοτήτων επικοινωνίας αναπτύσσεται σε γνωστικό επίπεδο, όπως και ψυχολογικό και κοινωνικό και διαμορφώνει το χαρακτήρα του. Ειδικότερα, σε εκπαιδευτικό επίπεδο, επιτυγχάνει μέσα από τη γλώσσα υψηλές επιδόσεις, επιτυγχάνει μαθησιακούς στόχους και εξελίσσεται (Βορριά κ.ά., 2015).

Η γλώσσα και γλωσσική ικανότητα του ατόμου συνιστά αντικείμενο μελέτης ποικίλων προσεγγίσεων, μεταξύ των οποίων συναντώνται τόσο κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα όσο και σημαντικές διαφορές. Βασικές θεωρίες που πραγματεύονται την έννοια της γλώσσας αποτελούν οι βιολογικές θεωρίες (Locke, 1993), οι συμπεριφοριστικές (Bruner, 1975), οι γνωστικές (Piaget, 1952). Στο σύνολό τους οι παραπάνω προσεγγίσεις εμφανίζουν ως ομοιότητα τη σημασία που έχει η γλώσσα και οι κώδικές της στην ομαλή επικοινωνία και διάδραση των ατόμων, ενώ διαφέρουν σημαντικά στο περιεχόμενο και τα μέσα με τα οποία κατακτά το άτομο τη γλωσσική ικανότητα και τις δεξιότητες επικοινωνίας.

Επιπρόσθετα, η γλώσσα συνιστά τρόπο «διαπροσωπικής επικοινωνίας και κοινωνικής αλληλεπίδρασης του ατόμου», όπως υπογραμμίζει η Καρούσου (2017), καθώς και γνωστικό μέσο, με τη βοήθεια του οποίου ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να προβεί στην ιεράρχηση, οργάνωση, απεικόνιση και κατανόηση του περιβάλλοντος. Ακόμη, η γλώσσα έχει ιδιαίτερη αξία για το άτομο, αφού το βοηθά να αντιληφθεί το περιεχόμενο των διαφόρων λέξεων, αφηρημένων και συγκεκριμένων και να επεξεργαστεί τη σημασία τους μέσα από ποικίλες

νοητικές διεργασίες. Η γλώσσα, λοιπόν, αποτελεί σπουδαίο εργαλείο ολόπλευρης ανάπτυξης του ατόμου σε όλους τους τομείς (νοητικό, συναισθηματικό, κοινωνικό).

Από την άλλη πλευρά, η γλώσσα συνδέεται άρρηκτα με τη δημιουργική γραφή. Η δημιουργική γραφή, ειδικότερα, συνιστά τρόπο έκφρασης που προέρχεται από την αξιοποίηση της φαντασίας και αφού στο άτομο δοθούν τα κατάλληλα ερεθίσματα. Συνιστά ρηξικέλευθη και βιωματική τεχνική, κατά την οποία το άτομο εκφράζει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του με έναν τρόπο μοναδικό και διαφορετικό. Η δημιουργική γραφή προκειμένου να γίνει πράξη, οφείλουν να υπάρχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, όπως η αξιοποίηση κατάλληλων στρατηγικών και διδακτικών εργαλείων. Η δημιουργική γραφή αποτελεί προϊόν έμπνευσης, φαντασίας, εξάσκησης, καθώς και μίμησης λογοτεχνικών κειμένων, κυρίως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Μέσα από την καλλιέργεια της δημιουργικής γραφής και τη σύνθεση νέων έργων, το άτομο δημιουργεί, εμπνέεται, μαθαίνει, εκτονώνεται και φτάνει στη λύτρωση. Ακόμη, αποκτά μεταγνωστικές δεξιότητες, μαθαίνει να εκφράζει σκέψεις και συναισθήματα, ενώ αποκτά αυτοεκτίμηση και αυτορρύθμιση συμπεριφοράς (Καρακίτσιος, 2011).

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας των παιδιών του Νηπιαγωγείου μέσα από την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής. Η εργασία δομείται από έξι κεφάλαια, τα τέσσερα εκ των οποίων συνιστούν το θεωρητικό της υπόβαθρο, ενώ το πέμπτο το πρακτικό. Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο απαριθμούνται τα βασικά χαρακτηριστικά της προσχολικής ηλικίας, ενώ στο δεύτερο αποσαφηνίζεται το περιεχόμενο της έννοιας της γλώσσας και παρατίθενται οι θεωρίες κατάκτησης της γλωσσικής ικανότητας.

Στη συνέχεια, στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται η σημασία της γλώσσας στην προσχολική εκπαίδευση και συγκεκριμένα οι παράγοντες που συμβάλουν στη γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων, ο ρόλος του εκπαιδευτικού, καθώς και οι διδακτικές προσεγγίσεις που εφαρμόζονται με σκοπό την καλλιέργεια των γλωσσικών δεξιοτήτων. Το τέταρτο κεφάλαιο πραγματεύεται το περιεχόμενο της δημιουργικής γραφής, τη σημασία της διδασκαλίας της στην προσχολική εκπαίδευση, καθώς και την ιδιαίτερη αξία της δημιουργικότητας σε παιδιά Νηπιαγωγείου.

Τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο εμπεριέχει γλωσσικές δραστηριότητες που σχεδιάζονται στην προσχολική εκπαίδευση με την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής, ενώ το έκτο περιλαμβάνει τα συμπεράσματα που εξάγονται από την εργασία.

1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η προσχολική ηλικία καλύπτει το δεύτερο έως πέμπτο έτος της ζωής του παιδιού. Είναι η λεγόμενη νηπιακή ηλικία. Κατά τη διάρκεια της νηπιακής ηλικίας διαμορφώνονται βασικοί τομείς ανάπτυξης του ατόμου, όπως το νοητικό του επίπεδο, η καλλιέργεια της λεπτής κινητικότητας, η ανάπτυξη της ομιλίας, η καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων. Βέβαια, η ανάπτυξη των παραπάνω τομέων πραγματοποιείται με διαφορετικό τρόπο και ρυθμό για το κάθε παιδί, γεγονός που προάγει τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα του χαρακτήρα του. Ακόμη και στο ίδιο παιδί, δε διαμορφώνονται ταυτόχρονα οι αναπτυξιακοί τομείς ούτε εξελίσσονται στον ίδιο βαθμό. Η προσχολική ηλικία, όμως, αποτελεί κομβικό χρονικό σημείο ανάπτυξης του παιδιού, καθώς συνιστά το χρονικό διάστημα όπου επιτελούνται ριζικές αλλαγές στην εξέλιξή του (Berk & Τσορμπατζούδης, 2015).

Η προσχολική ηλικία εμπεριέχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Αρχικά, κατά τη νηπιακή ηλικία το παιδί αναπτύσσεται σωματικά. Το σώμα αλλάζει, το παιδί αρχίζει να γνωρίζει το σώμα του και τη λειτουργία μερών αυτού. Αποκτά έλεγχο πάνω στο σώμα του και στο περιβάλλον γύρω του (Αρίδη - Παυλίδη, 2011). Παράλληλα με το σώμα, γνώρισμα της νηπιακής ηλικίας συνιστά η έντονη κινητικότητα. Το παιδί δε μένει στατικό, αλλά χρησιμοποιεί τα άκρα του για να περπατήσει, να τρέξει και να ανακαλύψει βιωματικά το χώρο γύρω του. Μέσα από την κίνηση εκτονώνεται, αποβάλλει το άγχος, παίζει και ψυχαγωγείται. Η κίνηση συντελεί στην συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, αφού μέσω αυτής πλησιάζει ομηλικούς, εντάσσεται σε ομάδες, αλληλεπιδρά (Παπαντωνίου κ.ά., 2004).

Ακόλουθο γνώρισμα της προσχολικής ηλικίας συνιστά η γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Το παιδί χρησιμοποιεί τις αισθήσεις του, τις αναγνωρίζει και με αυτές γνωρίζει τον κόσμο που το περιβάλλει. Κατακτά γνωστικά σχήματα και ξεκινά σταδιακά να σχηματίζει σύμβολα για τα αντικείμενα του περιβάλλοντος χώρου, καθώς και να συσχετίζει αυτά τα αντικείμενα μεταξύ τους. Στο λόγο του αρχίζει να εντάσσει απλές λέξεις και να σχηματίζει προτάσεις μικρές και περιόδους που βγάζουν νόημα. Με αυτόν τον τρόπο, επικοινωνεί με τους άλλους και εκφράζει λεκτικά σκέψεις και συναισθήματα (Μιχαλοπούλου & Βάρδα, 2004). Επιπλέον, σε γνωστικό επίπεδο το παιδί δύναται να ιεραρχεί διάφορα αντικείμενα

στην καθημερινότητά του, με κριτήριο το λειτουργικό τους ρόλο και τη χρηστικότητα τους. Σκέφτεται επαγωγικά, αυθαίρετα και με γενικεύσεις (Δροσινού κ.ά., 2007).

Πρόσθετο χαρακτηριστικό της προσχολικής ηλικίας συνιστά η εγωκεντρική σκέψη. Το νήπιο αντικρίζει και εξηγεί τα πράγματα που εκτυλίσσονται γύρω του με επίκεντρο τον εαυτό του. Οποιαδήποτε κίνηση, σκέψη, δράση του επικεντρώνεται στην προσωπική του οπτική γωνία και στις εμπειρίες και τα ατομικά του βιώματα. Δεν έχει καλλιεργήσει την ενσυναίσθηση ακόμη και δεν αντιλαμβάνεται ότι τα λόγια και οι πράξεις του επιφέρουν δυσμενείς συνέπειες στους άλλους. Εκδηλώνει κλάματα, φωνές και επιθετικότητα κάθε φορά που κάποιος άλλος αντικρούει τη δική του θέληση κι επιθυμία. Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι φορές που άψυχα αντικείμενα προσωποποιούνται και το παιδί αναπτύσσει διάλογο με αυτά, τα οποία το κατανοούν και δεν εκδηλώνουν αντίδραση στα «θέλω» του (Elliott et al., 2008).

Βασικό χαρακτηριστικό της προσχολικής ηλικίας αποτελεί η γλωσσική ανάπτυξη. Η γλώσσα αυτό το χρονικό διάστημα αλλάζει και εξελίσσεται. Συγκεκριμένα, το παιδί αποκτά πλούσιο λεξιλόγιο συγκριτικά με προγενέστερη περίοδο, αναγνωρίζει προφορικά και γραπτά τα φωνήματα και μαθαίνει να συνδέει λέξεις και να σχηματίζει μικρές περιόδους, ώστε να επικοινωνήσει με το περιβάλλον του. Αναπτύσσεται η άρθρωση των λέξεων, τις οποίες και προφέρει το νήπιο πιο εύχαρα και εύληπτα. Βέβαια, οι περίοδοι και οι λέξεις που εντάσσει στο λόγο του αποσκοπούν στην έκφραση των προσωπικών του αναγκών και επιθυμιών και δεν υπάρχει πρόθεση ούτε ανάπτυξη στον τομέα της αντίδρασης του δέκτη. Αυτό σημαίνει ότι ο λόγος του νηπίου δε χαρακτηρίζεται κοινωνικοποιημένος, αλλά, όπως προαναφέρθηκε, εγωκεντρικός (Αρίδη - Παυλίδη, 2011).

Κατά τη διάρκεια της νηπιακής ηλικίας αναπτύσσεται, πέρα από το γνωστικό τομέα, ο κοινωνικοσυναισθηματικός. Το παιδί, μέσα από την καθημερινή του επαφή με ομηλικούς και μεγαλύτερους, μαθαίνει να επικοινωνεί και να εκδηλώνει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Απομακρύνεται, πλέον, από το στενό οικογενειακό περιβάλλον, που του είναι οικείο, εντάσσεται στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον και καλείται να προσαρμοστεί σε αυτό. Αποκτά αυτορρύθμιση συμπεριφοράς, εντάσσεται σε ομάδες, ανταλλάσσει απόψεις, συμμετέχει στο ομαδικό παιχνίδι και εκφράζεται. Η εμπλοκή του σε ποικίλες δράσεις στα σχολικά πλαίσια το βοηθά να ψυχαγωγηθεί, να κάνει φίλους, να διοχετεύσει δημιουργικά την ενέργειά του (Berk et al., 2015).

Μέσα, λοιπόν, από το συμβολικό και ομαδικό παιχνίδι και τη δράση στο σχολικό περιβάλλον, το νήπιο κοινωνικοποιείται. Αναλαμβάνει να παίζει ρόλους, να πειθαρχήσει

στους κανόνες ενός παιχνιδιού, να αντιληφθεί τη θέση των συνομιλήκων και να λειτουργήσει πιο οργανωμένα. Στον κοινωνικό τομέα, λοιπόν, το νήπιο αναπτύσσεται μέσα από την ενεργό εμπλοκή και τη συνεχή δράση. Αλληλεπιδρά με τους άλλους και αναπτύσσει φιλικές διαπροσωπικές σχέσεις. Με αυτόν τον τρόπο, αποκολλάται από τα μητρικά δεσμά και γίνεται μέρος μιας ευρύτερης κοινότητας. Βέβαια, οι σχέσεις που αναπτύσσονται στη νηπιακή ηλικία δε χαρακτηρίζονται από σταθερότητα, αφού ακόμη το νήπιο δεν είναι σε θέση να αντιληφθεί τα κριτήρια επιλογής φίλων. Είναι, όμως, σχέσεις σημαντικές τόσο με τους διδάσκοντες όσο και τους συμμαθητές, που του παρέχουν τη δυνατότητα απομάκρυνσης από τις εγωκεντρικές του τάσεις και την ένταξή του σε μια ομάδα με διαφορετικά χαρακτηριστικά, αλλά με κοινό στόχο και πορεία (Αρίδη - Παυλίδη, 2011).

Τέλος, στα γνωρίσματα που σηματοδοτούν την προσχολική ηλικία εντάσσεται και το παιχνίδι, ατομικό ή ομαδικό. Ο ρόλος του παιχνιδιού σε όλες τις μορφές του (συμβολικό, παιχνίδι ρόλων, ατομικό, ομαδικό) ευνοεί την εξέλιξη του νηπίου σε κοινωνικό και ψυχολογικό επίπεδο. Το παιδί δημιουργεί σχέσεις με τους ομηλικούς, αποβάλλει την εγωκεντρικότητά του και μαθαίνει να πειθαρχεί μέσα από την τήρηση των κανόνων. Επικοινωνεί με τους άλλους με στόχο τη νίκη και γεύεται ευχάριστα συναισθήματα ή και σε περίπτωση ήττας, μαθαίνει να διαχειρίζεται τα δυσάρεστα. Το παιχνίδι βοηθά το νήπιο να αναπτύξει τη φαντασία του, τη δημιουργικότητά του, να ασκηθεί και να κατανοήσει τα αγαθά της συνεργατικότητας. Επίσης, μέσα από το παιχνίδι αποβάλλει αρνητικά συναισθήματα, όπως άγχος και θυμό και εκτονώνεται (Αρίδη - Παυλίδη, 2011).

2. Η ΈΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

2.1. Η Γλώσσα ως Λόγος, Ομιλία, Επικοινωνία

Η γλώσσα αποτελεί ένα σύστημα που συνίσταται από φωνολογικά στοιχεία με σημασιολογικό περιεχόμενο, τα οποία συσχετίζονται και έχουν ως σκοπό τη μεταφορά μηνυμάτων. Τα στοιχεία που απαρτίζουν τη γλώσσα βοηθούν το άτομο να δημιουργήσει περιόδους και προτάσεις, προκειμένου να αλληλεπιδράσει με τους συνανθρώπους του και να αναπτύξει δεσμούς, προκειμένου να κοινωνικοποιηθεί. Η γλώσσα, λοιπόν, συνιστά βασικό κοινωνικό μέσο, με το οποίο οι άνθρωποι συνδιαλέγονται, επικοινωνούν και ζουν αρμονικά (Βογινδρούκας, 2002).

Η γλώσσα εμπερικλείει το λόγο και την ομιλία, δυο έννοιες που συγγέονται μεν, αλλά είναι διαφορετικές. Αρχικά, επιτελούν διαφορετικές λειτουργίες. Ο λόγος λειτουργεί ως μέσο κατανόησης των λεγομένων του άλλου, μεταφοράς σκέψεων και συναισθημάτων, τα οποία λαμβάνουν χώρα μέσα από τη χρήση λεκτικών συμβόλων, κανόνων συντακτικών και γραμματικών και μη λεκτικών τρόπων, όπως χειρονομιών. Αντίθετα, η ομιλία παραπέμπει στον τρόπο άρθρωσης των φθόγγων και την ιδιαίτερη προφορά του κάθε ανθρώπου. Επιπλέον, ο λόγος εμπεριέχει κοινωνικές προεκτάσεις, αφού σε αυτόν ξεχωριστή σημασία κατέχει η χρήση συμβολισμών, στην οποία και στηρίζεται η ανθρώπινη ύπαρξη. Οι συμβολισμοί βοηθούν το άτομο να σκεφθεί και μέσα από τη γλώσσα να αλληλεπιδράσει (Ζακοπούλου, 2009).

Επιπρόσθετη διαφορά του λόγου από την ομιλία συνιστά το γεγονός πως ο λόγος προϋποθέτει την ύπαρξη οργανικών συντελεστών και κοινωνικών καταστάσεων. Οργανικοί συντελεστές θεωρούνται βασικές αισθήσεις, όπως η ακοή και η ικανότητα παραγωγής λόγου από το στόμα, προκειμένου το άτομο να εκφέρει λόγο, ο οποίος θα γίνει αντιληπτός και κατανοητός από τους άλλους. Κοινωνικές καταστάσεις, αντίστοιχα, θεωρούνται οι συνθήκες ανάπτυξης του λόγου και τα περιβάλλοντα στα οποία πραγματώνεται, όπως το σχολικό περιβάλλον, το οικογενειακό. Η ομιλία, αντίθετα, αποτελεί η ίδια τον έναρθο λόγο. Είναι ο τρόπος που ομιλούν τα άτομα που συνιστούν μια κοινότητα. Η ομιλία ξεκινά από τον πομπό, ο οποίος μεταφέρει μήνυμα στο δέκτη. Με την ομιλία πομπός και δέκτης παράγουν ήχους, φωνήματα και δημιουργούν περιόδους και προτάσεις (Ζακοπούλου, 2009).

Στη συνέχεια, λόγος και ομιλία επιτελούν διαφορετικές λειτουργίες. Η ομιλία στοχεύει στην παραγωγή λέξεων και στην ορθή τους ιεράρχηση, με κριτήριο τους

γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες. Ακόμη, βασική λειτουργία της ομιλίας θεωρείται η αντιληπτική ικανότητα, που συνδέεται άρρηκτα με την ακολουθία των ήχων και την ένταξή τους σε περιόδους που έχουν νόημα (Βογινδρούκας, 2002).

Πέρα από τις έννοιες του λόγου και της ομιλίας, η γλώσσα σχετίζεται και με την επικοινωνία. Η επικοινωνία αναφέρεται σε «μια κατάσταση, κατά την οποία μια μορφή ενέργειας μεταβιβάζεται από ένα σημείο σε άλλο» (Ζακοπούλου, 2009). Αποτελεί μια δυναμική διαδικασία, όπου δυο ή περισσότερα έλλογα πρόσωπα ανταλλάσσουν απόψεις μέσα από τη χρήση συμβολισμών, κινήσεων, ήχων. Η επικοινωνία συνιστά κύρια λειτουργία της γλώσσας, ενώ αποτελεί γνώρισμα αποκλειστικά των ανθρώπων. Οι μορφές επικοινωνίας ποικίλουν και είναι η ακουστική επικοινωνία, που πραγματώνεται με τον προφορικό λόγο, η οπτική επικοινωνία και η απτική. Τα δύο πρώτα είδη επικοινωνίας δημιουργούν το στάδιο, κατά το οποίο επιτυγχάνεται ο γραπτός λόγος, η ανάγνωση και η γραφή. Η απτική επικοινωνία συνδέεται με τα μη λεκτικά σήματα, όπως χειρονομίες, μορφασμοί. Η γλωσσική επικοινωνία θεωρείται αναγκαία, διότι μέσω αυτής μεταφέρονται σκέψεις, συναισθήματα και το άτομο κοινωνικοποιείται (Μεντενόπουλος, 2003).

2.2. Θεωρίες Κατάκτησης της Γλωσσικής Δεξιότητας

Η γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού θεωρείται μια χρονοβόρα και δυναμική διαδικασία, η οποία αρχίζει τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Προκειμένου το παιδί να κατακτήσει τη γλωσσική δεξιότητα, πρέπει να κατακτήσει τη γλώσσα σε φωνολογικό, σημασιολογικό και συντακτικό επίπεδο. Αυτά συνιστούν γλωσσικά συστήματα που συνδέονται με τη γνωστική ολοκλήρωση του ατόμου. Η γλωσσική δεξιότητα συνιστά στόχο διαφόρων θεωριών, που εξηγούν τον τρόπο κατάκτησής της από το κάθε παιδί μέσα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Οι θεωρίες που περιγράφονται παρακάτω και οι οποίες αφορούν την κατάκτηση της γλωσσικής δεξιότητας από τα παιδιά είναι η εμπειριοκρατική, γενετική, γνωστική και πραγματολογική (Ζακοπούλου, 2009).

2.2.1. Εμπειριοκρατική Θεωρία

Η εμπειριοκρατική θεωρία υπογραμμίζει ότι η κατάκτηση της γλωσσικής δεξιότητας ακολουθεί τους κανόνες της εμπειρικής φιλοσοφίας, σύμφωνα με την οποία η μάθηση είναι απότοκος της σύνδεσης των γλωσσικών ερεθισμάτων και αντιδράσεων, καθώς και της

διαλεκτικής σχέσης που αναπτύσσεται ανάμεσα στο άτομο και τον κόσμο γύρω του. Το άτομο κατακτά τη δεξιότητα της γλώσσας που μαθαίνει μέσα από την καθημερινή τριβή με το περιβάλλον του. Αυτό σημαίνει ότι η κατάκτηση της γλώσσας δεν αποτελεί επίτευγμα που πραγματώνεται λόγω a priori σχεδιασμένων γλωσσικών νορμών του ατόμου, αλλά είναι αποτέλεσμα της εμπειρίας που έχει αποκομίσει το άτομο μέσα από την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον που ζει (Κατή, 2000).

Η πιο γνωστή εμπειριοκρατική προσέγγιση θεωρείται ο συμπεριφορισμός. Αυτή την προσέγγιση δημιούργησε και υπερασπίστηκε ο Skinner, που μελέτησε τη συμπεριφορά του ανθρώπου μέσα σε αυστηρά και δομημένα πλαίσια πειραματικών στάσεων. Ειδικότερα, ασχολήθηκε με το ζεύγος αντιθέτων δράση-αντίδραση και την ύπαρξη και εφαρμογή ποινών ή αμοιβών στη συμπεριφορά ενός ατόμου. Η ορθή συμπεριφορά ανταμοίβεται, η λανθασμένη στάση τιμωρείται. Ο Skinner και οι υπερασπιστές της θεωρίας του συμπεριφορισμού θεωρούσαν ότι η συμπεριφορά του ατόμου δύναται να τροποποιηθεί με τη μάθηση. Θεωρούσαν, δηλαδή, ότι η γλωσσική κατάκτηση συνιστά «αποτέλεσμα τόσο της δημιουργίας συνεξαρτήσεων ανάμεσα στα ερεθίσματα, που δέχεται το άτομο από το περιβάλλον του και στις αντιδράσεις του στα ερεθίσματα αυτά, όσο και της σχηματοποίησης της γλωσσικής συμπεριφοράς του ατόμου» (Kagan, 2003).

Οι συμπεριφοριστές, επιπλέον, περιγράφουν τα στάδια κατάκτησης της γλωσσικής δεξιότητας από το παιδί. Συγκεκριμένα, επισημαίνουν ότι το παιδί στην αρχή επικοινωνεί με κραυγές και ήχους χωρίς νόημα, ενώ στη συνέχεια ακολουθεί η μίμηση προτύπου των ενηλίκων, η εξάσκηση στα γλωσσικά σήματα και η χρήση λεκτικών σχημάτων. Μάλιστα, ο συμπεριφορισμός πρεσβεύει ότι το οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην κατάκτηση της γλωσσικής δεξιότητας. Οι γονείς είναι τα πρόσωπα που, ως πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης του παιδιού, παρέχουν το κατάλληλο μοντέλο έκφρασης, το οποίο το παιδί μιμείται, ασκείται σε αυτό και τελικά το υιοθετεί και το εφαρμόζει. Με τον τρόπο αυτό, το παιδί αντιλαμβάνεται τον τρόπο ορθής χρήσης της γλώσσας και κατανόησης των ποικίλων γλωσσικών ερεθισμάτων που καθημερινά δέχεται (Βογινδρούκας, 2002).

Η εμπειριοκρατική θεωρία δε χρησιμοποιείται στη σύγχρονη εκπαίδευση, καθώς έχει αποδοκιμαστεί από πολλούς αναφορικά με την παράμετρο της μίμησης. Ειδικότερα, οι συμπεριφοριστές θεωρούν τη μίμηση τη μοναδική μέθοδο κατάκτησης της γλωσσικής δεξιότητας από τα παιδιά, γεγονός που δεν έχει ισχύ, αφού η γλωσσική κατάκτηση δε

συνιστά απλά προϊόν αλληλεπίδρασης του ατόμου με το περιβάλλον, αλλά επαφίεται και σε ατομικά χαρακτηριστικά του παιδιού, όπως η δημιουργικότητα, οι κλίσεις του (Γκίζα, 2002).

2.2.2. Γενετική Θεωρία

Στον αντίποδα της εμπειριοκρατικής προσέγγισης βρίσκεται η γενετική θεωρία. Η θεωρία αυτή ακολουθεί τον ορθολογισμό αναφορικά με την κατάκτηση των γλωσσικών δεξιοτήτων και επισημαίνει ότι το άτομο δε μαθαίνει τη γλώσσα μέσα από τη συνεχή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, αλλά η γλωσσική ικανότητα θεωρείται έμφυτη. Αυτό σημαίνει ότι η εκπαίδευση δε συνιστά κύριο φορέα εκμάθησης της γλώσσας, αλλά απλά βοηθά το παιδί να αναπτύξει μια ιδιότητα που a priori κατέχει. Η γλωσσική δεξιότητα, λοιπόν, αποτελεί έμφυτο χαρακτηριστικό του ατόμου από τη γέννησή του κι όχι επίκτητο και αντικείμενο διδασχής, προκειμένου να κατακτηθεί. Ειδικότερα, η γλωσσική δεξιότητα συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία του εγκεφάλου, από τη στιγμή που ο εγκέφαλος οδηγεί το άτομο στην αντιληπτική ικανότητα, τη δυνατότητα πρόσληψης και επεξεργασίας πληροφοριών και μηνυμάτων και τη χρήση αφηρημένων γλωσσικών συμβόλων. Η γενετική θεωρία δεν περιλαμβάνει τον κοινωνικό παράγοντα στην πορεία κατάκτησης της γλώσσας, αλλά αποδίδει την κατάκτησή της σε βιολογικούς συντελεστές (Lyons, 2002).

2.2.3. Γνωστική Θεωρία

Τη μέση οδό μεταξύ της εμπειριοκρατικής και γενετικής θεωρίας κατάκτησης της γλωσσικής ικανότητας ακολουθεί η γνωστική προσέγγιση. Οι οπαδοί της γνωστικής θεωρίας υποστηρίζουν ότι η κατάκτηση της γλωσσικής δεξιότητας δεν οφείλεται ούτε στην απόκτηση εμπειριών μέσα από τη συνεχή αλληλεπίδραση με το κοινωνικό περιβάλλον ούτε συνιστά έμφυτο χαρακτηριστικό του ατόμου. Επισημαίνει ότι η γλωσσική ικανότητα είναι απότοκος ορισμένων μη γλωσσικών εσωτερικοποιημένων αναπαραστάσεων, που σχηματίζονται και προϋπάρχουν της γλωσσικής ανάπτυξης. Αυτές οι αναπαραστάσεις, μάλιστα, συνιστούν θεμέλιο για την εσωτερικοποίηση της γλώσσας και τη διδασκαλία της. Η γνωστική θεωρία εκπροσωπείται από τον J. Piaget, ο οποίος υπογράμμισε ότι «το παιδί στο προγλωσσικό στάδιο, πριν ακόμη αρχίσει να κατανοεί και να μιλά τη γλώσσα του, γνωρίζει αρκετά για το γύρω κόσμο του. Ως επακόλουθο, η μάθηση της γλώσσας, η οποία έπεται, είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης γενικότερων γνωστικών ικανοτήτων που έχουν προηγηθεί» (Cole & Cole, 2002).

Ο Piaget θεωρεί ότι οι λέξεις αντιπροσωπεύουν και αναπαριστούν συγκεκριμένα αντικείμενα, καθώς και τις ιδιότητες και την ξεχωριστή τους λειτουργία. Ειδικότερα,

διατείνεται ότι το παιδί στην προγλωσσική περίοδο αρχίζει σταδιακά να αντιλαμβάνεται το περιβάλλον, μέσα από την ενασχόλησή του με τα αντικείμενα που υπάρχουν σε αυτό. Στη συνέχεια, όσο μεγαλώνει, η επαφή και κατανόηση του παιδιού με τον περιβάλλοντα χώρο αρχίζει να λαμβάνει γλωσσική μορφή. Αυτό σημαίνει πως κατά την ηλικιακή ωρίμανση του παιδιού, πραγματώνεται η μετάβαση από την αποκωδικοποίηση των προγλωσσικών νοητικών αναπαραστάσεων σε κατάκτηση γλωσσικών αναπαραστάσεων (Berk et al., 2015). Επιπρόσθετα, το επόμενο στάδιο ανάπτυξης είναι η προσχολική ηλικία, κατά τη διάρκεια της οποίας τα παιδιά εξελίσσονται γλωσσικά. Σε πρώτο επίπεδο, αναπτύσσουν τρόπους και τύπους γλωσσικούς, με τη βοήθεια των οποίων εξωτερικεύουν ευκολότερα σκέψεις και συναισθήματα. Σε ένα άλλο επίπεδο, αναπτύσσουν νέες σημασιολογικές έννοιες και σχέσεις (Μπαγάκης & Σία, 2006).

Η γνωστική θεωρία παρά τη θετική της συμβολή στο γλωσσολογικό τομέα, δέχθηκε πολλές αποδοκιμασίες και επικρίσεις. Οι επικρίσεις αυτές εδράζονται με ελλείψεις αναφορικά με τους τρόπους κατάκτησης της γλωσσικής ικανότητας, καθώς και με «την περιθωριοποίηση των γλωσσικών πληροφοριών που αντλεί το παιδί από το περιβάλλον του» (Berk et al., 2015). Επιπλέον, η θεωρία δεν λαμβάνει υπόψιν το συντελεστή εμπλοκής και αλληλεπίδρασης του ατόμου με το περιβάλλον του ως βασικού συντελεστή κατάκτησης και διαμόρφωσης του γλωσσικού του κώδικα (ό.π., 2015).

2.2.4. Πραγματολογική Θεωρία

Άλλη μια θεωρία που ασχολείται με τη γλωσσική κατάκτηση από την πλευρά του παιδιού, είναι η πραγματολογική. Η θεωρία στηρίζεται στην επικοινωνιακή προσέγγιση και την ιδιαίτερη σημασία της κοινωνικοποίησης και διάδρασης στην κατάκτηση γλωσσικής ικανότητας. Εκπρόσωπος της πραγματολογικής θεωρίας είναι ο Bruner, ο οποίος επισημαίνει ότι τα παιδιά κατακτούν την ικανότητα της γλώσσας μιμούμενα συμπεριφορές των άλλων, μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Ειδικότερα, το παιδί αρχίζει να μιλά επειδή υπάρχει αιτία, επειδή η γλώσσα του επιδρά στον κοινωνικό του περίγυρο. Ακόμη, η πραγματολογική θεωρία έχει ως αρχή της ότι η μάθηση έπεται της γλωσσικής κατάκτησης (Bishop, 2000).

Μέσα από τη συνοπτική παράθεση των βασικών θεωριών κατάκτησης της γλώσσας, διαπιστώνεται ότι η γλωσσική ικανότητα κατακτάται μέσα από μια χρονοβόρα, δυναμική πορεία και συνιστά δύσκολο και σύνθετο εγχείρημα. Το σύνολο των θεωριών που προαναφέρθηκαν θεωρούνται χρήσιμες, καθώς η καθεμία αποσαφηνίζει συγκεκριμένα βήματα γλωσσικής κατάκτησης. Η γλωσσική ικανότητα, λοιπόν, κατακτάται από το άτομο μέσα από το συνδυασμό των αρχών που πρεσβεύουν οι τέσσερις θεωρίες που περιγράφηκαν. Αναλυτικότερα, κύριοι συντελεστές που οδηγούν στη γλωσσική κατάκτηση είναι ο βαθμός κοινωνικοποίησης του ατόμου, η αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, οι γενετικοί μηχανισμοί (Μπαγάκης & Σια, 2006).

3. ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πολλές μελέτες επικεντρώνονται στη σύγχρονη εποχή στη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας και, κυρίως, της προσχολικής εκπαίδευσης. Οι ποικίλες μελέτες επισημαίνουν ότι η γλωσσική ανάπτυξη του ατόμου συνιστά μέρος της γνωστικής του πορείας κι εξέλιξης. Τα παιδιά, από τη στιγμή που γεννιούνται, αποτελούν κρίκο μιας αλυσίδας κι ενός περιβάλλοντος γλωσσικού, το οποίο οριοθετείται από τη χρήση του λόγου, προφορικού και γραπτού. Σε πρώτο ηλικιακό στάδιο είναι ακροατές των μεγαλύτερων, έπειτα κατακτούν συμβολικές έννοιες και αντικρίζουν εικόνες κι αντικείμενα και στη συνέχεια αναζητούν τρόπους να επικοινωνήσουν και τα ίδια, προκειμένου να εκφράσουν σκέψεις, συναισθήματα και να ικανοποιήσουν ανάγκες κι επιθυμίες. Αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά επιδιώκουν να αντιληφθούν, να κατανοήσουν το περιβάλλον τους (Τάφα, 2008).

Η γλωσσική ικανότητα δεν αποκτάται αυτόματα από το παιδί, αλλά καίριο ρόλο στην κατάκτησή της διαδραματίζουν κοινωνικοί, ατομικοί και ψυχολογικοί παράγοντες. Ειδικότερα, οι κοινωνικοί παράγοντες συνδέονται με το περιβάλλον μέσα στο οποίο ανατρέφεται το παιδί (οικογένεια, σχολείο), καθώς και με τον τρόπο διδασκαλίας της γλώσσας στον εκπαιδευτικό χώρο. Στη συνέχεια, οι ατομικοί παράγοντες περιλαμβάνουν στοιχεία, τα οποία σχετίζονται με τις γλωσσικές δυνατότητες του παιδιού, δηλαδή με την ομαλή λειτουργία και χρήση των γλωσσικών οργάνων. Τέλος, οι ψυχολογικοί παράγοντες περιέχουν τα συναισθηματικά χαρακτηριστικά, τα οποία δημιουργούν στο παιδί την ανάγκη να επικοινωνήσει, να αλληλεπιδράσει και να εκδηλώσει λεκτικά τα «θέλω» του (Χατζησαββίδης, 2002).

Η πρώτη χρονικά βαθμίδα εκπαίδευσης που βοηθά και ωθεί το παιδί στην κατάκτηση της γλωσσικής ικανότητας, είναι το νηπιαγωγείο. Τα παιδιά με την είσοδό τους στην προσχολική εκπαίδευση, γνωρίζουν ήδη να μιλούν, να επικοινωνούν με τους άλλους και να δομούν προφορικά μικρές, απλές προτάσεις, προκειμένου να εξωτερικεύσουν τις ανάγκες τους. Μάλιστα, χρησιμοποιούν τη γλώσσα με δημιουργικό τρόπο, καθώς η επικοινωνία τους και το περιεχόμενο των λόγων τους εμπεριέχει έντονα το φανταστικό στοιχείο (Σαλαγκούδη, 2019). Όπως επισημαίνει η Τάφα (2008), η γλώσσα συνιστά βασικό εργαλείο επικοινωνιακό, μέσα από το οποίο το άτομο σκέφτεται και εκφράζεται. Επίσης, υπογραμμίζει η ίδια ότι προϋπόθεση της γλωσσικής ανάπτυξης αποτελεί η ομαλή σχέση του παιδιού με τον προφορικό λόγο.

Κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας το παιδί αρχίζει να αλληλεπιδρά με το λόγο μέσα από την ανάγνωση παραμυθιών, το παιχνίδι με τους ομηλικούς και την ενασχόληση με αντικείμενα. Αυτές οι πράξεις του παιδιού του παρέχουν τις πρώτες του γνώσεις, οι οποίες αποτελούν γνώσεις «πρωτο-αναγνωστικές και πρωτο-γραφικές». Ακόμη, κατά τη νηπιακή ηλικία, η γλωσσική ανάπτυξη περνά από διάφορα στάδια που εξελίσσονται κι έχουν ποικίλους ρυθμούς. Τα νήπια μαθαίνουν τρόπους χρήσης του λόγου και κατανόησης του περιεχομένου του, με τη βοήθεια παραγόντων που συμβάλουν στη γλωσσική τους εξέλιξη και κατάκτηση.

Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για το νηπιαγωγείο, σκοπός της προσχολικής εκπαίδευσης είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Ο χώρος του νηπιαγωγείου, με τη βοήθεια του παιχνιδιού και των ομαδικών δραστηριοτήτων, προσφέρει στα νήπια πολλά ερεθίσματα για να καλλιεργήσουν τις κοινωνικές τους και ψυχολογικές δεξιότητες, καθώς και να αναπτυχθούν γνωστικά και συμπεριφορικά. Μέσα από την εφαρμογή δράσεων στο νηπιαγωγείο, τα νήπια εφευρίσκουν νέες ιδέες, αποκομίζουν γνώσεις κι εμπειρίες, καλλιεργούν δεξιότητες, κατανοούν τις δυνατότητες και κλίσεις τους και ικανοποιούν τις ανάγκες τους. Ακόμη, επικοινωνούν, αναπτύσσουν σχέσεις, αποκτούν ενεργό συμμετοχή στο σχολικό περιβάλλον μέσα από ψυχαγωγικές παιγνιώδεις δραστηριότητες που λαμβάνουν υπόψη τα ενδιαφέροντά τους. Αναφορικά με τη γλώσσα, διευρύνουν το γλωσσικό τους υπόβαθρο, εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους και αναπτύσσονται γλωσσικά (Ανδρούτσου κ.ά., 2016).

Ο γραμματισμός συνιστά βασικό σκοπό του νηπιαγωγείου. Τα νήπια εξοικειώνονται σταδιακά με τη γραφή και την ανάγνωση, αλλά, κυρίως, αποκτούν κοινωνικές δεξιότητες μέσα από τον προφορικό λόγο. Τα κείμενα με τα οποία έρχονται σε επαφή χαρακτηρίζονται πολυτροπικά, καθώς πέρα από λόγο, κυριαρχούν ο ήχος και η εικόνα, που βοηθούν την κατανόηση και την ανάπτυξη της δημιουργικής έκφρασης. Μάλιστα, η εισαγωγή των τεχνολογικών μέσων στην εκπαίδευση ανέδειξε μια άλλη διάσταση της γλώσσας, την επικοινωνιακή. Οι εικόνες, οι χάρτες συμπληρώνουν το νόημα μιας ιστορίας και την καθιστούν εύληπτη στα νήπια, όπως, παράλληλα, τα εργαλεία αυτά καλλιεργούν τη φαντασία και δημιουργικότητά τους, αφού με αυτά τα μέσα (εικόνες), δύνανται τα ίδια να συνθέσουν τη δική τους ιστορία (Ντίνας & Γώτη, 2016).

Τέλος, τη θέση του γραμματισμού παίρνουν οι πολυγραμματισμοί. Αναφορικά με τη γλώσσα, το νηπιαγωγείο εξαιτίας της παροχής πολλών ερεθισμάτων γραπτού λόγου που το

διακρίνει, συντελεί σε μεγάλο βαθμό στον αναδυόμενο γραμματισμό των παιδιών και ειδικότερα στην εξωτερίκευση των γνώσεων και δεξιοτήτων που έχουν αποκτήσει και συνδέονται άρρηκτα με την αποκωδικοποίηση, κατανόηση και παραγωγή πολυτροπικών κειμένων (Παλαιοπάνου, 2013).

3.1. Η Πορεία της Γλωσσικής Ανάπτυξης των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας

Τα παιδιά, κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας, αποκτούν γλωσσική ετοιμότητα. Η γλωσσική ετοιμότητα προσδιορίζει «το στάδιο ανάπτυξης, κατά το οποίο το παιδί, είτε λόγω ωριμότητας είτε λόγω προηγούμενων γνώσεων είτε λόγω και των δύο, είναι έτοιμο να μάθει να μιλάει, να διαβάζει, να γράφει και να επικοινωνεί εύκολα και αποδοτικά» (Κοκκίδου, 2014). Συγκεκριμένα, στην πρώτη φάση της νηπιακής ηλικίας (3-4 ετών), το λεξιλόγιο των παιδιών έχει εμπλουτιστεί, καθώς είναι ικανό να χρησιμοποιεί περισσότερες λέξεις και να σχηματίζει μεγαλύτερες προτάσεις (Μανωλίτης, 2012). Κατά τη δεύτερη φάση της νηπιακής ηλικίας και ειδικότερα στην ηλικία των πέντε ετών, τα παιδιά έχουν κατακτήσει τις τυπικές λεκτικές εκφράσεις επικοινωνίας, καθώς προχωρούν και σε σωστή εφαρμογή των κανόνων του συντακτικού και της γραμματικής (Γρίβα & Σέμογλου, 2013).

Στη συνέχεια, γνώρισμα της νηπιακής ηλικίας αποτελεί η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων. Τα νήπια αλληλεπιδρούν, κατανοούν ότι ο λόγος τους μετασχηματίζεται με κριτήριο τις κοινωνικές συνθήκες και μαθαίνουν να προσαρμόζονται στις γλωσσικές ανάγκες του περιβάλλοντος που βρίσκονται κάθε φορά. Μαθαίνουν τους κύριους κανόνες επικοινωνίας, όπως ότι πρέπει στην τάξη να σηκώνουν το χέρι για να πάρουν το λόγο και να μη διακόπτουν κάποιον την ώρα που μιλά. Το νήπιο σε αυτή την ηλικία αντιλαμβάνεται τότε οφείλει να εκφράσει τη σκέψη του και να δείξει τα θετικά ή αρνητικά συναισθήματα που του προκαλούν τα λεγόμενα των άλλων. Αυτό σημαίνει ότι η ηλικία των πέντε ετών δρα ως ορόσημο για την ανάπτυξη σε κάποιο βαθμό της κριτικής τους γλωσσικής ικανότητας (Μότσιου, 2014).

Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα για το Νηπιαγωγείο του 2011, η γλώσσα συνιστά κύριο επικοινωνιακό μέσο, καθώς με αυτήν αναπτύσσουν τα παιδιά δεσμούς, μεταβιβάζουν πληροφορίες και εμπειρίες, εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα, θετικά ή αρνητικά. Η γλώσσα, λοιπόν, αποτελεί κύριο μέσο κοινωνικοποίησης του παιδιού, που το βοηθά να εγκλιματιστεί κατάλληλα στο σχολικό περιβάλλον και να διαμορφώσει την προσωπικότητά του. Το γνωστικό αντικείμενο της Γλώσσας στο νηπιαγωγείο στοχεύει στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων τόσο γλωσσικών όσο και κοινωνικών. Ακόμη, το

Αναλυτικό Πρόγραμμα προωθεί τον κριτικό γραμματισμό, προκειμένου να καλλιεργήσει την κριτική ικανότητα των παιδιών. Τα νήπια μαθαίνουν εμπειρικά τη δομή της γλώσσας και τη χρησιμοποιούν για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους και να επιτύχουν το στόχο τους. Επιπλέον, καλλιεργούν τη δημιουργικότητά τους και τη φαντασία τους, αφού συμμετέχουν σε δράσεις που εμπεριέχουν πολλά κειμενικά είδη και κατανοούν ότι η επικοινωνία συνιστά μια διαδικασία, κατά τη διάρκεια της οποίας ανταλλάσσονται διαφορετικές απόψεις, οι οποίες είναι σεβαστές από όλους (ΑΠΣ, 2011).

Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (2011), το γνωστικό αντικείμενο της Γλώσσας στοχεύει στην κατανόηση του προφορικού λόγου, την παραγωγή του προφορικού λόγου, την κατανόηση του γραπτού λόγου και την παραγωγή του γραπτού λόγου. Έτσι, τα νήπια ασκούνται στο να γίνουν σωστοί παραγωγοί και δέκτες μηνυμάτων και πληροφοριών, να βελτιώσουν την προφορά και έκφρασή τους, να εμπλέκονται ενεργά σε διαλόγους, να διηγούνται τα βιώματά τους με χρονολογική σειρά, να λένε ιστορίες με δικό τους τρόπο. Μέσα από την τριβή με ποικίλα είδη κειμένων, τα νήπια αναγνωρίζουν τη συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας και χρησιμοποιούν παραγλωσσικά στοιχεία. Τα παραπάνω πραγματώνονται μέσα από την εφαρμογή κατάλληλων δραστηριοτήτων, βιωματικών και ομαδικών, στις οποίες ζητείται από τα νήπια να εκφράσουν τη γνώμη τους, όπως και μέσα από τραγούδια, παραμύθια (ΑΠΣ, 2021).

3.2. Παράγοντες που Διαμορφώνουν τη Γλωσσική Ανάπτυξη των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας

Η γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων συνιστά μια σημαντική διαδικασία, η οποία οδηγεί στην κοινωνικοποίηση των νηπίων μέσα από την κατάκτηση του γλωσσικού κώδικα. Με την κατάκτηση της γλωσσικής ικανότητας και ετοιμότητας, τα νήπια είναι σε θέση να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα στους άλλους, προκειμένου να κατανοήσουν οι άλλοι τις ανάγκες τους. Η γλωσσική κατάκτηση και ανάπτυξη εξαρτάται κατά κύριο λόγο από το περιβάλλον των νηπίων, δηλαδή στη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών συντελούν τα κοινωνικά περιβάλλοντα όπου ζουν. Τέτοια περιβάλλοντα συνιστούν η οικογένεια και το σχολείο. Ειδικότερα, η οικογένεια αποτελεί τον πρώτο φορέα με τον οποίο επικοινωνεί το νήπιο. Οι γονείς μαθαίνουν τις πρώτες λέξεις στο παιδί, ενώ φροντίζουν στην καθημερινότητά του να δημιουργεί σχέσεις με τους γύρω του, ώστε να κοινωνικοποιηθεί. Οι γονείς διαλέγονται με τα παιδιά, μιλούν απλά, ώστε τα λόγια τους να είναι εύληπτα. Ακόμη, η οικογένεια προσπαθεί να μυήσει το παιδί σε αναγνωστικές και προγραφικές δεξιότητες (Μότσιου, 2014).

Έρευνες αναφορικά με τη συμβολή της οικογένειας στη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας έδειξαν ότι οι γονείς που παρέχουν στο παιδί συχνά γλωσσικές εμπειρίες, συμβάλουν τα μέγιστα στην προσαρμογή τους στο εκπαιδευτικό πλαίσιο και στις υψηλές επιδόσεις στη μάθηση. Το νήπιο δεν εκδηλώνει ελλείψεις στο γλωσσικό τομέα ούτε δυσκολίες ανάγνωσης ή και γραφής. Αυτό συμβαίνει καθώς οι γονείς μέσα από το διάλογο βοηθούν στη γλωσσική εξέλιξη του παιδιού, το οποίο καλλιεργεί επικοινωνιακές δεξιότητες. Παράλληλα, οι γονείς μέσα από συμπληρώσεις, διορθώσεις του προφορικού λόγου του νηπίου, το βοηθούν να κατακτήσει τη γλώσσα και να μειώσει τον εγωκεντρικό λόγο που χαρακτηρίζει την ηλικία αυτή (Παπαπασχάλη, 2018).

Πρόσθετος παράγοντας που συντελεί στη γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων είναι το σχολείο και ειδικότερα το νηπιαγωγείο. Το νηπιαγωγείο, μέσα από την υιοθέτηση κατάλληλων μεθόδων και μέσων, πραγματοποιεί γλωσσικές δράσεις, ώστε να ασκήσει και να μυήσει τα παιδιά σε γλωσσικά ερεθίσματα. Το νηπιαγωγείο είναι η βαθμίδα της πρώτης επαφής και γνωριμίας του νηπίου με τη γλώσσα, μέσα σε οργανωμένο πλαίσιο. Στο νηπιαγωγείο διαμορφώνεται το κατάλληλο περιβάλλον, ώστε τα παιδιά να προσαρμοστούν σε αυτό, να ενταχθούν ομαλά, να συμμετέχουν ενεργά. Η βαθμίδα προσχολικής εκπαίδευσης είναι γεμάτη από βιωματικές δράσεις και εμπειρίες, όπως και από συνεργατικές δράσεις και παιχνίδια, τα οποία συντελούν στην έκφραση των νηπίων, στη σύναψη φιλικών δεσμών και στην καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων, μέσα από τη χρήση του λεκτικού κώδικα. Με άλλα λόγια, στο νηπιαγωγείο δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες, στις οποίες τα παιδιά εξασκούν την ομιλία τους (Γρίβα & Σέμογλου, 2013).

Όπως προαναφέρθηκε, η γλωσσική ικανότητα κατακτάται μέσα από δράσεις στην προσχολική εκπαίδευση. Οι διδάσκοντες εκθέτουν τα νήπια στη γλώσσα όχι με αποσπασματικό τρόπο και μέσα από την εισαγωγή νέων, σύνθετων λέξεων, αλλά μέσα από εμπειρικές, βιωματικές και συνεργατικές δράσεις, καθώς και μέσα από ολοκληρωμένες προτάσεις με νέο λεξιλόγιο. Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά προσχολικής ηλικίας εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους και μούνται φυσικά στους κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού (Odom et al., 2012). Άρα, αρμόδιος στο νηπιαγωγείο για τη γλωσσική κατάκτηση των νηπίων θεωρείται ο εκπαιδευτικός, καθώς η σχέση που δημιουργεί με τα νήπια συνιστά το θεμέλιο λίθο που προωθεί την κοινωνικοσυναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Ο εκπαιδευτικός για να επιτύχει τη γλωσσική ανάπτυξη του νηπίου λαμβάνει υπόψη κι ενσωματώνει στο διδακτικό του πλάνο τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών προσχολικής ηλικίας (ΥΠΕΠΘ, 2016). Ακόμη, φροντίζει να χρησιμοποιεί

εύληπτο λόγο, απλό, με σωστή άρθρωση, καθώς αυτά τα στοιχεία προσιδιάζουν με τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα (Γούτσος, 2012).

3.3. Ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού στη Γλωσσική Ανάπτυξη των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας

Η προσχολική αγωγή κι εκπαίδευση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη νοητική ανάπτυξη του παιδιού προσχολικής ηλικίας. Η εκπαίδευση από τη νηπιακή ηλικία συντελεί στην ωρίμανση του εγκεφάλου και επακόλουθα στην ανάπτυξη τη γλωσσική μέσα από την κατάκτηση της γλωσσικής ικανότητας. Σε αυτή την ανάπτυξη συμβάλει ο βασικός παράγοντας της εκπαίδευσης, ο εκπαιδευτικός, το πρόσωπο που καθοδηγεί, παρακινεί, συμβουλεύει και συμμαχεί με τα παιδιά για να επιτύχουν γλωσσικούς στόχους. Ο εκπαιδευτικός διαθέτει παιδαγωγική επάρκεια, γνωρίζει τα αναπτυξιακά στάδια του παιδιού, καθώς και τα βήματα κατάκτησης της γλωσσικής ικανότητας και προσφέρει τη γνώση του μέσα από τη χρήση κι εφαρμογή κατάλληλων στρατηγικών και μέσων για να επιτύχει αυτόν το στόχο. Ειδικότερα, σε γλωσσικό επίπεδο, ο εκπαιδευτικός γνωρίζει και παρατηρεί τη γλώσσα των νηπίων, αντιλαμβάνεται ότι στο λόγο τους εντάσσονται πρώιμες μεταφορικές έννοιες (Κακανά, 2015).

Το παιδί κατά την προσχολική ή νηπιακή ηλικία έχει ήδη αποκτήσει εμπειρία και βιωματική γνώση αναφορικά με τα δομικά στοιχεία της μητρικής του γλώσσας και είναι σε θέση να αντιληφθεί σύνθετες γλωσσικές πληροφορίες, καθώς και να εκφράσει με λέξεις όσα νιώθει με μοναδικό τρόπο και διαφοροποιημένο. Αυτή η ικανότητα έκφρασης του νηπίου θεωρείται σημαντική, καθώς διαμορφώνει το χαρακτήρα και τη θετική του στάση απέναντι στη μαθησιακή διαδικασία. Ο εκπαιδευτικός στην προσχολική εκπαίδευση βοηθά τα νήπια να επεκτείνουν τη γλωσσική κατάκτηση κι ανάπτυξη που εμπειρικά ήδη διαθέτουν και μάλιστα, αυτό το κάνει με φυσικό τρόπο και χωρίς πίεση (Μότσιου, 2014).

Η σημερινή εκπαίδευση χαρακτηρίζεται μαθητοκεντρική. Ο μαθητής βρίσκεται στο επίκεντρο της διδακτικής πορείας. Έχει ενεργό ρόλο στη μάθηση, μάθηση που σχεδιάζεται και υλοποιείται με κριτήριο τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά του. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συμβουλευτικός και βοηθητικός, ώστε ο μαθητής να κατακτήσει μαθησιακούς στόχους και να αναπτυχθεί ολόπλευρα. Ειδικά στην προσχολική αγωγή, όπου οι μαθητές είναι μικρής ηλικίας και εισέρχονται πρώτη φορά σε εκπαιδευτικό περιβάλλον, ο ρόλος του εκπαιδευτικού χαρακτηρίζεται σύνθετος. Αυτό σημαίνει ότι οι πράξεις, η στάση του εκπαιδευτικού διαμορφώνουν τη σχέση που αναπτύσσει με τα νήπια και επιδρούν

καταλυτικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στην προσχολική εκπαίδευση ο εκπαιδευτικός αλληλεπιδρά με τα νήπια και δημιουργεί ένα ομαλό περιβάλλον μάθησης. Ο ίδιος συνιστά πρότυπο συμπεριφοράς και μίμησης, αφού τα νήπια υιοθετούν κι επαναλαμβάνουν κινήσεις, γλώσσα του εκπαιδευτικού. Αυτή η μίμηση προτύπου συντελεί στην ανάπτυξη θετικής αυτοεικόνας των νηπίων και διαμορφώνει την ταυτότητά τους (Hay & Macdonald, 2009).

Παράλληλα, μέσα από τη σύναψη σχέσεων και την εφαρμογή δράσεων ομαδικών και βιωματικών, ο εκπαιδευτικός μέσα από την παρατήρηση κατανοεί τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις ιδιαίτερες ανάγκες των νηπίων και φροντίζει να εντάσσει αυτά τα γνωρίσματα στη διδασκαλία του, ώστε τα νήπια να επιθυμούν να συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία, η οποία μοιάζει με παιχνίδι και θεωρείται ευχάριστη και δημιουργική. Ο εκπαιδευτικός προσεγγίζει το σύνολο των νηπίων, αποδέχεται τις δυνατότητες κι ελλείψεις τους και δε δημιουργείται σε αυτά άγχος, φόβος κι ανασφάλεια. Τα νήπια δύνανται να εκφραστούν ελεύθερα και μέσα από δράσεις, παιχνίδι και συνεχή παρακίνηση και παροχή κινήτρων και αμοιβών, οδηγούνται σταδιακά στη γλωσσική κατάκτηση (Αυγητίδου, 2008).

Ο εκπαιδευτικός βοηθά τα νήπια να κατακτήσουν τη γλωσσική ικανότητα και να αποκτήσουν γλωσσική ετοιμότητα μέσα από συγκεκριμένες στρατηγικές. Αρχικά, όπως επισημαίνουν οι Γρίβα & Σέμογλου (2013), ο εκπαιδευτικός στην προσχολική αγωγή φροντίζει η διδασκαλία του να διανθίζεται με ποικίλα γλωσσικά ερεθίσματα και να μην καθίσταται μονότονη, ώστε να κινητοποιούνται οι γλωσσικές δεξιότητες των νηπίων με τη βοήθεια ανομοιογενών τρόπων παρουσίασης και κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού. Ακόμη, οι δράσεις που σχεδιάζει ο εκπαιδευτικός οφείλουν να εμπεριέχουν δράση, να κινητοποιούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των νηπίων, να διαθέτουν πλούσια θεματολογία και το περιεχόμενό τους να είναι προσαρμοσμένο στις επικοινωνιακές συνθήκες των νηπίων. Ο εκπαιδευτικός, ταυτόχρονα, οφείλει να διαμορφώνει το κατάλληλο πλαίσιο και περιβάλλον, μέσα στο οποίο όλα τα νήπια εμπλέκονται ενεργά, ανεξάρτητα από τη διαφορετικότητά τους.

Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός προσχολικής εκπαίδευσης οφείλει να εντάσσει στο λόγο του λέξεις απλές και γνωστές σε όλα τα νήπια, ώστε να διευκολύνει τη μεταξύ τους επικοινωνία. Τις λέξεις που χρησιμοποιεί οφείλει σταδιακά να τις εμπλουτίζει, με αποτέλεσμα τα νήπια να τις μιμούνται με τον καιρό και να κατακτούν νέες έννοιες και να αναπτύσσονται γλωσσικά, μέσα από την επέκταση του λεξιλογίου τους και των γλωσσικών τους γνώσεων. Επίσης, ο εκπαιδευτικός στην εκπαιδευτική διαδικασία καλείται να θέτει

ερωτήματα και διλήμματα στα νήπια, ώστε να μάθουν να σκέφτονται και να αναπτύσσουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους. Φυσικά, εξαιτίας της πολυπολιτισμικότητας και της συμπεριληπτικής σύγχρονης εκπαίδευσης, έργο του διδάσκοντα συνιστά και η προστασία των μητρικών γλωσσών των νηπίων, μέσα από την εφαρμογή δράσεων που ανάγουν το διαφορετικό σε πηγή γνώσης και εμπλουτισμού των γλωσσικών εμπειριών. Με αυτόν τον τρόπο, τα νήπια αναπτύσσονται γλωσσικά μέσα σε διαφορετικές επικοινωνιακές συνθήκες (Μανωλίτσης, 2012).

3.4. Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη της Γλώσσας στην Προσχολική Εκπαίδευση

Δύο είναι τα μοντέλα διδασκαλίας της γλωσσικής ικανότητας στην εκπαίδευση. Το πρώτο μοντέλο, το οποίο, πλέον, θεωρείται αναχρονιστικό και παρωχημένο, είναι το δασκαλοκεντρικό. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, ο εκπαιδευτικός συνιστά αυθεντία και μεταφέρει μέσα από τη διάλεξη και το μονόλογο γνώσεις στο μαθητή. Ο μαθητής δεν εμπλέκεται ενεργά στη διδασκαλία, η οποία σχεδιάζεται κι εφαρμόζεται αποκλειστικά από τον εκπαιδευτικό, ενώ ο μαθητής αποδέχεται άκριτα και παθητικά όσα του μεταφέρει ο εκπαιδευτικός.

Αντίθετα, σήμερα κυριαρχεί το δεύτερο μοντέλο διδασκαλίας της γλώσσας, το μαθητοκεντρικό. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού μετασχηματίζεται, καθώς από αυθεντία γίνεται ο καθοδηγητής και ο σύμβουλος που, μέσα από την αξιοποίηση κατάλληλων τεχνικών, μεθόδων και μέσων, οδηγεί το παιδί να ανακαλύψει τη νέα γνώση. Οι δράσεις που σχεδιάζει χαρακτηρίζονται βιωματικές, συνεργατικές, εμπλέκουν το παιδί στη μαθησιακή πορεία και το βοηθούν μέσα από την αλληλεπίδραση και την ενεργό συμμετοχή στην κατάκτηση γνώσεων. Ο εκπαιδευτικός λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των μαθητών και προσαρμόζει τη διδασκαλία του. Τα λάθη των μαθητών, γλωσσικά και άλλα, αξιοποιούνται δημιουργικά στη μάθηση και δεν αποτελούν τροχοπέδη στην κατάκτηση της γλωσσικής ικανότητας (Ζαρκογιάννη, 2015).

Παρακάτω περιγράφονται βασικές προσεγγίσεις της διδασκαλίας της γλώσσας που υιοθετούνται στην προσχολική αγωγή και οι οποίες στοχεύουν στην κατάκτηση γλωσσικών δεξιοτήτων των νηπίων. Ειδικότερα, αναλύεται η δομική και επικοινωνιακή προσέγγιση διδασκαλίας της γλώσσας, καθώς και ποικίλες διδακτικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο νηπιαγωγείο, με στόχο τη γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων.

3.4.1. Η Δομική Προσέγγιση

Η δομική προσέγγιση πρεσβεύει ότι στο κέντρο της μαθησιακής πορείας βρίσκεται το γλωσσικό σύστημα. Μελετά τα δομικά στοιχεία της γλώσσας και θεωρεί ότι σκοπό της μάθησης αποτελεί η ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας του παιδιού και ειδικότερα ο συνδυασμός των γλωσσικών στοιχείων σύμφωνα με τους κανόνες του γλωσσικού συστήματος. Η δομική προσέγγιση επικεντρώνεται περισσότερο στον προφορικό λόγο και αντικρίζει συνθετικά την πρόταση, η οποία συνίσταται από λέξεις που ενώνονται και αποδίδουν ένα νόημα. Οι προτάσεις θεωρούνται σωστές γραμματικά και συντακτικά «με γνώμονα το γλωσσικό ένστικτο του φυσικού ομιλητή, που παράγει τεράστιο αριθμό ορθών προτάσεων» (Φτερνιάτη, 2016).

Η διδασκαλία της γλώσσας υλοποιείται μέσα από τη συνεχή εξάσκηση του παιδιού σε νέες λέξεις, τις οποίες υιοθετεί και κατανοεί μέσα από τη μίμηση του εκπαιδευτικού ή του ομηλικού και κατά την υλοποίηση γλωσσικών δραστηριοτήτων. Το παιδί αρχικά κατακτά απλά δομικά πρότυπα και με το πέρασ του χρόνου πιο πολύπλοκα, τα οποία έχει το χρόνο να αφομοιώσει δημιουργικά και να τα εισάγει στο λεξιλόγιό του. Από τη στιγμή που τα πρότυπα αυτά γίνουν κτήμα του παιδιού, με τρόπο αυτόματο το παιδί κατακτά την ικανότητα παραγωγής γραμματικά ορθών προτάσεων και είναι σε θέση να αλληλεπιδράσει και να αναπτύξει επικοινωνιακές δεξιότητες. Ο εκπαιδευτικός αναλαμβάνει το ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ του παιδιού και της γλώσσας, διαμεσολαβητή που με τη βοήθεια μιας ανελαστικής τεχνικής που εστιάζει στην ύλη, οδηγεί το παιδί στη γλωσσική ανάπτυξη. Οι δομικές ασκήσεις που εισάγει στη διδασκαλία του χαρακτηρίζονται επαναληπτικές, σχεδιασμένες σε αυστηρά δομικά πλαίσια, ενώ πολλές φορές έπονται και δράσεις ελεύθερης έκφρασης των νηπίων (Φτερνιάτη, 2016).

Σύμφωνα με τις αρχές της δομικής προσέγγισης αναφορικά με τη γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων, τα λάθη δεν αξιοποιούνται δημιουργικά στο πλαίσιο του διδακτικού πλάνου, αλλά διορθώνονται από τον εκπαιδευτικό άμεσα, έτσι ώστε να εξαλειφθούν και να μη συνεχίσει το νήπιο να υιοθετεί μια λανθασμένη δομή της γλώσσας, η οποία στη συνέχεια λαμβάνει μόνιμο χαρακτήρα ως μορφή γλωσσικής συμπεριφοράς. Ο τρόπος διδακτικής αντιμετώπισης του λάθους στη δομική προσέγγιση αποδοκιμάστηκε από πολλούς μελετητές της γλωσσικής ανάπτυξης των παιδιών, λόγω της έλλειψης δημιουργικής και ελεύθερης έκφρασης των μαθητών, οι οποίοι αυτόματα και παθητικά υιοθετούν τη «γραμμή» του εκπαιδευτικού, η στάση του οποίου καθορίζει και τη συμπεριφορά τους. Ακόμη, πολλοί επικρίνουν τη δομική προσέγγιση διότι δεν αξιοποιεί δημιουργικά τα λάθη των μαθητών,

αλλά διατείνεται ότι το λάθος συνιστά τροχοπέδη στη μαθησιακή διαδικασία και άμεσα οφείλει να γίνεται αντιληπτό και να εξαλείφεται (Ζαρκογιάννη, 2015).

3.4.2. Η Επικοινωνιακή Προσέγγιση

Στον αντίποδα της δομικής προσέγγισης ανάπτυξης της γλώσσας των νηπίων βρίσκεται η επικοινωνιακή προσέγγιση. Το νήπιο έχει την δεξιότητα της επικοινωνίας, τη στιγμή που κρίνεται ικανό να χρησιμοποιεί σε ικανοποιητικό βαθμό τη γλώσσα, με κριτήριο το εξωγλωσσικό πλαίσιο αναφοράς, δηλαδή τα κανάλια επικοινωνίας (πομπός, δέκτης, μήνυμα, σκοπός). Η γλωσσική διδασκαλία πραγματώνεται μέσα από την εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων, όπως τη βιωματική μάθηση. Αυτό που συνιστά κινητήριο μοχλό της επικοινωνιακής προσέγγισης δεν είναι η απλή μεταφορά της γνώσης από τον εκπαιδευτικό στο νήπιο, αλλά η γλωσσική ανάπτυξη να συνιστά απότοκο επέκτασης της ικανότητας των νηπίων για επικοινωνία και αλληλεπίδραση με το περιβάλλον. Η επικοινωνιακή προσέγγιση επικεντρώνεται και θέτει ταυτόχρονα ως διδακτικό σκοπό κατάκτησης της γλώσσας, την ενεργό εμπλοκή του νηπίου και την ευαισθητοποίηση κι ενεργοποίησή του αναφορικά με τα ποικίλα κοινωνικά θέματα που ταλανίζουν το άτομο. Εστιάζει στο μαθητή κι όχι στην ύλη και, μάλιστα, εντάσσει το μαθητή στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο που ανήκει και στρέφεται προς την αναγνώριση των ιδιαιτεροτήτων του (Φτερνιάτη, 2016).

Η επικοινωνιακή προσέγγιση ανάπτυξης της γλώσσας διέπεται από βασικές αρχές. Αρχικά, δίνει έμφαση στη χρήση της γλώσσας για επικοινωνιακούς σκοπούς, καθώς και στη χρήση του γλωσσικού κώδικα με απώτερο στόχο τη διάδραση κι αλληλεπίδραση του ατόμου με το περιβάλλον. Στη συνέχεια, αναφέρει ως κύριο γνώρισμα της γλώσσας την ποικιλία και ανομοιομορφία της, ενώ υπογραμμίζει ότι η διδασκαλία της γλώσσας κρίνεται αναγκαίο να ακολουθεί τη φυσιολογική ροή κατάκτησης της γλώσσας, η οποία εδράζεται στην παράλληλη πορεία γλωσσικής κι επικοινωνιακής ικανότητας. Η επικοινωνιακή προσέγγιση αποδέχεται και κάνει σεβαστή την ετερογένεια των μαθητών και αξιοποιεί όλες τις επικοινωνιακές περιστάσεις που συντελούνται στο περιβάλλον του ατόμου. Ο εκπαιδευτικός σχεδιάζει και υλοποιεί βιωματικές και συνεργατικές δράσεις, όπου ο μαθητής αναλαμβάνει ενεργό ρόλο και ακολουθεί τον ατομικό του ρυθμό και χρόνο για να τις ολοκληρώσει. Λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες του μαθητή και οι δράσεις σχεδιάζονται με γνώμονα τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά του (ό.π., 2016).

Αναφορικά με τα λάθη του μαθητή, σε αντίθεση με τη δομική προσέγγιση, στην επικοινωνιακή αξιοποιούνται δημιουργικά, οδηγώντας στη λεγόμενη «γνωστική

σύγκρουση». Ο μαθητής μέσα από τα λάθη του οδηγείται σταδιακά στην κατάκτηση νέων γνώσεων και εφευρίσκει νέες τεχνικές έκφρασης και γλωσσικής συμπεριφοράς. Η γνωστική σύγκρουση απαιτεί στην τροποποίηση της συμπεριφοράς του παιδιού, καθώς οι εμπειρίες που έχουν αποκομίσει έρχονται σε αντίθεση με τις απόψεις τους, δημιουργώντας σύγχυση. Γι αυτό και μέσα από τη γνωστική σύγκρουση οι υπάρχουσες απόψεις των παιδιών αντικαθίστανται με νέες. Τα λάθη αναστέλλουν την ομαλή πορεία του παιδιού προς τη νέα γνώση, γι αυτό και αξιοποιούνται διδακτικά από τον εκπαιδευτικό, με σκοπό, μέσα από την αναπροσαρμογή της μάθησης, να τροποποιηθούν οι αντιλήψεις που έχουν παγιωθεί στη συνείδηση του παιδιού και να κατακτηθεί η γλωσσική ικανότητα. Έτσι, τα λάθη του παιδιού λειτουργούν ως κινητήριοι μοχλός με στόχο τη γλωσσική και γενικότερα νοητική αλλαγή και πρόοδο. Άρα, διαπιστώνεται ότι στην επικοινωνιακή προσέγγιση το λάθος συνιστά στοιχείο της διδασκαλίας και προσεγγίζεται εποικοδομητικά μέσα από την ενεργό εμπλοκή του μαθητή σε αυτά (Ζαρκογιάννη, 2015).

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι μέσα από τη διδακτική αξιοποίηση των λαθών του παιδιού αποκτώνται δεξιότητες μεταγνωστικές, όπου το παιδί μαθαίνει πώς να μαθαίνει, αυτοαξιολογείται, αποκτά αυτορρύθμιση συμπεριφοράς και αναθεωρεί τις απόψεις του. Παράλληλα, η αξιοποίηση των λαθών φέρει και διαγνωστική λειτουργία, καθώς ο εκπαιδευτικός λαμβάνει πληροφορίες για το επίπεδο της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή και ευρίσκει τρόπους αντιμετώπισης τυχών γλωσσικών προβλημάτων και εμποδίων που αναστέλλουν την ομαλή του ανάπτυξη. Πέρα από διαγνωστική, η αξιοποίηση του λάθους του μαθητή δρα και προγνωστικά, αφού τροποποιείται κι αναπροσαρμόζεται το διδακτικό πλάνο, με κριτήριο τις ελλείψεις και τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών (ό.π., 2015).

3.4.3. Πρακτικές που Συμβάλλουν στην Ανάπτυξη Γλωσσικών Δεξιοτήτων

Η γλωσσική ανάπτυξη στην προσχολική ηλικία επιτυγχάνεται μέσα από την εφαρμογή κατάλληλα στοχευμένων πρακτικών. Αρχικά, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να δημιουργούν δράσεις ομαδικές που ενισχύουν τη συνεχή αλληλεπίδραση και ενεργό εμπλοκή κι έκφραση των νηπίων. Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί εντάσσουν στη μάθηση τις καθημερινές εμπειρίες και τα βιώματα των νηπίων και τα ενθαρρύνουν να εξωτερικεύσουν αβίαστα και χωρίς διακοπές και παρεμβάσεις τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους αναφορικά με αυτά. Ακούν προσεκτικά τα λεγόμενα των νηπίων, παρατηρούν τη στάση, τον τρόπο εκφοράς και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούν για να αφηγηθούν ιστορίες ή να περιγράψουν αντικείμενα ή πρόσωπα. Με τον τρόπο αυτό, τα νήπια κοινωνικοποιούνται, επικοινωνούν, ενώ μέσα από

την ομιλία και την παρακίνηση αλληλεπίδρασης αποκτούν πλούσιο λεξιλόγιο, διορθώνουν λάθη, κατανοούν έννοιες, εξωτερικεύουν συναισθήματα, τα μοιράζονται, αποκτούν αυτοπεποίθηση και αναπτύσσονται γλωσσικά και άρα γνωστικά (Παπαντωνάκης & Κωτόπουλος, 2011).

Μια επιπρόσθετη πρακτική ανάπτυξης της γλώσσας των νηπίων θεωρείται η συνεχής παρατήρηση του εκπαιδευτικού απέναντι στον τρόπο γλωσσικής εμπλοκής του νηπίου. Συγκεκριμένα, όσο περισσότερο ο διδάσκων παρατηρεί τις κλίσεις, τις δυνατότητες και τη συμμετοχή του νηπίου στη διδασκαλία και όσο περισσότερο σχεδιάζει και υλοποιεί δράσεις που εντάσσουν τα ενδιαφέροντα των νηπίων στη διδασκαλία, τόσο περισσότερο και με πιο αποτελεσματικό τρόπο τα νήπια κατακτούν νέες έννοιες, νέες λέξεις, κατανοούν το περιεχόμενό τους και κάνουν πιο συχνά χρήση τους στο λόγο τους. Προκειμένου το νήπιο να κατακτήσει γλωσσικές δεξιότητες, απαιτείται η διαλεκτική του σχέση με τα υπόλοιπα νήπια και με τον εκπαιδευτικό τόσο άμεσα όσο κι έμμεσα, αφού ακόμη και ως θεατής και παρατηρητής των λόγων των άλλων, οδηγείται σε γλωσσική ανάπτυξη. Ειδικά όταν οι διάλογοι που ακούει κεντρίζουν το ενδιαφέρον του και τα θέματα που αναπτύσσονται εμπίπτουν σε θέματα που γνωρίζει ή που το απασχολούν, το νήπιο εμπλέκεται ευκολότερα και κατακτά τη γλωσσική ικανότητα (Παλαιοπάνου, 2013).

Επιπλέον, πρακτική ανάπτυξης της γλώσσας στο νηπιαγωγείο συνιστά η ολιστική προσέγγιση της γλώσσας. Ειδικότερα, η πρακτική αυτή συνδέεται με μια καινοτόμο τεχνική, κατά τη διάρκεια εφαρμογής της οποίας, όλες οι γλωσσικές διαδικασίες, δηλαδή η ομιλία, η ανάγνωση, η γραφή εξετάζονται ως ολότητα κι όχι αποσπασματικά και μονομερώς. Η ολιστική πρακτική θεώρησης της γλώσσας διέπεται από την αρχή ότι τα νήπια μέσα από τη συνεχή εξάσκηση στο λόγο και τη χρήση της γλώσσας σε καθημερινές περιστάσεις επικοινωνίας την κατακτούν σε μεγαλύτερο βαθμό. Αυτό σημαίνει ότι η γλωσσική κατάκτηση ακολουθεί συγκεκριμένη πορεία, όπου τα νήπια μέσα από την πραγματική χρήση των λέξεων είτε προφορικά είτε γραπτά αναπτύσσονται γλωσσικά. Αυτό το συμπέρασμα συνιστά ένα ακόμη επιχείρημα ότι ο εκπαιδευτικός οφείλει να κατευθύνει τη διδασκαλία του προς την επικοινωνία, με κέντρο τα ενδιαφέροντα των νηπίων, ώστε να επιτύχει την άμεση και φυσική εμπλοκή τους σε συζητήσεις. Από τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι η ενιαία συγκεντρωτική διδασκαλία και η βιωματική μάθηση παίζουν επομένως καταλυτικό ρόλο και στην εκμάθηση της γλώσσας από τα νήπια (Μαγγόπουλος, 2014).

4. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Στη σύγχρονη εκπαίδευση και ειδικότερα στην προσχολική, καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των νηπίων διαδραματίζει η Δημιουργική Γραφή. Η αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής στοχεύει στη δημιουργία υποψιασμένων αναγνωστών, οι οποίοι κριτικά και δημιουργικά δύνανται να παραφράζουν, να μεταλλάσσουν και να παράγουν νέες ιστορίες. Μέσα από την εφαρμογή της Δημιουργικής Γραφής στην προσχολική εκπαίδευση, τα νήπια απελευθερώνουν τη δημιουργική τους πλευρά και σκέψη και εξελίσσονται. Οι δράσεις Δημιουργικής Γραφής διαμορφώνουν ένα ευχάριστο περιβάλλον μάθησης για τα νήπια, τα οποία μέσα από την ακρόαση παραμυθιών και πολυτροπικών κειμένων ψυχαγωγούνται. Ακόμη, εμπλέκονται ενεργά στη διδασκαλία, καθώς αναλαμβάνουν και ρόλο δημιουργού μιας ιστορίας, η οποία στηρίζεται σε κάποια γνωστή σε αυτά κι ενδιαφέρουσα ιστορία ή σε εμπειρίες και ατομικά βιώματα. Τα νήπια με τις δράσεις της Δημιουργικής Γραφής, παράλληλα, κατανοούν καλύτερα έννοιες, αφού τις προσεγγίζουν βιωματικά (Νικολαΐδου, 2015).

Επιπρόσθετα, η Δημιουργική Γραφή θεωρείται σημαντική για την προσχολική εκπαίδευση, διότι παρέχει τη δυνατότητα στα νήπια να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους. Τα νήπια αβίαστα και με φυσικό τρόπο συμμετέχουν ενεργά σε δημιουργικές δραστηριότητες και επιδιώκουν να γίνουν τα ίδια δημιουργοί νέων κειμένων και να τα παρουσιάσουν στους συμμαθητές τους. Δυστυχώς, ο αυστηρός και «κλειστός» χαρακτήρας των παλιών Αναλυτικών Προγραμμάτων επικεντρωνόταν στην ύλη κι όχι στο μαθητή, γεγονός που οδηγούσε στη γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών μόνο μέσα από δράσεις γραμματικής και συντακτικού. Τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα (2021), όμως, θεωρούνται πιο ελαστικά κι επιτρέπουν όχι μόνο την απόκτηση γλωσσικών ικανοτήτων, αλλά και την καλλιέργεια δεξιοτήτων. Φυσικά, για να καταστεί το νήπιο ικανό να δημιουργεί ιστορίες μέσα από λόγο, από τη θέαση εικόνων, απαιτείται χρόνος, εξάσκηση, υπομονή. Παρα ταύτα, αποτελεί μια διαδικασία όπου το νήπιο παίρνει αποφάσεις, δρα, αποκτά κριτική σκέψη. Αυτή η διαδικασία, τέλος, κρίνεται αποτελεσματική για τα νήπια, αφού υπάρχει άρρηκτη σύνδεση μεταξύ της γλωσσικής διδασκαλίας και του λογοτεχνικού γραμματισμού (Σουλιώτης, 2012).

Η Δημιουργική Γραφή στην προσχολική εκπαίδευση επιτελεί συγκεκριμένους σκοπούς και στόχους. Ειδικότερα, κύριός της είναι η εξοικείωση του παιδιού με τα

λογοτεχνικά κείμενα. Μέσα από τη διαλογική σχέση ανάμεσα στο νήπιο και το κείμενο με καθοδηγητή τον εκπαιδευτικό καλλιεργείται σταδιακά η γλώσσα του νηπίου, αναπτύσσεται η ικανότητα επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης, πραγματώνεται η εξάσκηση του νηπίου σε αφηγηματικές δεξιότητες μέσα από βιωματικό τρόπο. Επιπλέον, αναπτύσσεται η δημιουργική έκφραση του παιδιού προσχολικής ηλικίας, οξύνεται η κρίση του, αφού καλείται να σκεφθεί τρόπους δόμησης ή παραλλαγής μιας ιστορίας που είδε ή άκουσε. Κινητοποιείται η φαντασία του, η επινοητικότητα και η πρωτοτυπία του, ενώ στη σχολική τάξη διαμορφώνεται ένα δημιουργικό, ευχάριστο και συνεργατικό περιβάλλον μάθησης (Nasir et al., 2013).

Σύμφωνα με τον Κωτόπουλο (2014), η Δημιουργική Γραφή συνιστά διαφοροποιημένη μέθοδο διδασκαλίας, η οποία παρουσιάζει διαφορές σε παραβολή με τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα, διότι αποτελεί ένα σύνολο δράσεων, που προωθεί το στοχασμό των παιδιών αναφορικά με μια δραστηριότητα που θα υλοποιηθεί και με το αποτέλεσμα που θα εξαχθεί από αυτήν. Η Δημιουργική Γραφή δεν αποτελεί από μόνη της γνωστικό αντικείμενο που διδάσκεται μόνο του στο νηπιαγωγείο. Αντίθετα, είναι ένας βιωματικός και παιγνιώδης τρόπος μίμησης του λογοτεχνικού λόγου, λόγο που το νήπιο έχει την ελευθερία και δυνατότητα να τροποποιήσει. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο χαρακτήρας της Δημιουργικής Γραφής είναι ευέλικτος κι ελαστικός. Ακόμη και στην προσχολική εκπαίδευση, όπου ακόμη τα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα γραφής, η Δημιουργική Γραφή τα βοηθά να ανακαλύψουν ικανότητες και να εξοικειωθούν και ασκηθούν με την λογοτεχνική μορφή του λόγου (Κωτόπουλος, 2014).

Επιπρόσθετα, με τη Δημιουργική Γραφή καλλιεργείται η φαντασία των νηπίων μέσα από την επαφή τους με την προ-συγγραφική διαδικασία. Η γραφή και η αφήγηση ψυχαγωγούν τα παιδιά, αυξάνουν τη δημιουργικότητά τους και δε δημιουργούν αναστολές και ανασφάλεια. Το νήπιο σκέφτεται ελεύθερα, ενώ επικεντρώνεται σε προσωπικά βιώματα και εμπειρίες (Χατζή, 2016).

Τα παιδιά στη νηπιακή ηλικία μέσα από τη Δημιουργική Γραφή αναπτύσσονται κοινωνικά, γνωστικά και συναισθηματικά. Μέσα από δημιουργικές δράσεις ο εκπαιδευτικός ανακαλύπτει έξυπνες τεχνικές και ευφάνταστες, που προσελκύουν το ενδιαφέρον τους και δίνουν κίνητρο για ενεργό εμπλοκή και δράση. Τα παιδιά ενθουσιάζονται με πράγματα και γεγονότα απλά και καθημερινά. Η γνώση του εκπαιδευτικού δεν επαρκεί για την κινητοποίησή τους. Απαραίτητο στοιχείο είναι και το φαντασικό, που προσφέρει

ερεθίσματα που εξάπτουν τη φαντασία και οδηγεί τα παιδιά σε ψυχαγωγία μέσα από τη σκέψη και τον προβληματισμό. Το φανταστικό στοιχείο υπάρχει και στο παιχνίδι. Παιχνίδι όχι αποκλειστικά κινητικό, αλλά και παιχνίδι λέξεων, όπως μια παραμυθοσαλάτα, η οποία είναι προϊόν που δημιουργείται ομαδικά από τα ίδια τα παιδιά, μέσα από το «ανακάτεμα» ηρώων παραμυθιών που ήδη γνωρίζουν. Επίσης, τα νήπια μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τη χρονική αλληλουχία των γεγονότων μιας ιστορίας, μέσα από εικόνες και εικονογραφημένα βιβλία (Murugiah, 2013).

4.1. Η Έννοια και το Περιεχόμενο της Δημιουργικής Γραφής

Η Δημιουργική Γραφή αναφέρεται στην τέχνη του γραπτού λόγου. Χαρακτηριστικά της γνώρισμα συνιστούν η καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων, η συνεχής αλληλεπίδραση των νηπίων, η λήψη πρωτοβουλιών από τα παιδιά και η ελεύθερη έκφραση και σύνθεση νέων λέξεων, ποιημάτων, τραγουδιών, παραμυθιών. Μέσα από τη Δημιουργική Γραφή επέρχεται η λύτρωση και η γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Η Δημιουργική Γραφή παρακινεί το παιδί να γίνει ένας μικρός συγγραφέας. Καλλιεργεί, με αυτόν τον τρόπο, τη φαντασία και τη δημιουργικότητά του, ενώ, παράλληλα, αναπτύσσει τις συγγραφικές του δεξιότητες. Το παιδί δημιουργεί αυτόνομα ή, στην προσχολική ηλικία, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, τη δική του ιστορία με κριτήριο τα ενδιαφέροντα, τις κλίσεις, τις δυνατότητες και τις εμπειρίες του. Μέσα από τη Δημιουργική Γραφή τα παιδιά διασκεδάζουν, καθώς απολαμβάνουν τη διαδικασία, θέτουν τον εαυτό τους στη θέση των ηρώων και ταυτίζονται καταστάσεις που ίσως έχουν βιώσει και εκείνα (Ngo, 2016).

4.2. Η Διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής στο Νηπιαγωγείο

Αφόρμηση εφαρμογής της Δημιουργικής Γραφής στο νηπιαγωγείο αποτελεί κάθε γεγονός της καθημερινότητας. Ο εκπαιδευτικός αφορμάται από την ασθένεια ενός παιδιού, από το χιόνι ή τη βροχή που πέφτει, από τις εποχές, από τα γενέθλια των νηπίων, από ένα ζώακι που έκανε την εμφάνισή του στην τάξη. Τα νήπια, κάθε φορά που συμβαίνει κάτι στην τάξη που διαταράσσει τη ρουτίνα τους, εστιάζουν την προσοχή τους σε αυτό το περιστατικό, λένε τη γνώμη τους και επιχειρούν να δώσουν λύση. Ο εκπαιδευτικός «εκμεταλλεύεται» αυτό τους το ενδιαφέρον και αναλαμβάνει ρόλο συμβούλου, ώστε οι λιλιπούτσιοι μαθητές να δημιουργήσουν. Ειδικότερα, αν στόχο αποτελεί η σύνθεση ποιήματος, ο εκπαιδευτικός επιλέγει ένα ποίημα με εικόνες, χιούμορ, απλή κι εύληπτη γλώσσα, ώστε τα προσελκύσει το ενδιαφέρον των παιδιών και να τα εξοικειώσει με το συγκεκριμένο είδος λόγου. Ακολουθούν ερωτήσεις από τον εκπαιδευτικό αναφορικά με το περιεχόμενο του ποιήματος, οι οποίες ενεργοποιούν τη σκέψη και φαντασία των νηπίων. Τα νήπια αποκρίνονται στις

ερωτήσεις, με βάση τα βιώματά τους, αποκρίσεις που καταγράφονται και στη συνέχεια χρησιμοποιούνται δημιουργικά για τη σύνθεση μιας νέας ιστορίας (Promnont & Rattanavich, 2015).

Ακόμη, δημιουργική δράση που κινητοποιεί τα νήπια και τα εξοικειώνει με την ποίηση, συνιστά η διασκευή ενός ποιήματος. Τα νήπια καλούνται να παίξουν με τις λέξεις, να αλλάξουν τη σειρά τους, ώστε να δημιουργηθεί ένα καινούριο ποίημα. Μπορούν μέσα στο ποίημα να αναφέρουν λέξεις με την ίδια κατάληξη, να δημιουργήσουν ομόηχα ζεύγη λέξεων, να φτιάξουν δίστιχα με τη χρήση αυτών των λέξεων. Επιπλέον, μπορούν τα παιδιά στο άκουσμα μιας κατάληξης να χτυπούν παλαμάκια και στη συνέχεια να βρουν κι άλλες λέξεις με την ίδια κατάληξη. Η υποβολή ερωτήσεων από τον εκπαιδευτικό βοηθά τη δημιουργική δράση των νηπίων, αφού δημιουργεί μια ευχάριστη ατμόσφαιρα στην τάξη. Οι απαντήσεις των νηπίων δίνονται εικαστικά, αφού τα ίδια καλούνται να ζωγραφίσουν την απάντησή τους, εικόνες με τις οποίες μια νέα εικονογραφημένη ιστορία (Sadler-Smith, 2015).

Σύμφωνα με το Νέο Πιλοτικό Πρόγραμμα Σπουδών (2021) και στο Δ.Ε.Π.Π.Σ για το Νηπιαγωγείο, η μάθηση χαρακτηρίζεται διαθεματική και στοχεύει, πέρα των άλλων, στην καλλιέργεια επικοινωνιακών δεξιοτήτων, δηλαδή δεξιοτήτων που συνδέονται άρρηκτα με τον προφορικό και γραπτό λόγο. Ακόμη, μέθοδοι που προτείνονται για την καλλιέργεια της επικοινωνίας στην προσχολική εκπαίδευση είναι η βιωματική και η συνεργατική, μέσα από την εφαρμογή των οποίων τα νήπια κοινωνικοποιούνται, πειθαρχούν, δημιουργούν, αναπτύσσονται. Επιπλέον, το Αναλυτικό Πρόγραμμα προωθεί και την κατάκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων, μέσα από τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων και την εξοικείωση των νηπίων με αυτά. Οι παραπάνω δεξιότητες καλλιεργούνται μέσα από την υλοποίηση δράσεων Δημιουργικής Γραφής από διαφορετικά μαθήματα. Οι δημιουργικές δράσεις καλλιεργούν την αφηγηματική ικανότητα των παιδιών τα οποία, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό, παράγουν κείμενα Δημιουργικής Γραφής και καλλιεργούν τη φαντασία τους (Παντελιάδου & Φιλιπάτου, 2013).

Παράλληλα, το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών του 2021, πέρα από τη διαθεματική προσέγγιση, προωθεί τη διαφοροποιημένη διδασκαλία, δηλαδή την αναγνώριση, αποδοχή και το σεβασμό της διαφορετικότητας απέναντι σε παιδιά με διαφορετική γλωσσική και πολιτισμική προέλευση. Η Δημιουργική Γραφή εντάσσεται στη διαφοροποιημένη μάθηση, αφού τα παιδιά συνεργάζονται, ανεξάρτητα από τις διαφορές τους και, μάλιστα, όσο περισσότερες είναι οι διαφορές που έχουν τόσο περισσότερο οξύνεται το πνεύμα τους. Για

τη δημιουργία νέων κειμένων, άλλωστε, απαιτείται η φαντασία και η έμπνευση στο νηπιαγωγείο κι όχι η γλώσσα. Κάθε νήπιο καταθέτει τις διαφορετικές και μοναδικές του σκέψεις και με αυτές δημιουργείται ένα ξεχωριστό και ποικιλόμορφο προϊόν. Ο εκπαιδευτικός, μέσα από την προσέγγιση διαφορετικών κειμένων και με γνώμονα τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των νηπίων, δύναται να προσαρμόσει τις δράσεις και να κινηθεί σε διαφορετικά επίπεδα λόγου, λόγος που παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά να ανταλλάξουν εμπειρίες, σκέψεις και στο τέλος, να δημιουργήσουν το δικό τους κείμενο και να αναπτύξουν τις γνώσεις τους (Κοτρωνίδου, 2012).

Οι δράσεις Δημιουργικής Γραφής διέπονται από τρεις αρχές. Η πρώτη αρχή είναι η στοχοθεσία. Ο εκπαιδευτικός, κατά το σχεδιασμό της διδασκαλίας του, οφείλει να βάλει στόχους αναφορικά με αυτό που επιδιώκει να πετύχει μέσα από τη δράση της Δημιουργικής Γραφής. Δεύτερη αρχή συνιστά η περιγραφή της δράσης που επιθυμεί ο εκπαιδευτικός να εφαρμόσει, ενώ η Τρίτη αρχή συνδέεται με τα μέσα και το εκπαιδευτικό υλικό που θα αξιοποιήσει κατά την πραγμάτωση της δημιουργικής δράσης. Πέρα από το σχεδιασμό της δημιουργικής δράσης, ο εκπαιδευτικός είναι ελεύθερος και έχει την ευελιξία να επιλέξει δράση από οποιαδήποτε θεματική και γνωστική περιοχή, καθώς και να την προσαρμόσει αυτή τη δράση με κριτήριο τα ενδιαφέροντα και τη συμμετοχή των μαθητών του (Τσαπακίδου, 2014).

Η Δημιουργική Γραφή θεωρείται πολύ σημαντική στην προσχολική εκπαίδευση. Τα νήπια χρειάζονται για την ανάπτυξη και εξέλιξή τους το παιχνίδι και τη δημιουργικότητα. Μέσα από δημιουργικές δράσεις διευρύνουν τη σκέψη τους, παίζουν και αλληλεπιδρούν με τις λέξεις, αποκτούν πλούσιο λεξιλόγιο. Η δράση Δημιουργικής Γραφής συνιστά ένα ομαδικό παιχνίδι, με το οποίο τα νήπια επικοινωνούν, συνεργάζονται, διασκεδάζουν, χαίρονται. Αυτό σημαίνει ότι η Δημιουργική Γραφή δρα θετικά στην ψυχοσύνθεση των παιδιών νηπιακής ηλικίας. Τα παιδιά αντιμετωπίζουν τη γλώσσα σαν ένα παιχνίδι, το οποίο όταν ο εκπαιδευτικός το διδάσκει ορθά, η συμμετοχή των παιδιών είναι φυσική και αβίαστη, μέσα από την εμπλοκή τους σε αυτό φτάνουν στη λύτρωση και την απελευθέρωση, ενώ, ταυτόχρονα, αναπτύσσουν γλωσσικές και κοινωνικές δεξιότητες (Κωτόπουλος κ.ά., 2013).

Η Δημιουργική Γραφή μετατρέπει τα νήπια σε δημιουργούς και συγγραφείς. Τα παιδιά, με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού αναδιαμορφώνουν ήδη υπάρχοντα κείμενα ή δημιουργούν από την αρχή δικά τους. Όλα τα κείμενα γίνονται δεκτά και δεν απορρίπτεται κανένα. Τα κείμενα αυτά που αποτελούν πηγές πρωτογενείς δημιουργίας νέων κειμένων

(ποιήματα, πεζά), οφείλουν να είναι σύντομα, απλά, κατανοητά, ρυθμικά, για κίνηση και δράση, χιουμοριστικά, χωρίς νόημα, λίμερικ. Άλλωστε, στο νηπιαγωγείο προκρίνεται το γέλιο, το οποίο δρα θεραπευτικά στα νήπια. Τέλος, οι δράσεις Δημιουργικής Γραφής, δηλαδή ποιήματα και κείμενα που χαρίζουν στα νήπια γέλιο, απελευθερώνουν την ψυχή τους από την πίεση και το άγχος της καθημερινότητας. Τα νήπια με τη δημιουργική δράση ταξιδεύουν, δημιουργούν, φαντάζονται και αποβάλλουν τα αρνητικά συναισθήματα (Κανέλλου κ.ά., 2016).

4.3. Η Αξία της Δημιουργικότητας σε Παιδιά Νηπιαγωγείου

Η δημιουργικότητα είναι το κύριο γνώρισμα για την αποτελεσματική ενασχόληση του παιδιού με τη Δημιουργική Γραφή. Η δημιουργικότητα συνιστά μια σχεδιασμένη μεν διαδικασία, αλλά και ευέλικτη κι ελαστική, μέσα από την οποία πραγματώνεται η επεξεργασία γνωστικών στοιχείων και σχημάτων σκέψης και η οποία καταλήγει τις περισσότερες φορές στην παραγωγή μοναδικών προϊόντων. Η δημιουργικότητα, επιπλέον, συνιστά μια διαδικασία αναζήτησης κι επίλυσης προβλημάτων, μια διαδικασία συνεχούς εξερεύνησης, πειραματισμού, προβληματισμού του παιδιού, καθώς και μια πορεία που οδηγεί στο σεβασμό και τη λήψη αποφάσεων (Βακάλη, et. al, 2013).

Στη συνέχεια, η δημιουργικότητα σχετίζεται με νοητικούς μηχανισμούς, όπως η αντίληψη και η φαντασία, όπως και με την προσωπικότητα του κάθε παιδιού. Δε συνιστά γνώρισμα λίγων μόνο παιδιών ούτε χαρακτηρίζεται έμφυτο στοιχείο. Η δημιουργικότητα, αντίθετα, αποτελεί στοιχείο που βρίσκεται μεν σε κάθε προσωπικότητα, αλλά απαιτούνται οι κατάλληλες συνθήκες και διεργασίες, ώστε η δημιουργικότητα να βρει πρόσφορο έδαφος να αναπτυχθεί και να ενεργοποιήσει τις δυνάμεις του μυαλού. Το δημιουργικό παιδί διαθέτει γνωρίσματα, όπως ενσυναίσθηση, επικοινωνιακές δεξιότητες, ρισκίνδυνη και θαρραλέα στάση απέναντι σε προβλήματα, ανεκτικότητα και υπομονή (Ναλμπάντη, 2016).

Σημαντικό χώρο όπου δύναται να καλλιεργηθεί η δημιουργικότητα του παιδιού συνιστά ο εκπαιδευτικός χώρος. Το σχολείο επιδιώκει τη διαμόρφωση ολοκληρωμένων ατόμων, με τη χρήση μεθόδων και στρατηγικών που διευρύνουν την σκέψη τους και τα ωθούν στην αυτενέργεια και αυτονομία. Πιο αναλυτικά, στην προσχολική εκπαίδευση, τα νήπια εκδηλώνουν την προτίμησή τους για καλλιτεχνικές δράσεις, εξαιτίας της ελευθερίας έκφρασης που παρέχουν σε αυτά, καθώς και της ευκαιρίας πραγματοποίησης, με αυθορμητισμό και με φυσικότητα, συμβάντων που έχουν βιώσει στην καθημερινότητά τους. Η σκέψη των νηπίων χαρακτηρίζεται από το δημιουργικό, φαντασιακό στοιχείο. Ο

εκπαιδευτικός, λοιπόν, παρέχει τη δυνατότητα δημιουργικότητας μέσα από λεκτικά παιχνίδια και δημιουργία ιστοριών μέσα από τη ζωγραφική και τον προφορικό λόγο. Επιτρέπει, λοιπόν, ο εκπαιδευτικός, την ευελιξία κατά την διάρκεια χρήσης των προσωπικών τους σκέψεων προς αναπαράσταση κατά βάση στον προφορικό λόγο, από τη στιγμή που η εκπαίδευση στη νηπιακή ηλικία δεν επικεντρώνεται ούτε ενδιαφέρεται για τη γραπτή απόδοση των σκέψεων των νηπίων (Καρακίτσιος, 2015).

Η Δημιουργική Γραφή, όπως προαναφέρθηκε, λοιπόν, εμπεριέχει δράσεις ευέλικτες και πρωτότυπες, ευφάνταστες, που παρέχουν στο νήπιο την ευκαιρία συλλογισμού και προβληματισμού σε ποικίλες, διαφορετικές ιδέες. Η πρωτοτυπία των δράσεων οδηγεί το νήπιο προς διάφορες κατευθύνσεις που φέρουν στην επιφάνεια γνωρίσματα του χαρακτήρα του και γλωσσικές δεξιότητες, όπως για παράδειγμα την ευρηματική ονομασία λέξεων και κειμένων που το ίδιο έχει δημιουργήσει, την ικανότητα χρονολόγησης των συμβάντων της ιστορίας του (Dere, 2019). Άλλωστε, η δημιουργικότητα κατασκευάζει αυθεντικά κείμενα, τα οποία συνιστούν προϊόν μιας πορείας τεσσάρων βημάτων. Αρχικά, υπάρχει η γενίκευση των ιδεών, ακολουθεί η ιεράρχησή τους, η επεξεργασία και περιγραφή τους και, τέλος, ο επαναπροσδιορισμός των ιδεών που δεν ανταποκρίνονται στο περιεχόμενο του τελικού κειμένου. Η είσοδος της Δημιουργικής Γραφής στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου κρίνεται καίριας σημασίας, καθώς στο νηπιαγωγείο υπάρχει πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό και στρατηγικές, η εφαρμογή των οποίων οδηγεί στο σχεδιασμό και την παραγωγή νέων κειμένων, δεξιοτήτων και γνώσεων. Ειδικά στο πολυπολιτισμικό σχολικό πλαίσιο, η Δημιουργική Γραφή δίνει τη δυνατότητα στο κάθε παιδί να εκφραστεί ελεύθερα και να καταθέσει βιωματικά εμπειρίες και καταστάσεις που το απασχολούν και του κεντρίζουν το ενδιαφέρον. Εμπλέκεται ενεργά στη μάθηση, αφού τα λάθη του διορθώνονται, δεν υπάρχουν στη δημιουργική δράση κι έτσι δρα ελεύθερα και αυτόνομα. Καλλιεργεί τη φαντασία του, εμπνέεται, αυξάνει τη δημιουργικότητά του, αποκτά αυτοεκτίμηση, αλληλεπιδρά κι επικοινωνεί με τους άλλους (Wojciehowski & Ernst, 2018).

5. ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Οι 21 δράσεις που ακολουθούν καλλιεργούν τη γλωσσική ικανότητα των παιδιών προσχολικής εκπαίδευσης και συγκεκριμένα του νηπιαγωγείου μέσα από την εφαρμογή της δημιουργικής γραφής. Οι δράσεις είναι ενδεικτικές και δύνανται να εφαρμοστούν εύκολα σε τάξη νηπιαγωγείου, σε προνήπια και νήπια. Ορισμένες έχουν υλοποιηθεί σε τμήματα ενώ κάποιες είναι προϊόν δικής μου φαντασίας. Οι στόχοι των δράσεων ανταποκρίνονται στους στόχους που θέτει το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα για το νηπιαγωγείο (2021), οι οποίοι σχετίζονται με τη γλώσσα και την επικοινωνία, αλλά και με τη δημιουργική έκφραση. Οι παρακάτω δράσεις μπορούν να εφαρμοστούν από νηπιαγωγούς σε όλα τα νηπιαγωγεία, κάθε σχολικό έτος. Εντάσσονται στους θεματικούς κύκλους των εργαστηρίων δεξιοτήτων και συνάδουν με τα θέματα που πραγματεύεται κάθε χρόνο η εκπαιδευτικός στο νηπιαγωγείο και οι οποίες απευθύνονται σε παιδιά 4-5 ετών.

1^η Δραστηριότητα Παραμυθοσαλάτα «Ποιος έσωσε τα Χριστούγεννα στην Ντενεκεδούπολη;»

Στόχοι

- *Με βάση τις ιστορίες δύο παραμυθιών να δημιουργήσουν ένα νέο αλλάζοντας τους ήρωες και την ιστορία*
- *Να εικονογραφήσουν το παραμύθι*
- *Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο μέσα από την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής*
- *Να συνεργαστούν μεταξύ τους*
- *Να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους μέσα από τη δημιουργία νέας ιστορίας και να ψυχαγωγηθούν*

Με αφορμή την επέτειο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, διαβάσαμε το βιβλίο της Ε. Φακίνου «Ντενεκεδούπολη», παρακολουθήσαμε στο διαδίκτυο την ιστορία σε κουκλοθέατρο (<https://www.youtube.com/watch?v=hVHBfwJE6as>) και φτιάξαμε τις δικές μας κούκλες με τους ήρωες. Παράλληλα, με αφορμή την έλευση των Χριστουγέννων, διαβάσαμε το παραμύθι «Ο ποντικούλης που έσωσε τα Χριστούγεννα» από το σύνδεσμο <https://www.youtube.com/watch?v=AuPS8IBG7Lo>

-Τί λέτε να συμβαίνει Χριστούγεννα στην Ντενεκεδούπολη;

-Πώς γιορτάζουν τα ντενεκεδάκια αυτή την ημέρα;

-Τι γλυκά φτιάχνουν;

-Ο Λαδένιος βρίσκεται στην Ντενεκεδούπολη και γιορτάζει μαζί τους;

-Λέτε μαζί του να κινδυνεύουν τα Χριστούγεννα;

-Ποιος θα τα σώσει άραγε;

Οι απαντήσεις των νηπίων είναι ποικίλες και καταγράφονται. (Η δράση έχει εφαρμοστεί τη χρονιά 2022 σε Νηπιαγωγείο του Νομού Αργολίδας με αφορμή την εορτή των Χριστουγέννων. Τα νήπια και προνήπια είχαν ήδη γνώσεις προγενέστερες της Ντενεκεδούπολης, με αφορμή την εορτή του Πολυτεχνείου). Αποφασίζουμε όλοι μαζί να δημιουργήσουμε ένα παραμύθι, τίτλος του οποίου είναι «Ποιος έσωσε τα Χριστούγεννα στην Ντενεκεδούπολη»;

Ιστορία

Τα Ντενεκεδάκια ετοιμάζονται για τα Χριστούγεννα. Έχουν μοιράσει τις δουλειές για να είναι όλα έτοιμα πριν την παραμονή της μεγάλης εορτής. Ο Βουτυρένιος έχει αναλάβει να φτιάξει κουραμπιέδες και μελομακάρονα. Έχει ήδη προμηθευθεί τα υλικά που χρειάζονται και βρίσκεται στην κουζίνα για να φτιάξει κουραμπιέδες με μπόλικο βούτυρο και ζάχαρη άχνη και μελομακάρονα με πολύ μέλι, που αρέσει στο Σαρδέλα. Η Μηλίτσα με τον ΟΚ Μπαμ Μπαμ τρέχουν για να αγοράσουν αναψυκτικά, ενώ ο Σαρδέλας αναλαμβάνει να φτιάξει στολίδια και να στολίσει το δέντρο των Χριστουγέννων, που βρίσκεται στην πλατεία της πόλης. Ο Σοφός επιβλέπει τα Ντενεκεδάκια και τους θυμίζει κάτι, εάν το έχουν ξεχάσει.

Όλα είναι έτοιμα για την παραμονή των Χριστουγέννων και τα ντενεκεδάκια ακούν μουσική και τραγουδούν τα κάλαντα, ώσπου ξαφνικά... εμφανίζεται στην πόλη τους ένα τεράστιος ντενεκές, ο Λαδένιος. Δεν του αρέσουν οι γιορτές και καταστρέφει τα στολίδια του δέντρου που βρίσκεται στην πλατεία. Τρώει όλα τα γλυκά, πίνει όλα τα αναψυκτικά και δεν μένει τίποτε για τα ντενεκεδάκια, που βλέπουν την προσπάθειά τους να καταστρέφεται.

«Ποιος είσαι και γιατί τρως τον κόπο μας», τον ρωτά η Μηλίτσα.

«Είμαι ο Λαδένιος. Είμαι ο νέος σας αρχηγός και θα με υπακούτε. Θα κάνετε ό,τι ζητήσω. Διαφορετικά, θα σας βάλω στη φυλακή».

«Εδώ είναι η πόλη μας», του απαντά ο Σοφός. Ετοιμαζόμαστε για τα Χριστούγεννα και μας χαλάς τη γιορτή. Δε σε θέλουμε».

«Σας είπα ότι ήρθα για να σας εξουσιάσω. Και τώρα φτιάξτε γρήγορα γλυκά, γιατί πεινάω πολύ και μου αρέσουν». Όταν ξυπνήσω να είναι έτοιμα».

Η Μηλίτσα έβαλε τα κλάματα. «Πάνε τα Χριστούγεννα. Τα περίμενα με ανυπομονησία. Καταστράφηκαν όλα. Τί θα κάνουμε»;

«Μην ανησυχείς», απάντησε ο Σαρδέλας. «Έχω σχέδιο. Θα φτιάξουμε γλυκά από αλάτι. Θα τον αναγκάσουμε να μένει νηστικός και...που θα πάει; Θα φύγει».

Τα ντενεκεδάκια ρίχτηκαν στη δουλειά. Η Μηλίτσα, ο Σαρδέλας και ο Σοφός έφτιαχναν γλυκά από αλάτι, ενώ τα υπόλοιπα ντενεκεδάκια γλυκά που τα έκρυψαν, ώστε να γιορτάσουν τα Χριστούγεννα όταν φύγει ο Λαδένιος από την πόλη.

Ο Λαδένιος όταν ξύπνησε, άρχισε να φωνάζει «τα γλυκά μου και τα αναψυκτικά μου γρήγορα. Πού είστε; Ελάτε γρήγορα. Πεινάω».

Τα ντενεκεδάκια έτρεξαν και τον σέρβιραν. Από τη λαιμαργία του, έφαγε γρήγορα κι απότομα όλα τα... γλυκά. «Το στομάχι μου», φώναξε. «Καλέστε γρήγορα το γιατρό. Πονάω πολύ».

Τα ντενεκεδάκια, με χαμόγελο στα χείλη, του είπαν: «Να πας σε άλλη πόλη. Εδώ δεν έχουμε γιατρό. Να φύγεις...και να θυμάσαι πως, αν ξανάρθεις, θα πάθεις χειρότερα. Ο Λαδένιος έφυγε τρέχοντας, πιάνοντας το στομάχι του.

«Ζήτηωω», φώναζαν τα ντενεκεδάκια. Σώσαμε τα Χριστούγεννα. «Εμπρός, φέρτε γλυκά, αναψυκτικά, ανάψτε το δέντρο κι ελάτε να τραγουδήσουμε τα κάλαντα. Είναι παραμονή Χριστουγέννων».

Τα Χριστούγεννα αυτά είχαν διπλό νόημα για τα Ντενεκεδάκια. Γιόρτασαν τη γέννηση του Χριστού και τη δική τους απελευθέρωση από το Λαδένιο.

Τα νήπια έκαναν και την εικονογράφηση του παραμυθιού και δημιουργήθηκε το εικονογραφημένο παραμύθι, το οποίο και αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα του νηπιαγωγείου, όπως και στη σχολική βιβλιοθήκη. Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί σε νηπιαγωγείο.

Ως συνέχεια της δραστηριότητας, η νηπιαγωγός με τα παιδιά μπορούν να ετοιμάσουν χειροποίητες προσκλήσεις και να τις δώσουν στους γονείς ώστε να τους καλέσουν σε μια παρουσίαση βιβλίου και να τους δείξουν το εικονογραφημένο παραμύθι που δημιούργησαν όλοι μαζί.

2^η Δραστηριότητα «Το γοβάκι της Σταχτοπούτας διηγείται...»

Στόχοι

- *Να αναδιηγηθούν το παραμύθι και να εντοπίσουν τον αφηγητή*
- *Να αλλάξουν την οπτική γωνία αφήγησης της ιστορίας μέσω του αντικειμένου γοβάκι*
- *Να γράψουν την ιστορία σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση*
- *Να κατανοήσουν την οπτική γωνία και εστίαση*
- *Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο μέσα από τη δημιουργία νέων αφηγήσεων και ιστοριών που παρέχει η αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής*
- *Να συνεργαστούν και να επικοινωνήσουν με την υπόλοιπη ομάδα*
- *Να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους*

Στη δράση αυτή πραγματοποιείται η αναδιήγηση του γνωστού στα νήπια παραμυθιού «Η Σταχτοπούτα» από την οπτική ενός αντικειμένου.

Τι θα έλεγε το γοβάκι της Σταχτοπούτας;

Πώς θα ένιωθε;

Τι θα σκεφτόταν;

Η ιστορία μέσα από τα μάτια των παιδιών...

«Βρισκόμουν σε ένα ωραίο κατάστημα. Ήμουν το πιο ωραίο γοβάκι. Ξαφνικά, ήρθε μια

κυρία και με πήρε από εκεί. Βρέθηκα σε ένα παλάτι.

Άκουσα να λένε ότι με εμένα θα στόλιζε ο πρίγκιπας τα πόδια της γυναίκας που θα επέλεγε σε ένα χορό να παντρευτεί. Όμως, κάποιος με έκλεψε από το παλάτι μια νύχτα. Με χάρισε σε μια φτωχή κοπέλα. Ήταν πολύ όμορφη. Στενοχωριόταν που δεν είχε κατάλληλο φόρεμα για να με συνδυάσει και να παρευρεθεί στο χορό του πρίγκιπα. Ήταν, όμως, τυχερή η κοπέλα. Τη νύχτα του χορού μια νεράϊδα της χάρισε ένα όμορφο φόρεμα. Με φόρεσε κι εμένα και ξεκίνησε για το χορό. Άκουσα, όμως, να λέει η νεράϊδα στην όμορφη κοπέλα, τη Σταχτοπούτα, ότι στις 12 έπρεπε να γυρίσει πίσω, γιατί το φόρεμά της θα έχανε τις μαγικές του ιδιότητες και θα φορούσε πάλι τα φτωγά της ρούχα. Πέρασα υπέροχα στο χορό. Η Σταχτοπούτα κι εγώ κάναμε εντύπωση στον πρίγκιπα. Χορέναμε μαζί του.

Αλλά...η ώρα πήγε 12. Η Σταχτοπούτα έτρεχε να φύγει μη δει ο πρίγκιπας ότι ήταν φτωχή.

Έτρεχε τόσο γρήγορα που δεν μπορούσα να την ακολουθήσω.

Έφυγα από το πόδι της και βρέθηκα σε μια σκάλα. Με ξέχασε εκεί. Φώναζα, αλλά μες τον πανικό της δε με άκουσε. Ένιωθα μόνο. Άσε που έχασα το ζευγάρι μου και δεν ήξερα με ποιον να μοιραστώ τη μοναξιά μου. Ο πρίγκιπας με βρήκε και με πήρε μαζί του. Με κρατούσε στα χέρια του όλη νύχτα. Την επόμενη μέρα, έψαξε όλη την πόλη για να δει σε

ποιανής κοπέλας το πόδι ταιριάζω. Κουράστηκα πολύ, αλλά ήθελα κι εγώ να ξαναδώ τη Σταχτοπούτα. Δεν παραπονέθηκα. Τελικά, μπήκαμε σε ένα φτωχόσπιτο. Εκεί είδα τη Σταχτοπούτα. Αυτή είναι, είπα. Τέλειωσε η ταλαιπωρία μου. Όταν μπήκα στο πόδι της,

ένιωσα ότι είμαι σπίτι μου.

Ο πρίγκιπας με τη Σταχτοπούτα παντρεύτηκαν και ήμουν πάντα δίπλα τους σε γιορτές και όμορφες στιγμές».

Στο τέλος, τα νήπια αποφάσισαν να δημιουργήσουν μια ομαδική αφίσα όπου σε λευκό χαρτί του μέτρου ζωγράφισε το κάθε παιδί μία στιγμή από το γοβάκι μέσα στην ιστορία.

Η δραστηριότητα δεν έχει υλοποιηθεί μέσα στην τάξη αλλά είναι κομμάτι σκέψης της νηπιαγωγού.

3^η Δραστηριότητα Δημιουργία Παραμυθιού από κόμικς «Ο Σπίθας στο Σχολείο»

Στόχοι

- *Να δημιουργήσουν μια νέα ιστορία σε τριτοπρόσωπη αφήγηση*
- *Να μετατρέψουν την εικόνα σε λόγο, εμπλουτίζοντας τη γλώσσα τους μέσα από δημιουργική δράση*
- *Να αναλύουν τις ιστορίες και τα ποιήματα δημιουργώντας «εικόνες» και διατυπώνοντας κρίσεις για τους ήρωες και την πλοκή*
- *Να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους και να συνεργαστούν*

Η νηπιαγωγός δίνει στα νήπια φύλλο, στο οποίο απεικονίζονται οι εικόνες-κόμικς του συνδέσμου που ακολουθεί. http://www.paramithia-gia-paidia.gr/istories-tou_spitha/%ce%bf-%cf%83%cf%80%ce%af%ce%b8%ce%b1%cf%82%cf%83%cf%84%ce%bf%cf%83%cf%87%ce%bf%ce%bb%ce%b5%ce%af%ce%b/files/assets/basic-html/index.html#1

Γιατί κοιμάται ο Σπίθας;

Πού βρίσκεται;

Πώς νιώθει όταν ξυπνά;

Γιατί τρομάζει;

Τι κάνει αφού σκεφθεί ότι είδε όνειρο;

Ποια είναι η αντίδραση των άλλων παιδιών;

Ποια είναι αυτά τα παιδιά που τον ξυπνούν;

Γιατί δεν τον αφήνουν να κοιμηθεί;

Καταγράφει τις αποκρίσεις τους και με τη βοήθεια των παιδιών δημιουργούν ένα νέο παραμύθι.

Ο Σπίθας σήμερα είναι πολύ λυπημένος. Ανοίγουν τα σχολεία και δεν του αρέσει καθόλου το διάβασμα. Η μητέρα του τον ξύπνησε και με το ζόρι δέχθηκε να ντυθεί και να πάει στο

σχολείο. Στην τάξη, την ώρα του μαθήματος, τον πήρε ο ύπνος στο θρανίο. Είδε εφιάλτη, ότι τάχα είχαν ανοίξει τα σχολεία κι έπρεπε πάλι να ξυπνά νωρίς, να διαβάζει, να λύνει ασκήσεις. Από τον εφιάλτη αυτόν πετάχτηκε έντρομος. Δεν κατάλαβε ότι βρίσκεται στο σχολείο και ανακουφισμένος ότι όλο αυτό ήταν ένα κακό όνειρο, ξανακοιμήθηκε. Οι συμμαθητές του προσπάθησαν να τον ξυπνήσουν, αλλά μάταια. Ο Σπίθας βρισκόταν σε ένα άλλο σύμπαν, όπου το σχολείο δεν ήταν ευπρόσδεκτο.

Η δραστηριότητα δεν έχει υλοποιηθεί σε νηπιαγωγείο και είναι προϊόν σκέψης της νηπιαγωγού. Στη συνέχειά της, τα νήπια μπορούν να χωριστούν σε ομάδες και να εικονογραφίσουν το παραμύθι.

4^η Δραστηριότητα «Τρελό Παραμύθι»

Στόχοι

- *Να δημιουργούν προτάσεις με συγκεκριμένο νόημα ώστε να συνθεθεί μια ιστορία*
- *Να αναπτυχθούν γλωσσικά μέσα από τη σύνθεση νέων παραμυθιών και την εφαρμογή της δημιουργικής γραφής*
- *Να ψυχαγωγηθούν και να επικοινωνήσουν με την υπόλοιπη ομάδα*
- *Να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους*

Η νηπιαγωγός κάνει ερωτήσεις σε κάθε νήπιο ξεχωριστά και ζητά να ζωγραφίσουν τις απαντήσεις τους και να τοποθετήσουν τις ζωγραφιές της κάθε απάντησης σε κουτιά διαφορετικού χρώματος. Στη συνέχεια, κάθε νήπιο διαλέγει τυχαία από κάθε κουτί μια ζωγραφιά και φτιάχνει το δικό του τρελό παραμύθι.

Οι ερωτήσεις της νηπιαγωγού, είναι:

-Πότε;

-Ποιος;

-Που;

-Τι έκανε;

-Τι έπαθε;

Παράδειγμα

Μια φορά κι έναν καιρό

Μια κίτρινη πατάτα

Έπεσε μέσα στη φρουτιέρα.

Ένωθε διαφορετική, τα φρούτα δεν την έπαιζαν

Κι έπεσε από τη στενοχώρια της στο τηγάκι με το καυτό λάδι

Κι έγινε τηγανητή.

Η δραστηριότητα δεν έχει υλοποιηθεί στην τάξη και είναι προϊόν φαντασίας της νηπιαγωγού. Τα νήπια εν συνεχεία θα μπορούσαν να μελωποιήσουν τα στιχάκια του νέου τους μικρού παραμυθιού βρίσκοντας έναν ρυθμό με τη βοήθεια της νηπιαγωγού. Τα μουσικά όργανα από την γωνιά της μουσικής θεωρώ πως θα συνόδευαν άριστα τον ρυθμό που θα δώσουν όλοι μαζί.

5^η Δραστηριότητα «Εαυτοποίηση»

Στόχοι

- *Να παρουσιάσουν τον εαυτό τους σε α' ρηματικό πρόσωπο και να δημιουργήσουν ένα ποίημα*
- *Ν μάθουν να περιγράφουν πρόσωπα και συγκεκριμένα τον εαυτό τους*
- *Να παράγουν γραπτά κείμενα (ψηφιακά και μη ψηφιακά πολυτροπικά κείμενα) αξιοποιώντας είδη γραφής (π.χ. σκαριφήματα, ψευδογράμματα, επινοημένη γραφή) και διάφορους σημειωτικούς τρόπους*
- *Να αναπτύξουν τον προφορικό λόγο μέσα από την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής*
- *Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους και να ψυχαγωγηθούν*

Τα εαυτοποιήματα αναφέρονται στην περιγραφή ενός προσώπου. Δεν έχουν συγκεκριμένο αριθμό στίχων, ωστόσο ο πρώτος και ο τελευταίος αναφέρονται στο όνομα του περιγραφόμενου και στην περίπτωση μας, του νηπίου. Δίνει η νηπιαγωγός τη λέξη – περιεχόμενο του κάθε στίχου στα παιδιά, αυτά ζωγραφίζουν ή αναφέρουν την απάντηση και η νηπιαγωγός καταγράφει τις απαντήσεις τους. Οι απαντήσεις πρέπει να δίνονται σε α' ρηματικό πρόσωπο.

Παράδειγμα

Δίνονται οι λέξεις ΟΝΟΜΑ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΑΔΕΡΦΙΑ, ΑΓΑΠΩ, ΦΟΒΑΜΑΙ

Εγώ, ο γενναίος Χρήστος,

έχω δυο αδέρφια, τη Ρένα και το Μιχάλη,

που τα αγαπώ πολύ, όπως και τη ζωγραφική,

φοβάμαι το σκοτάδι το πολύ και τα ύψη,

εγώ ο γενναίος Χρήστος.

Η δραστηριότητα είναι προϊόν δικής μου επινόησης και δεν έχει υλοποιηθεί σε τμήμα. Στην συνέχειά της και εφόσον το επιθυμούν τα παιδιά θα μπορούσαν να φτιάξουν όλοι μαζί ένα βιβλίο με τα ποιήματά τους.

6^η Δραστηριότητα «Ο Λύκος και οι 7 Χρωμοσκουφίτσες»

Στόχοι

- Να δημιουργήσουν μια νέα ιστορία βασισμένη στον ίδιο χώρο
- Να εντοπίσουν το κύριο πρόσωπο ενός παραμυθιού και να το αλλάζουν βάζοντας 7 πρωταγωνιστές
- Να αναπτύξουν τον προφορικό λόγο μέσα από την αφήγηση παραμυθιού με δημιουργικό τρόπο
- Να αλλάζουν ρόλους μέσω της δραματοποίησης της ιστορίας
- Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους και τη δημιουργικότητά τους
- Να εμπεδώσουν τα χρώματα

Αυτή την εβδομάδα ασχοληθήκαμε με τα χρώματα. Για να τα κατανοήσουν τα νήπια, όπως και τη δημιουργία του ουράνιου τόξου, διασκεύασαμε το γνωστό στα παιδιά παραμύθι «Η Κοκκινοσκουφίτσα» και δημιουργήσαμε το «Λύκο και τις 7 Χρωμοσκουφίτσες». Ο αριθμός 7 παραπέμπει στα χρώματα του ουράνιου τόξου. Η ιστορία που δημιουργήσαμε όλοι μαζί και ζωγράψαν το περιεχόμενό της τα νήπια, έχει ως εξής:

Οι 7 χρωμοσκουφίτσες ζούσαν χαρούμενες στον ουρανό κι όταν αγκαλιάζονταν σχημάτιζαν

με το διαφορετικό τους χρώμα το ουράνιο τόξο.

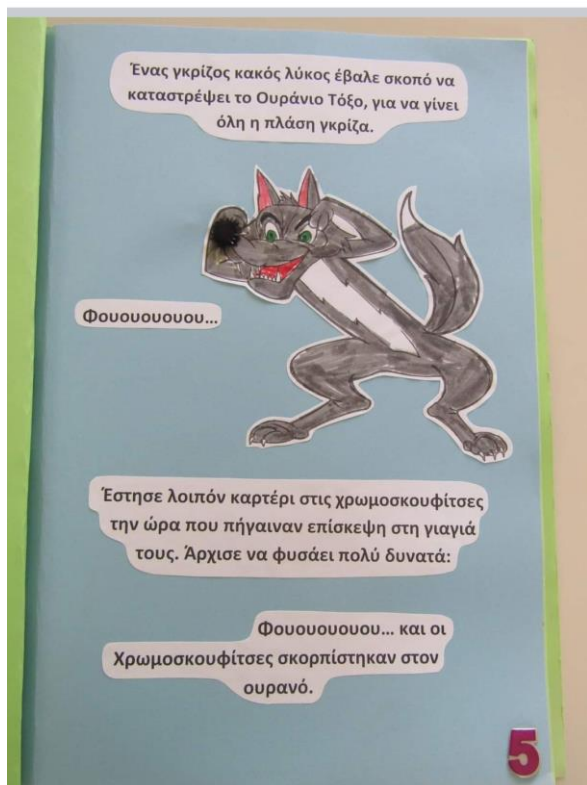

Μητέρα τους ήταν η Ίριδα, μπαμπάς τους ο Ήλιος και γιαγιά τους η Βροχή, η οποία έμενε στην άλλη άκρη του ουρανού, σε ένα συννεφόσπιτο και έπλεκε ρούχα σε διαφορετικό χρώμα

για τις εγγονές της.

Ένας κακός κι άσχημος λύκος, όμως, ζήλεψε την ομορφιά των χρωμάτων του ουράνιου τόξου και σχεδίαζε μέρα νύχτα πώς θα το καταστρέψει, για να ασημαίνει η πλάση και να γίνει γκριζα, όπως και ο ίδιος. Έστησε, λοιπόν, καρτέρι στις χρωμοσκουφίτσες την ώρα που πήγαιναν στη γιαγιά τους και άρχισε να φυσάει όσο πιο δυνατά μπορούσε. Φουουουου...Φουουουου...Τότε οι χρωμοσκουφίτσες σκορπίστηκαν στον ουρανό.

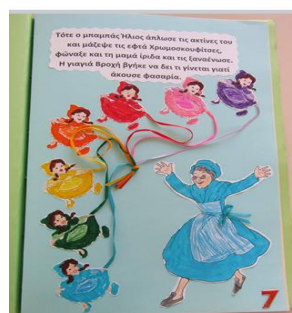

Όταν ο Ήλιος, ο μπαμπάς τους, είδε το κακό που έγινε, θύμωσε πάρα πολύ. «Να πάρει και να σηκώσει», είπε, «μα ποιος πείραξε τις κόρες μου»; Τότε έλαμψε τη γη με το φως του και είδε το γκρίζο λύκο που χαμογελούσε και πήγαινε στη σπηλιά του να κρυφτεί, αφού είχε κάνει πράξη το σχέδιο του. Του έριξε, λοιπόν, φως και του έκαψε την ουρά του. «Άου! Άου!», φώναζε ο λύκος κι έτρεχε για να σωθεί. Χάθηκε στο δάσος και δεν εμφανίστηκε ποτέ ξανά.

Τότε ο Ήλιος άπλωσε τις φωτεινές του ακτίνες και συγκέντρωσε πάλι τις κόρες του. Φώναζε και την Ίριδα, τη μαμά τους, και τις ένωσε ξανά. Η γιαγιά Βροχή βγήκε από το

συννεφόσπιτό της να δει τι γίνεται, επειδή άκουσε φασαρία.

Τότε, στη μέση του ουρανού έλαμψε ένα τεράστιο ουράνιο τόξο. Ήταν οι 7

Χρωμοσκουφίτσες... οι αγκαλιασμένες αδελφούλες...

Τα νήπια δραματοποίησαν το παραμύθι που δημιούργησαν και διασκέδασαν με το ρόλο που έπαιζαν, ρόλο που κάθε φορά εναλλασσόταν κι έμπαιναν στη θέση διαφορετικού ήρωα της ιστορίας. Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί στην τάξη φίλης συναδέλφου.

7^η Δραστηριότητα «Λέμε Ναι»

Στόχοι

- *Να ακούσουν ένα τραγούδι και να κατανοήσουν την σύνταξη του λόγου των στίχων δημιουργώντας ένα νέο βασισμένο στο ίδιο μοτίβο με θέμα τις υγιεινές-ανθυγιεινές τροφές*
- *Να τραγουδήσουν το νέο τραγούδι*
- *Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους*
- *Να ψυχαγωγηθούν*

Στο νηπιαγωγείο στα πλαίσια της πρώτης θεματικής των εργαστηρίων δεξιοτήτων, ασχοληθήκαμε με τη διατροφή. Με αφορμή το τραγούδι του Λ. Κελαηδόνη «Ο ύμνος των μαύρων σκυλιών», το οποίο ακούσαμε στο διαδίκτυο στο σύνδεσμο <https://www.youtube.com/watch?v=ALSjjsAQ114>, αποφασίσαμε όλοι μαζί να δημιουργήσουμε το δικό μας τραγούδι για τα ΝΑΙ και τα ΟΧΙ στη Διατροφή μας και έπειτα το τραγουδήσαμε. Οι στίχοι του τραγουδιού μας είναι οι παρακάτω:

Στην πατάτα λέμε ΝΑΙ

Και στα φρούτα λέμε ΝΑΙ

Στη σαλάτα λέμε ΝΑΙ

Στη ντομάτα λέμε ΝΑΙ

Στο λεμόνι λέμε ΝΑΙ

Στο πεπόνι

λέμε ΝΑΙ

ΟΧΙ λέμε στα λίπη

ΟΧΙ και στα τηγανητά

ΟΧΙ στις σοκολάτες

ΟΧΙ και στα γλυκά

Η δραστηριότητα είναι αρκετά γνωστή και έχει υλοποιηθεί σε πολλές τάξεις νηπιαγωγείου. Όταν τα νήπια τραγουδούν το νέο τραγούδι μπορούν να συνδυάσουν και την έννοια του ρυθμού. Για παράδειγμα, να χωριστούν σε δύο ομάδες, όπου η πρώτη ομάδα θα είναι οι μαέστροι και θα διευθύνουν την δεύτερη ομάδα που θα είναι οι οργανοπαίχτες. Οι ομάδες μπορούν να αλλάζουν τον ρόλο τους κάθε φορά για να μην γίνεται μονότονο το παιχνίδι.

8^η Δραστηριότητα «Φρουτούπολη»

Στόχοι

- *Να κατανοήσουν την ιστορία του παραμυθιού που διδάχθηκαν και να μπορούν να την αλλάξουν σε μια νέα με διαφορετικούς ήρωες*
- *Να κατανοήσουν τους χαρακτήρες από την ιστορία, να υποδυθούν ρόλους και να κάνουν δραματοποίησή της*
- *Να εξελίσσουν τη δημιουργική τους φαντασία μέσα από γλωσσικές δράσεις*
- *Να λειτουργήσουν σε ομάδες*
- *Να ψυχαγωγηθούν*

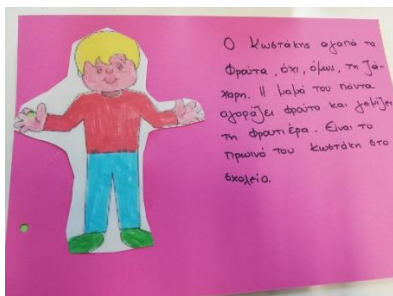
Στα πλαίσια της θεματικής «διατροφή», ακούμε το τραγούδι Φρούτα-φρουτ <https://www.youtube.com/watch?v=BgZX9xBK7vk>

Αποφασίζουμε να φτιάξουμε ένα παραμύθι και να το δραματοποιήσουμε, να το εικονογραφήσουμε και να το «δέσουμε» ως βιβλίο για τη βιβλιοθήκη μας. Το παραμύθι μας λέγεται Φρουτούπολη και η υπόθεσή του βασίζεται στην ιστορία της Ντενεκεδούπολης.

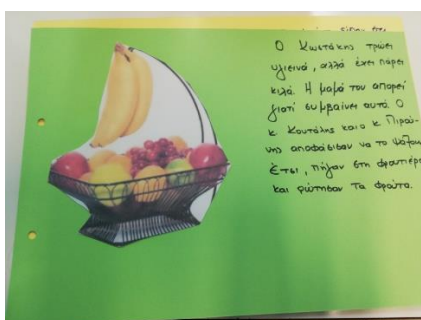

Παρακάτω απεικονίζονται οι ήρωες, καθώς και η υπόθεση της ιστορίας που δημιούργησαν τα παιδιά.

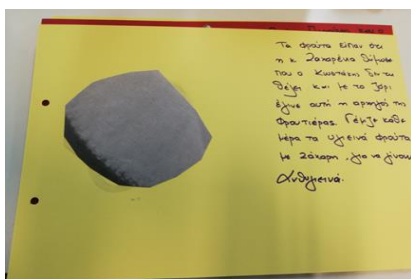
Ο Κωστάκης αγαπά τα φρούτα, όχι, όμως, τη ζάχαρη. Η μαμά του πάντα αγοράζει φρούτα και γεμίζει τη φρουτιέρα. Τα φρούτα είναι το καθημερινό πρωινό του Κωστάκη για το σχολείο.

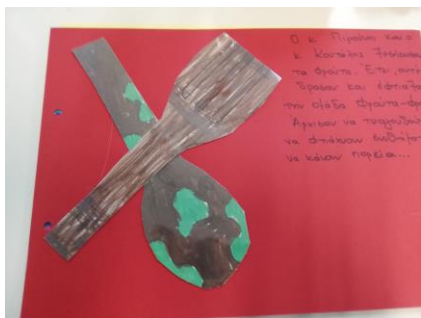
Αν και ο Κωστάκης τρώει υγιεινά, έχει πάρει αρκετά κιλά. Η μαμά του απορεί για τί να συμβαίνει αυτό. Ο κ. Κουτάλης και ο κ. Πιρούνης αποφάσισαν να το ψάξουν. Έτσι, πήγαν στη φρουτιέρα και ρώτησαν τα φρούτα.

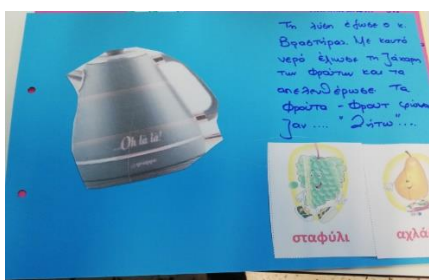
Τα φρούτα είπαν ότι η κ. Ζαχαρένια θύμωσε που ο Κωστάκης δεν τη θέλει και με το ζόρι αυτή έγινε πια η αρχηγός της φρουτιέρας. Κάθε μέρα, λοιπόν, γεμίζει τα υγιεινά φρούτα με ζάχαρη, ώστε να γίνουν ανθυγιεινά.

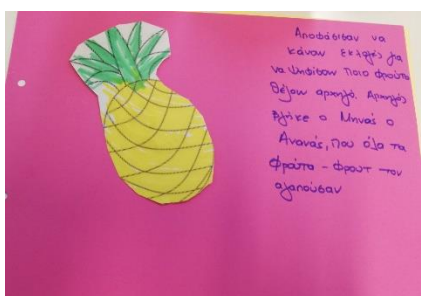
Ο κ. Κουτάλης κι ο κ. Πιρούνης μόλις το έμαθαν, ξεσήκωσαν τα φρούτα. Αντέδρασαν, λοιπόν, κι έφτιαξαν όλα μαζί μια ομάδα, τα Φρούτα-Φρουτ. Τραγουδούσαν, έγραφαν συνθήματα στους τοίχους της κουζίνας, έκαναν πορεία στο τραπέζι.

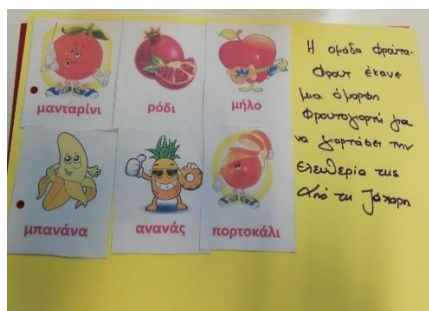
Τη λύση τελικά έδωσε ο κ. Βραστήρας. Έριξε καυτό νερό πάνω στην κ. Ζαχαρένια καθώς κοιμόταν και την έλιωσε. Ελευθέρωσε τα φρούτα, τα οποία ενθουσιασμένα φώναζαν «Ζήτωωωωω...».

Τότε τα φρούτα, για να μην καταλάβει πια άλλη ανθυγιεινή τροφή την εξουσία τους, αποφάσισαν να κάνουν εκλογές και να ψηφίσουν ποιον θέλουν αρχηγό τους. Αρχηγός από όλα τα φρούτα εκλέχθηκε ο Μηνάς ο Ανανάς. Άλλωστε, όλα τα φρούτα τον αγαπούσαν πολύ. Η Ειρήνη το μανταρίνι, η Κάλη το πορτοκάλι, η Θώδη το ρόδι, η Φίλη το σταφύλι, η Άννα η μπανάνα.

Μετά την εκλογή του Μηνά του Ανανά, η ομάδα των Φρούτα-Φρουτ στη Φρουτούπολη, έκανε μια μεγάλη γιορτή για να γιορτάσει την απελευθέρωσή της από τη Ζαχαρένια.

Έπειτα από τη δημιουργία της ιστορίας, τα νήπια με τη βοήθεια της νηπιαγωγού έφτιαξαν μάσκες με τους ήρωες της ιστορίας και δραματοποίησαν με δικά τους λόγια όσα θυμούνταν από την ιστορία.

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί από φίλη νηπιαγωγό.

9^η Δραστηριότητα «Τα φωνήεντα που ομοιοκαταληκτούν»

Στόχοι

- *Να αναγνωρίσουν την ομοιοκαταληξία*
- *Να δημιουργήσουν νέους στίχους που να ομοιοκαταληκτούν*
- *Να εντοπίσουν τα φωνήεντα και να τα μετατρέψουν σε νέους στίχους*
- *Να τραγουδήσουν στον ρυθμό του τραγουδιού τους νέους στίχους*
- *Να κάνουν συνδυασμούς λέξεων και να αναπτύξουν τη γλωσσική τους ικανότητα μέσα από την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής*
- *Να ψυχαγωγηθούν*
- *Να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους*

Με αφορμή τη θεματική για το χειμώνα, είπαμε να μάθουμε τι σημαίνει ομοιοκαταληξία. Στη συνέχεια, στο διαδίκτυο ακούσαμε το τραγούδι του χειμώνα και τα νήπια εντόπιζαν τις λέξεις με την ίδια κατάληξη.

Οι στίχοι έχουν ως εξής:

Α,α,α αρχίζει η παγωνιά!

Πάει ο ήλιος έχει φύγει

και το κρύο μας τυλίγει

Α,α,α αρχίζει η παγωνιά!

Ε,ε,ε χειμώνα παγερέ!

Ξύλα ανάβουν μες στα τζάκια

και ζεσταίνουν τα σπιτάκια

Ε,ε,ε χειμώνα παγερέ!

Ι,ι,ι βοριάδες τσουχτεροί!

Πόρτες παράθυρα **κλείστε,**

τους ανέμους έξω **αφήστε**

Ι,ι,ι βοριάδες τσουχτεροί

Ο,ο,ο, ζεστά που θα ντυθώ!

έξω στην αυλή θα **τρέξω**

και χιονόμπαλες θα **παίζω**

Ο,ο,ο ζεστά που θα ντυθώ!

Ου,ου,ου το κρύο πάει παντού.

Τα χεράκια **ξυλιασμένα**

και τα πόδια **παγωμένα**

Ου,ου,ου, το κρύο πάει παντού.

Τα νήπια ενθουσιάστηκαν με τις ομοιοκατάληκτες λέξεις, καθώς και με τα φωνήεντα και τις διφθόγγους στον 1^ο στίχο των στροφών, που διαπίστωσαν ότι σε αυτά τα φωνήεντα σταματούσε ο στίχος, κάνοντας ομοιοκαταληξία. (π.χ. α,α,α-παγωνιά, ου,ου,ου-παντού. Θέλησαν, λοιπόν, να παίξουν με το όνομά τους και να δημιουργήσουν ομοιοκατάληκτο στίχο.

να, να, να με λένε Ιωάννα

κη, κη, κη με λένε Αγγελική

Μα, μα, μα με λένε Θωμά

Ενώ στη συνέχεια δημιουργήσαμε στροφές με το όνομά μας και τις τραγουδήσαμε στο ρυθμό του τραγουδιού του χειμώνα

<https://www.youtube.com/watch?v=juetSmx608E>

α,α,α με λένε Μηνά

έχω καστανά μαλλάκια

καταγάλανα ματάκια

α,α,α με λένε Μηνά

ο,ο,ο με λένε Νικολιό

είμαι αστείο αγοράκι

με γλυκούλι προσωπάκι

ο,ο,ο με λένε Νικολιό

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί σε νηπιαγωγείο. Στο τέλος, η νηπιαγωγός με τα παιδιά σχεδίασαν τα φωνήεντα σε μεγάλα χαρτόνια και τα κόλλησαν στον τοίχο της τάξης.

10^η Δραστηριότητα «Ονοματο-ιστορίες»

Στόχοι

- *Να δημιουργήσουν τις δικές τους ονοματο-ιστορίες μαθαίνοντας να γράφουν το όνομά τους*
- *Να αποκτήσουν φωνολογική επίγνωση*
- *Να αναλύουν τον προφορικό λόγο σε επιμέρους φωνολογικές μονάδες/οντότητες, όπως είναι οι λέξεις, οι συλλαβές και τα φωνήματα, και να τις χειρίζονται συνειδητά*
- *Να ψυχαγωγηθούν*
- *Να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους*

Σε αυτή τη δραστηριότητα γνωρίσαμε το όνομά μας, τις φωνούλες που το συνθέτουν. Προκειμένου να καλλιεργηθεί τόσο η γλωσσική ικανότητα όσο και η δημιουργικότητα των νηπίων, αποφασίσαμε να φτιάξουμε ιστορίες με τα γράμματα του ονόματός μας. Το κάθε νήπιο έγραφε κάθετα το όνομά του και στη συνέχεια στην παρεούλα το καθένα προφορικά έλεγε μια πρόταση που ξεκινούσε από κάθε γράμμα του ονόματός του και η νηπιαγωγός την κατέγραφε. Στο τέλος, δημιουργήσαμε το παρουσιολόγιο της τάξης μας, το οποίο περιείχε τις ιστορίες των ονομάτων μας.

Μερικές από τις ονοματο-ιστορίες μας,είναι:

Ναι, χθες η

Ιωάννα ήρθε στο σπίτι μου

Και παίζαμε

Ολη μέρα

Στο δωμάτιό μου.

Ένα καλοκαίρι, το σκυλάκι μου

Λύθηκε χωρίς να το καταλάβω κι

Έτρεχε σε όλο το χωριό.

Υπάρχει στο χωριό ένας κύριος, ο

Θωμάς, που μόλις

Είδε το σκύλο μου, την ώρα που

Ρουφούσε τον πρωινό καφέ του, πήγε

Ίσια στο δρόμο, τον έπιασε

Από το λουρί και μου τον έφερε.

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί σε νηπιαγωγείο. Τα παιδιά μόλις δημιούργησαν τις δικές τους ονοματο-ιστορίες, έκοψαν μικρά τετράγωνα χαρτιά και ζωγράρισαν μέσα σε αυτά το περιεχόμενο της ιστορίας τους. Έπειτα αφού τρυπήσαν τα χαρτιά με έναν διακορευτή με την βοήθεια της νηπιαγωγού πέρασαν ένα σκοινάκι ώστε να βιβλιοδετήσουν την ιστορία τους.

11^η Δραστηριότητα «Η Ιστορία μιας κότας»

Στόχοι

- *Να αναλύσουν, να περιγράψουν και να ερμηνεύσουν τις έτοιμες εικόνες φτιάχνοντας μια νέα ιστορία*
- *Να κατανοήσουν τον χώρο μιας εικόνας και να τον μετατρέψουν σε χώρο μιας σκηνής παραμυθιού*
- *Να αναπτύξουν γλωσσικές δεξιότητες προφορικού λόγου μέσα από τη δημιουργική δράση*
- *Να καλλιεργήσουν την φαντασία τους*
- *Να ψυχαγωγηθούν*
- *Να μάθουν να ακολουθούν κανόνες*

Στα νήπια δίνονται από τη νηπιαγωγό οι παρακάτω εικόνες. Η νηπιαγωγός ρωτά:

Τι βλέπουμε στις εικόνες;

Που βρίσκεται η κότα σε κάθε εικόνα;

Τι νιώθει το κοτόπουλο;

Τι κάνουν η κότα και ο κόκορας στη λίμνη;

Τι γίνεται στο τέλος;

Τα νήπια, εφόσον έχουν απαντήσει στις παραπάνω ερωτήσεις, φτιάχνουν ομαδικά το δικό τους παραμύθι. Το παραμύθι λέγεται «Η ιστορία μιας κότας» και η υπόθεσή του είναι η εξής:

Μια φορά κι έναν καιρό, μια όμορφη κότα, η Ζαχάρω, ζούσε σε ένα ξύλινο κοτέτσι στο χωριό μαζί με τον άνδρα της, τον κόκορα, που τον έλεγαν Διαμαντή. Η κότα γέννησε πολλά αυγά και τα κλωσούσε μέρα νύχτα. Περίμενε κι αυτή και ο Διαμαντής την γέννηση των παιδιών τους, των μικρών κοτόπουλων. Αναρωτιούνταν πόσα κοτοπουλάκια θα έβγαιναν από τα αυγά και σε ποιον θα έμοιαζαν. Ξαφνικά, μια μέρα έσπασαν τα αυγά και βγήκαν 5 όμορφα κίτρινα κοτοπουλάκια. Η Ζαχάρω και ο Διαμαντής τα κοιτούσαν χαρούμενοι. Το ένα ήταν πιο όμορφο από το άλλο. Μάλιστα, βρήκαν πώς θα τα ονομάσουν. Τα αγόρια, που ήταν τέσσερα, ήταν ο Σταμάτης, ο Λουκάς, ο Σωτήρης και ο Λάμπρος, ενώ η μοναχοκόρη τους ήταν η Ανθή.

Τα κοτοπουλάκια μεγάλωναν μέρα με τη μέρα και γίνονταν ακόμη πιο όμορφα. Οι γονείς τους τα φρόντιζαν και τα αγαπούσαν πολύ. Μια μέρα, αποφάσισαν να βγουν μια μεγάλη βόλτα. Άφησαν, λοιπόν, το κοτέτσι και κατευθύνθηκαν προς την κοντινή λίμνη, για να κάνουν πικ νικ και να ξεσκάσουν. Μπροστά πήγαινε ο μπαμπάς Διαμαντής και ακολουθούσαν η Ζαχάρω και τα κοτοπουλάκια. Η Ανθή ήταν τελευταία. Εκεί που περπατούσαν, η Ανθή είδε ένα τριαντάφυλλο και ήθελε να το μυρίσει. Σταμάτησε για λίγο και πήγε προς το όμορφο άνθος.

Δεν είχε αντιληφθεί ότι η οικογένειά της είχε απομακρυνθεί. Ούτε η κότα και ο κόκορας αντιλήφθηκαν την απουσία της. Η Ανθή προσπαθούσε πανικόβλητη να καταλάβει προς ποια κατεύθυνση πήγαν οι δικοί της. Είχε ήδη μεσημεριάσει. Έχασε τα ίχνη τους. Άρχισε να κλαίει. Το κλάμα της άκουσε ένας πρίγκιπας, που ατένιζε τη λίμνη και ηρεμούσε κοιτάζοντας τα γαλανά της νερά.

-Γιατί κλαις;, της είπε.

-έχασα την οικογένειά μου, είπε κλαίγοντας η Ανθή.

-μην ανησυχείς. Θα μείνω μαζί σου μέχρι να τους βρεις, της απάντησε ο πρίγκιπας.

-Σε ευχαριστώ, του είπε η Ανθή.

-Πώς χάθηκαν; Ρώτησε ο πρίγκιπας.

-Σταμάτησα να μυρίσω ένα τριαντάφυλλο και τους έχασα.

-Κι αυτοί θα σε αναζητούν και θα επιστρέψουν, της αποκρίθηκε ο πρίγκιπας.

Η οικογένεια του Διαμαντή, όταν έφτασε στη λίμνη, παρατήρησε την απουσία της Ανθής.

-Η κόρη μου. Χάθηκε η κόρη μου, φώναζε κλαίγοντας η Ζαχάρω.

-Μα πού πήγε; Είναι επικίνδυνα εδώ. Έχει αλεπούδες στη γύρω περιοχή.

-Μπαμπά, είπε ο Λάμπρος με ψυχραιμία. Να γυρίσουμε πίσω από την ίδια διαδρομή. Σίγουρα θα βρίσκεται κάπου εκεί πίσω ανήσυχη.

Η οικογένεια πήρε λυπημένη το δρόμο της επιστροφής. Πουθενά η Ανθή. Ο Διαμαντής και η Ζαχάρω κοιτούσαν ολόγυρα στη λίμνη και φώναζαν: Ανθή! Ανθή! Ξαφνικά, την είδαν να πλησιάζει παρέα με τον πρίγκιπα. Μαμάάά....Μπαμπάάά, φώναζε κι έτρεξε στην αγκαλιά τους.

Η οικογένεια ευχαρίστησε τον πρίγκιπα που προστάτεψε την κόρη τους και τον κάλεσε στο σπίτι της για φαγητό. Ο πρίγκιπας δέχθηκε με χαρά. Έκτοτε, έγιναν καλοί φίλοι και περνούσαν πολλές ώρες μαζί.

Η δραστηριότητα αποτελεί δική μου επινόηση.

12^η Δραστηριότητα «Το χελωνάκι»

Στόχοι

- *Να εντοπίσουν την τελευταία λέξη κάθε στίχου και να την αλλάξουν με άλλη ίδιας ομοιοκαταληξίας και να δημιουργήσουν ένα νέο ποίημα*
- *Να τραγουδήσουν το νέο ποίημα*
- *Να ψυχαγωγηθούν*
- *Να συνεργαστούν και να επικοινωνήσουν με την υπόλοιπη ομάδα*
- *Να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους*
- *Να κατακτήσουν τη γλωσσική ικανότητα μέσα από δράσεις δημιουργικής γραφής*

Αφού ασχοληθήκαμε με τον κύκλο του νερού, μάθαμε το ποίημα «από πού είσαι ποταμάκι» κι ακούσαμε το ομώνυμο τραγούδι <https://www.youtube.com/watch?v=1EVKoUegEA4>

Τα νήπια άλλαξαν την τελευταία λέξη κάθε στίχου και δημιούργησαν ένα νέο ποίημα, το οποίο τραγούδησαν στον ίδιο ρυθμό.

Από που είσαι, ποταμάκι;   Από πού είσαι συννεφάκι;

Από `κείνο το βουνό.      Από `κείνο τον ουρανό.

Πώς τον λέγαν τον παππού σου;   Πώς τον λέγαν τον μπαμπά σου;

Σύννεφο στον ουρανό.   Σύννεφο το γαλανό.

Ποια είναι η μάνα σου;   Ποια είναι η θεία σου;

Η μπόρα.   Η ψιχάλα.

Πώς κατέβηκες στη χώρα;   Πώς κατέβηκες με σκάλα;

Τα χωράφια να ποτίσω   Τα χωράφια να αντικρίσω

και τους μύλους να γυρίσω.

Και τα δέντρα να δροσίσω.

Στάσου να σε ιδούμε λίγο,

Στάσου να σου πούμε λίγο,

ποταμάκι μου καλό.

Συννεφάκι μου γλυκό.

Βιάζομαι πολύ να φύγω,

Βιάζομαι πολύ να ανέβω,

ν' ανταμώσω το γιαλό.

Ν' ανταμώσω τον ουρανό.

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί σε νηπιαγωγείο και άρεσε πολύ στα παιδιά. Στο τέλος ζωγράρισαν τον στίχο που τους άρεσε περισσότερο και παρουσίασαν τις ζωγραφιές τους στην παρεούλα.

13^η Δραστηριότητα «Λίμερικ»

Στόχοι

- *Να μάθουν, να ακούσουν και να δημιουργήσουν λίμερικ*
- *Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους*
- *Να αναλύσουν τις λέξεις σε μορφήματα και να συνδυάζουν μορφήματα, σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας, ώστε να παράγουν νέες λέξεις*
- *Να αποκτήσουν αφηγηματικές ικανότητες*
- *Να εμπλουτίσουν τον προφορικό λόγο μέσα από τη δημιουργική γραφή*

Τα νήπια, αφού έμαθαν κι άκουσαν λίμερικ, έφτιαξαν τα δικά τους. Τα λίμερικ (limerick) είναι ποιήματα σύντομα, πεντάστιχα, "δίχως νόημα", που διηγούνται μια σύντομη ιστορία και καταλήγουν σε ένα ανέκδοτο. Ο πρώτος στίχος περιέχει την παρουσίαση του πρωταγωνιστή, ο δεύτερος περιγράφει την βασική ιδιότητα του πρωταγωνιστή ή και τα προσωπικά του χαρακτηριστικά, ο τρίτος και τέταρτος στίχος αναφέρονται στις ενέργειες του πρωταγωνιστή και στις αντιδράσεις του περιβάλλοντος, ενώ ο πέμπτος στίχος είναι μια παραλλαγή του πρώτου.

Ο πρίγκιπας απ' την πόλη

Εξουσίαζε την πλάση όλη

Μιλούσε σ' όλα τα παιδάκια

Ενώ έτρωγε παϊδάκια

Ο πολυλογάς πρίγκιπας απ' την πόλη.

Η χήνα μας η Μαρουσώ

Είχε ράμφος αιχμηρό

Τσιμπούσε ψάρια όλη μέρα

Και κοιμόταν στη λίμνη πέρα

Η ζωηρή χήνα μας η Μαρουσώ.

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί σε νηπιαγωγείο και τα νήπια φάνηκε να καταχάρηκαν καθ' όλη τη διάρκειά της. Στο διάλειμμα πήραν τους μαρκαδόρους τους και ζωγράφιζαν εικόνες από τα στιχάκια που δημιούργησαν στα λίμερίκ τους και παράλληλα τα επαναλάμβαναν προσπαθώντας να παραλλάξουν τους στίχους με νέους.

14^η Δραστηριότητα «Η κυρία ομοιοκαταληξία»

Στόχοι

- *Να κατανοήσουν την ομοιοκαταληξία και να δημιουργήσουν ένα δίστιχο ποίημα με ομοιοκαταληξία*
- *Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους*
- *Να συνεργαστούν με τους συμμαθητές τους*
- *Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο*

Η νηπιαγωγός σε κουτί έχει τοποθετήσει καρτέλες που απεικονίζουν πρόσωπα ή και αντικείμενα, τα οποία ομοιοκαταληκτούν. Χωρίζονται τα νήπια σε ομάδες των 2 κι επιλέγουν τυχαία μία καρτέλα. Καλούνται, αφού συνεργαστούν, να φτιάξουν προφορικά με αυτές τις καρτέλες ένα δίστιχο ποίημα, το οποίο η νηπιαγωγός γράφει στον πίνακα.

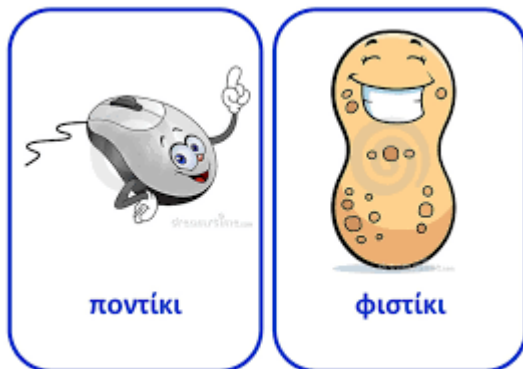
Στο σπίτι μας υπήρχε ένας μύλος

Κι έπαιζε όλη μέρα εκεί ο σκύλος.

Ένα γκρι φαγανό ποντίκι

Έφαγε όλο το φυστίκι.

Της κότας της έφυγε ένα φτερό

Κι έπεσε μέσα στο νερό.

Περπατούσε μες το δάσος ο νάνος

Όταν τον χαιρέτησε ο πελεκάνος.

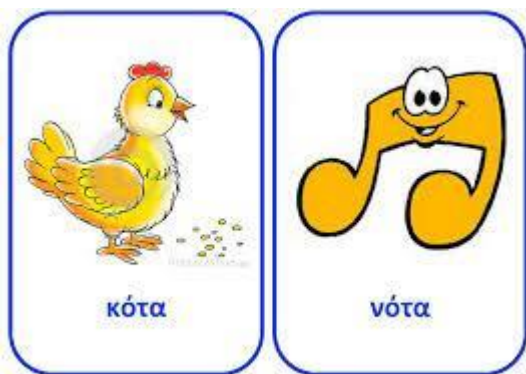
Η μέλισσα μέσα στην κερήθρα

Ήθελε να κάνει τσουλήθρα.

Η φίλη μου η μικρή η κότα

Έπιανε εύκολα τη «ρε» τη νότα.

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί σε τάξη νηπιαγωγείου. Τα παιδιά συνεργάστηκαν μεταξύ τους και βοήθησαν το ένα το άλλο για να φτιάξουν στίχους και να ταιριάξουν με την ομοιοκαταληξία. Ζήτησαν μάλιστα να ξανακάνουν τη δραστηριότητα αυτή και την επόμενη μέρα.

15^η Δραστηριότητα «Η Κοκκινোসκουφίτσα...αλλιώς»

Στόχοι

- *Να ακούσουν την ιστορία, να μπορούν να την αφηγηθούν, να κατανοήσουν το τέλος της ώστε να την αναδιηγηθούν αλλάζοντάς το*
- *Να εντοπίσουν τον τύπο της αφήγησης (τριτοπρόσωπη) και να τον ακολουθήσουν στην νέα ιστορία*
- *Να χρησιμοποιήσουν το γ' ρηματικό πρόσωπο*
- *Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους*
- *Να δράσουν ομαδικά*
- *Να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους μέσα από τη δημιουργική γραφή*

Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας λατρεύουν τα κλασικά παραμύθια. Με αφορμή το γνωστό σε αυτά παραμύθι «Η Κοκκινোসκουφίτσα», είπαμε να δώσουμε ένα διαφορετικό τέλος. Αναλύσαμε τον τύπο της αφήγησης από το κλασικό παραμύθι και μάθαμε πως πρόκειται για τριτοπρόσωπη. Τα παιδιά αφού κατανόησαν το γ' ρηματικό πρόσωπο, ακολούθησαν τους κανόνες της νηπιαγωγού και το κράτησαν και στην νέα ιστορία.

«Η Κοκκινোসκουφίτσα μάζευε λουλούδια για τη γιαγιά της κι έκλαιγε όσο σκεφτόταν ότι ήταν άρρωστη. Ένας κυνηγός την πλησίασε με το όπλο του και την απείλησε ότι θα τη

σκοτώσει, εάν δεν του δώσει τα φαγητά που είχε στο καλάθι της. Εκείνη φοβισμένη πήγε να του δώσει όλο το καλάθι, όταν εμφανίστηκε ο καλός ο λύκος. Ο λύκος έδιωξε τον κυνηγό και βοήθησε την κοκκινোসκουφίτσα να φτάσει ασφαλής στο σπίτι της γιαγιάς της. Όταν, όμως, μπήκε μέσα, η γιαγιά της ήταν όμηρος του κυνηγού. Η Κοκκινোসκουφίτσα τον παρακάλεσε να μην της κάνει κακό. Ο λύκος, ο οποίος περίμενε έξω από την πόρτα την Κοκκινোসκουφίτσα για να τη γυρίσει σπίτι, άκουσε φωνές και κατάλαβε ότι κάτι κακό συμβαίνει. Πλησίασε αθόρυβα στο παράθυρο και είδε τον κυνηγό. Άνοιξε σιγά-σιγά το παράθυρο και όρμησε πάνω του. Η γιαγιά με τη μικρή Κοκκινোসκουφίτσα βγήκαν έξω. Ο λύκος έδεσε τον κυνηγό σε ένα δέντρο και φώναξε την αστυνομία να τον συλλάβει. Από εκείνη την ημέρα, λύκος και Κοκκινোসκουφίτσα έγιναν αχώριστοι φίλοι. Ο κυνηγός μπήκε στη φυλακή και τιμωρήθηκε για τις κακές του πράξεις».

Για το συγκεκριμένο παραμύθι το κάθε παιδί πρότεινε μια δική του εκδοχή για ένα διαφορετικό τέλος της ιστορίας. Η παραπάνω ιστορία είναι μία ενδεικτική επιλογή από ένα νήπιο καθώς δεν μπορούν να καταγραφούν όλες οι εκδοχές. Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί στο δικό μου τμήμα παλαιότερα. Αφού ολοκληρώθηκε η αναδιήγηση από κάθε παιδί κάνοντας τη δική του αλλαγή στο τέλος της ιστορίας, τα παιδιά επέλεξαν έπειτα από ομαδική ψηφοφορία δύο εκδοχές και προσπάθησαν να τις δραματοποιήσουν πάντα με την βοήθεια της νηπιαγωγού.

16^η Δραστηριότητα «Τραγουδώντας ποιήματα, φτιάχνω νέα ποίηση»

Στόχοι

- *Να εντοπίσουν λέξεις από το ποίημα που τους άρεσαν, να τις εξηγήσουν και με βάση αυτές να δημιουργήσουν ένα νέο ποίημα*
- *Να μάθουν νέες λέξεις με δημιουργικό τρόπο*
- *Να δημιουργήσουν ένα νέο ποίημα βασισμένο σε επιλεγμένες λέξεις από το πρώτο*
- *Να συνεργαστούν μεταξύ τους*
- *Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους*

Με αφορμή τη γιορτή μας για το καλοκαίρι, η νηπιαγωγός διαβάζει το ποίημα του Ο. Ελύτη «Το Δελφινοκόριτσο».

Στίχοι

Εκεί στις Ύδρας τ' ανοιχτά και των Σπετσών

να σου μπροστά μου ένα δελφινοκόριτσο

Μωρέ τού λέω πούν' το μεσοφόρι σου

έτσι γυμνούλι πας να βρεις τ' αγόρι σου

Άιντε μωρό μου, ανέβα και κινήσαμε

πέντε φορές τους ουρανούς γυρίσαμε

Αγόρι εγώ δεν έχω, μου αποκρίνεται

Βγήκα μια τσάρκα για να δω τι γίνεται

Δίνει βουτιά στα κύματα και χάνεται

ξανανεβαίνει κι απ' τη βάρκα πιάνεται

Άιντε μωρό μου...

Θεέ μου, συγχώρεσέ με, σκύβω για να δω

κι ένα φιλί μου δίνει, το παλιόπαιδο

Σα λεμονιά τα στήθη του μυρίζουνε

κι όλα τα μπλε στα μάτια του γυαλίζουνε

Άιντε μωρό μου...

Με ερωτήσεις η νηπιαγωγός βοηθά τα παιδιά να αντιληφθούν το νόημα της ιστορίας, ακολουθεί η ακρόαση του ποιήματος σε τραγούδι

<https://www.youtube.com/watch?v=5VgQNBXzrXM&t=8s>

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

Τι είναι το δελφινοκόριτσο;

Έχετε δει ποτέ;

Που ζει;

Είναι φιλικό με εμάς τους ανθρώπους;

Στη συνέχεια, η νηπιαγωγός ζητά από τα παιδιά να πουν το καθένα μια λέξη που τους άρεσε στο ποίημα. Έτσι, καταγράφονται από τη νηπιαγωγό οι λέξεις **βάρκα, κύματα, λεμονιά, δελφινοκόριτσο, γυμνούλι, φιλί**. Η νηπιαγωγός εκτυπώνει καρτέλες όπου απεικονίζονται οι παραπάνω λέξεις.

Βάρκα

κύμα

λεμονιά

Φιλί

γυμνό

δελφινοκόριτσο

Με αυτές τις λέξεις, τα νήπια δημιουργούν ένα νέο ποίημα.

Τα καλοκαίρια τα ζεστά,

οι **βάρκες** πλέουν πάνω στα **κύματα**.

Τα **φιλιά** των παιδιών μυρίζουν

σαν τα άνθη της **λεμονιάς** που κιτρινίζουν.

Μα το χειμώνα τα δέντρα στέκονται **γυμνά**

Όπως στο βυθό της θάλασσας τα **δελφινοκόριτσα**.

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί σε νηπιαγωγείο. Κατανοήθηκε πλήρως από τα παιδιά και όλα προσπάθησαν να δώσουν τη δική τους σκέψη για να συνθέσουν τους νέους στίχους και να δημιουργήσουν το ποίημα. Στη συνέχεια, αποφάσισαν να φτιάξουν κάρτες με τους στίχους του ποιήματος και να τις δώσουν στους γονείς για να δείξουν τη δουλειά τους.

17^η Δραστηριότητα «Εικονόλεξο»

Στόχοι

- *Να μάθουν τις ημέρες της εβδομάδας μέσα από το εικονόλεξο και να δημιουργήσουν ένα νέο βασισμένο σε αυτό*
- *Να κατανοήσουν την χρονική σειρά των ημερών της εβδομάδας*
- *Να τραγουδήσουν το ποίημα από το εικονόλεξο*
- *Να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους*
- *Να επικοινωνήσουν*
- *Να ψυχαγωγηθούν*

Οι μέρες της εβδομάδας είναι 7. Αφού μάθαμε τις μέρες με τη βοήθεια του τραγουδιού «η καλή κυρα-εβδομάδα» <https://www.youtube.com/watch?v=7GI-IBN0oro> ,το είδαμε και σε εικονόλεξο και συζητήσαμε τα χαρακτηριστικά της κάθε ημέρας.

Η καλή κυρά Βδομάδα.....

...βγάζει βόλτα στην
λιακάδα...

7
...τα 7 της τα παιδάκια,
μες στου Χρόνου τα δρομάκια.

<http://taniamanesi-kourou.blogspot.gr/>

**Πρώτη πάει η Δευτέρα
με σιλάκι και με νάζι...**

Δευτέρα

<http://taniamanesi-kourou.blogspot.gr/>

**...πίσω προχωρά η Τρίτη
πηδηχτούλα σαν
σπουργίτι**

Τρίτη

**Και ακολουθεί η Τετάρτη
πάντα έτοιμη για πάρτι**

Τετάρτη

<http://taniamanesi-kourou.blogspot.gr/>

**...να κι η Πέμπτη
στη σειρά της με την
αλογοουρά της.**

Πέμπτη

**Κι η Παρασκευή ναζιάρα
που κρατά και μια κιθάρα...**

Παρασκευή

<http://taniamanesi-kourou.blogspot.gr/>

**...και ξοπίσω το Σάββατο
αταχτούλι και κεφάλτο.**

Σάββατο

Τέλος, να κι η Κυριακή
μ'ένα κόκκινο...βρακί.

Κυριακή

<http://taniamanesi-kourou.blogspot.gr/>

Τα νήπια ενθουσιάζονται με το εικονόλεξο, γι αυτό και αποφασίζουμε να δημιουργήσουμε κι εμείς ένα, όπως κι ένα τραγούδι, με αφορμή την παροιμία «1 μήλο την ημέρα το γιατρό τον κάνει πέρα».

Έτσι, λοιπόν, η νηπιαγωγός ρωτά: τι θα γίνει εάν φάμε 1 μήλο τη Δευτέρα; Την Τρίτη; Την Τετάρτη;

Με την καταγραφή των απαντήσεων των παιδιών, δημιουργήσαμε τη λύση του αινίγματος για όλες τις ημέρες της εβδομάδας σε εικονόλεξο.

1 τη Δευτέρα, το τον κάνει πέρα.

1 και την Τρίτη, είμαστε γεροί σαν

1 την Τετάρτη, χτίζει σώματα από

1 και την Πέμπτη, ο οργανισμός δεν

1 την Παρασκευή, δίνει πολλή

1 το Σάββατο, κάνω εύκολα

1 την Κυριακή, διασκέδασε ως την .

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί σε νηπιαγωγείο. Τα παιδιά μέσα από τον παιγνιώδη τρόπο της δημιουργικής γραφής κατάφεραν να μάθουν τις ημέρες της εβδομάδας και να δημιουργήσουν βασισμένα σε αυτές ένα νέο εικονόλεξο. Για κάθε ημέρα της εβδομάδας κράτησαν σταθερό τον στίχο στην αρχή ‘ 1 μήλο’ , απαριθμούσαν την κάθε ημέρα με τη σειρά και στο τέλος προσπάθησαν με την βοήθεια της νηπιαγωγού να συνεχίσουν την πρόταση με δικές τους προτάσεις ώστε να ολοκληρωθεί ο κάθε στίχος. Στο τέλος, η νηπιαγωγός προέτρεψε το κάθε παιδί να γράψει στον υπολογιστή το νέο ποίημα (που έβλεπαν πως γράφεται από τον πίνακα) και η ίδια ανέλαβε να κατεβάσει εικόνες από το διαδίκτυο αντί για τις λέξεις που χρησιμοποίησαν τα παιδιά ώστε να δημιουργηθεί το εικονόλεξο. Το εκτύπωσε και το μοίρασε σε όλους τους μαθητές.

18^η Δραστηριότητα «Αντίθετες λέξεις»

Στόχοι

- *Να αντιληφθούν τις αντίθετες έννοιες μέσα από τις κάρτες*
- *Να σκεφτούν τα δικά τους αντίθετα ζευγαράκια και να παίξουν το παιχνίδι της παντομίμας*
- *Να ψυχαγωγηθούν*

Η νηπιαγωγός έχει μπροστά της καρτέλες αντιθέτων. Δείχνει στα νήπια μια καρτέλα κι αυτά βρίσκουν αυτήν που απεικονίζει την αντίθετη έννοια. Για παράδειγμα ανοίγω την πόρτα, κλείνω την πόρτα.

Στη συνέχεια, τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και καθεμιά τραβά μια καρτέλα και με παντομίμα την παρουσιάζει. Η ομάδα που τράβηξε την καρτέλα με την αντίθετη έννοια, πάλι με παντομίμα παρουσιάζει την αντίθετη έννοια. Με τον τρόπο αυτό, τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι καλούνται να αναπτύξουν τις ιδέες τους χρησιμοποιώντας λέξεις για να κάνουν ολοκληρωμένες προτάσεις και να εμπλουτίσουν τη γλωσσική τους ανάπτυξη.

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί σε τμήμα και τα παιδιά συνέχισαν να παίζουν παντομίμα σκεφτόμενα το καθένα ένα δικό τους αντίθετο ζεύγος όπου παρουσίαζαν την έννοια στους συμμαθητές τους. Όλοι οι μαθητές σηκώθηκαν με τη σειρά και προσπάθησαν να κάνουν την δραστηριότητα. Η νηπιαγωγός παρέμβαινε όπου το έκρινε απαραίτητο.

19^η Δραστηριότητα «Υποκοριστικά»

Στόχοι

- *Να μάθουν τα υποκοριστικά*
- *Να ακούσουν το τραγούδι*
- *Να αλλάξουν τις λέξεις του τραγουδιού εφαρμόζοντας τα υποκοριστικά τους και να το τραγουδήσουν ξανά*
- *Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους μέσα από την εφαρμογή δημιουργικών δράσεων*
- *Να ψυχαγωγηθούν*

Η νηπιαγωγός αναφέρει την έννοια των υποκοριστικών λέξεων.

-Πώς λέγεται η μικρή καρέκλα;

-Καρεκλίτσα, καρεκλάκι

-Το μικρό κρεβάτι;

-Κρεβατάκι

-Η παρέα μας;

-παρεούλα

Ακούμε το τραγούδι «10 καβουράκια»

-ποια λέξη είναι υποκοριστική;

-τα καβουράκια

Ωραία, πάμε να αλλάξουμε τις λέξεις του τραγουδιού και να τις κάνουμε μικρές, υποκοριστικές;

Το αρχικό τραγούδι είναι:

10 καβουράκια βρήκαν
10 καραμέλες και καθίσανε στον
 βράχο να τις φάνε. Μα ήρθαν τα
 χταπόδια τα τραβήξαν απ'
 τα πόδια και τους πήραν τα γλυκά

Και στο φινάλε έμειναν μονάχα να κοιτάν το
 κύμα αχ τα καβουράκια
 είναι κρίμα κι έμειναν μονάχα να κοιτάν
 το κύμα αχ τα καβουράκια
 είναι κρίμα !!

Να και μια χελώνα που τα βλέπει να' ναι
 μόνα και τα παίρνει στη σπηλιά
 μες στη φωλιά της.
 Βγάζει απ' τις ντουλάπες γλειφιτζούρια
 σοκολάτες παγωτά
 γρανίτες φράουλες και τάρτες

Και τα καβουράκια μας
 θα κάνουν πάρτι
 κάτω απ' το σπασμένο το κατάρτι
 Και τα καβουράκια μας
 θα κάνουν πάρτι
 κάτω απ' το σπασμένο το κατάρτι

Το τραγούδι με υποκοριστικά:

Δέκα καβουράκια

βρήκαν δέκα **καραμελίτσες**

και καθίσανε στο **βραχάκι** να τις φάνε

Μα ήρθαν τα **χταποδάκια** τα τραβήξαν απ' τα **ποδαράκια**

και τους πήραν τα **γλυκάκια**, και στο φινάλε

έμειναν μονάχα να κοιτάν το **κυματάκι**

αχ τα καβουράκια είναι κρίμα

κι έμειναν μονάχα να κοιτάν το **κυματάκι**

αχ τα καβουράκια είναι κρίμα !!

Να και μια **χελωνίτσα**

που τα βλέπει να' ναι μόνα

και τα παίρνει στη σπηλιά μες στη **φωλίτσα** της

Βγάζει απ' τις ντουλάπες **γλειφιτζουράκια σοκολατάκια**

παγωτάκια γρανίτες **φραουλίτσες** και τάρτες

και τα καβουράκια μας θα κάνουν **παρτάκι**

κάτω απ' το σπασμένο το **καταρτάκι**

και τα καβουράκια μας θα κάνουν **παρτάκι**

κάτω απ' το σπασμένο το **καταρτάκι** !!

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί στο νηπιαγωγείο. Τα παιδιά, μετά την εφαρμογή των υποκοριστικών στις λεξούλες του τραγουδιού, το τραγούδησαν ξανά και το χάρηκαν πολύ. Άρχισαν μάλιστα να βρίσκουν αντικείμενα στην τάξη και να τους βάζουν το υποκοριστικό τους συζητώντας τα στην παρεούλα.

20^η Δραστηριότητα «Μεγεθυντικές λέξεις»

Στόχοι

- *Να μάθουν τι είναι οι ‘μεγεθυντικές λέξεις’ και να δημιουργήσουν ένα ποίημα με αυτές*
- *Να αναφέρουν μεγεθυντικές λέξεις*
- *Να επικοινωνούν*
- *Να εκφραστούν δημιουργικά*
- *Να ψυχαγωγηθούν*

Η νηπιαγωγός ρωτάει:

-Τι είναι ο μεγεθυντικός φακός;

-αυτός που δείχνει πιο μεγάλα τα πράγματα

-Σωστά. Γι’ αυτό και κάποιες λέξεις μπορούμε να τις πούμε σα να είναι πιο μεγάλες, όπως η μύτη, το μάτι, το αυτί, το στόμα. Πώς άραγε λέγονται αν μεγαλώσουν πολύ;

-μυτάρια, ματάρια, αυτάρια, στοματάρια.

Στη συνέχεια, φτιάχνουν όλοι μαζί ένα ποίημα με μεγεθυντικές λέξεις.

Ο Γιωργάρας έχει πελώριες ματάρια

Καστανές μαλλούρες

Φοράει κόκκινες γυαλάρια

Ενώ οι χερούκλες του δείχνουν δυνατές.

Τρώει γρήγορα τη φαγητάρια του

Παίζει με τη μπαλάρια μπάσκει

Και φεύγει με την αυτοκινητάρια του πατέρα του.

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί στην τάξη. Το νέο ποίημα που δημιουργήθηκε έγινε με την βοήθεια της νηπιαγωγού. Τα νήπια συμμετείχαν ενεργά και συζητούσαν μεταξύ τους τις νέες λέξεις. Στο τέλος, προσπάθησαν να αποτυπώσουν το ποίημα μέσα από μία ζωγραφιά. Τα έργα τους ήταν ευφάνταστα.

21^η Δραστηριότητα «Παραμυθομπλεξίματα με τον Κουίμπι»

Στόχοι

- *Να κατανοήσουν τη χρονική σειρά των γεγονότων της ιστορίας*
- *Να δημιουργήσουν μια νέα ιστορία αλλάζοντας τη χρονική σειρά των γεγονότων*
- *Να διηγηθούν την νέα ιστορία*
- *Να καταλάβουν πώς αλλάζει κάθε φορά το παραμύθι*

Η νηπιαγωγός εμφανίζει στην παρεούλα ένα αρκουδάκι γοριλάκι και ένα αγοράκι-κούκλα. Εξηγεί στα νήπια πως το γοριλάκι ονομάζεται Κουίμπι και το παιδάκι Τομ. Είναι δύο πολύ καλοί φίλοι που γνωρίζονται από μικροί. Τα περισσότερα νήπια άρχισαν να φωνάζουν πως ήθελαν να ακούσουν το παραμύθι και τα υπόλοιπα ακολούθησαν αρχίζοντας να κάθονται το καθένα σε μία θέση στην παρεούλα. Η νηπιαγωγός ξεκίνησε να διηγείται την ιστορία. Το παραμύθι που επέλεξε λέγεται ‘Ο Κουίμπι, ο ευαίσθητος γορίλας’ και είναι τον Β. Παπαθεοδώρου. Χωρίζεται σε τρία μέρη. Το πρώτο αφορά την ιστορία του παραμυθιού, η οποία είναι βασισμένη σε πραγματικά περιστατικά ηρωισμού, πίστης και αφοσίωσης των ζώων, το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την πραγματική ιστορία στην οποία βασίζεται το παραμύθι και το τρίτο αφορά βασικές γνώσεις σχετικές με την ιστορία. Με την επιλογή αυτού του παραμυθιού η εκπαιδευτικός θέλει να διδάξει στα παιδιά την έννοια της φιλίας μεταξύ των ανθρώπων με τα ζώα. Μόλις ολοκληρώσει την αφήγηση της ιστορίας, κάνει ερωτήσεις σχετικές με αυτήν για να δει κατά πόσο την έχουν κατανοήσει τα παιδιά.

Η νηπιαγωγός είχε φροντίσει πριν το μάθημα να προετοιμάσει τις κατάλληλες καρτέλες που θα βοηθούσαν στην διεξαγωγή του. Πήρε κάποιες εικόνες μέσα από το βιβλίο, τις σάρωσε και τις εκτύπωσε. Δημιούργησε πέντε καρτέλες όπου η κάθε μία θα αντιστοιχούσε σε μία σκηνή από την ιστορία. Συγκεκριμένα, η πρώτη καρτέλα έδειχνε την αρχή του παραμυθιού απεικονίζοντας τον Τομ και τον Κουίμπι που ήταν μαζί από μωρά. Η δεύτερη καρτέλα έδειχνε τον αποχωρισμό του Κουίμπι από τον Τομ, η Τρίτη τον Τομ με τους γονείς του να ψάχνουν με βάρκα τον Κουίμπι, η τέταρτη την εμφάνιση του Κουίμπι μέσα από το δάσος που αγκάλιασε τον Τομ και τέλος, η Πέμπτη που απεικόνιζε τον τελευταίο αποχαιρετισμό των δύο φίλων όπου ο Κουίμπι επέστρεψε την μπάλα του Τομ. Μόλις αναλύσουν η εκπαιδευτικός μαζί με τα νήπια την κάθε καρτέλα ξεχωριστά και θυμηθούν πάλι την ιστορία,

η νηπιαγωγός ζητάει από κάποιο παιδί να αλλάξει τη σειρά των γεγονότων αλλάζοντας τις καρτέλες. Για παράδειγμα η Κατερίνα άλλαξε το τέλος και το τοποθέτησε πρώτο ώστε έτσι να ξεκινάει το παραμύθι. Ο Θανάσης έβαλε την αρχή στο τέλος και η Ελένη την μέση για αρχή. Όλα τα παιδιά προσπάθησαν να αλλάξουν τις καρτέλες και να διηγηθούν την νέα ιστορία που δημιουργόταν κάθε φορά.

ΟΙ ΚΑΡΤΕΛΕΣ:

Η δραστηριότητα έχει υλοποιηθεί στην τάξη. Στο τέλος κάθε παιδί μπορεί να ζωγραφίσει τη δική του νέα ιστορία με τη χρονική σειρά που επέλεξε να κάνει.

Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε η έννοια της γλωσσικής ανάπτυξης και ικανότητας των παιδιών προσχολικής ηλικίας μέσα από την αξιοποίηση δράσεων της Δημιουργικής Γραφής. Διαπιστώνεται ότι η Δημιουργική Γραφή συνιστά μια μορφή τέχνης που εκφράζεται ποικιλότροπα μέσα από τον προφορικό και τον γραπτό λόγο. Εκφράζεται μέσα από θεματικές, όπως η μουσική, το θέατρο, τα εικαστικά, η γλώσσα και τα μαθηματικά. Αυτές οι θεματικές μεταποιούνται με βιωματικό, ομαδοσυνεργατικό και παιγνιώδη τρόπο σε μια μορφή λόγου, που δεν αποτελείται μόνο από την προφορική και γραπτή διάσταση του λόγου, αλλά εμπεριέχει και την διαθεματικότητα. Τα κύρια γνωρίσματα, άλλωστε, της Δημιουργικής Γραφής είναι η ευελιξία αναφορικά με τη μορφή που αυτή λαμβάνει και η δεκτικότητα με κριτήριο τις ποικίλες τροποποιήσεις στο περιεχόμενό της.

Εν κατακλείδι, οι γλωσσικές δράσεις που υλοποιούνται με σκοπό τη Δημιουργική Γραφή, προσελκύουν το ενδιαφέρον των παιδιών προσχολικής ηλικίας, με αποτέλεσμα να αναπτύσσουν μια πιο θετική εικόνα και συμπεριφορά ως προς τη Δημιουργική Γραφή. Η εφαρμογή δημιουργικών δράσεων επιδρά στη μαθησιακή διαδικασία και πορεία, ενώ οδηγεί τα παιδιά στην ενεργό εμπλοκή και αυξάνει το βαθμό και τη φύση των εμπειριών τους στο νηπιαγωγείο. Οι δράσεις Δημιουργικής Γραφής στο νηπιαγωγείο δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για τη συνεχή αλληλεπίδραση των παιδιών, τον πειραματισμό τους με γλωσσικές έννοιες, την ανακάλυψη νέων τεχνικών επίλυσης προβλημάτων και το διαρκή αναστοχασμό. Ειδικότερα, οι δράσεις δημιουργικής γραφής που εφαρμόστηκαν στο νηπιαγωγείο στην παρούσα εργασία, αποδεικνύεται ότι συμβάλουν τα μέγιστα στη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας, αφού η δημιουργική γραφή θεωρείται βασική μέθοδος κατάκτησης της γλωσσικής ικανότητας των νηπίων, διότι τα νήπια μαθαίνουν εύκολα, βιωματικά και διασκεδαστικά.

Μέσω μιας ποικιλίας γλωσσικών παιχνιδιών, δραστηριοτήτων και ασκήσεων, οι μικροί μαθητές έρχονται σε επαφή με τη γλώσσα και «δοκιμάζουν» τους εαυτούς τους στην παραγωγή του γραπτού λόγου, βελτιώνοντας κάθε φορά τον τρόπο έκφρασής τους. Η πραγματοποίηση ορισμένων δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής τους δίνει ένα ευρύτερο λεξιλόγιο. Η δημιουργική συγγραφή βασίζεται στη φαντασία, λειτουργεί ως μέσο κατανόησης και αντανάκλα τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν τον κόσμο. Αυτό που ουσιαστικά γίνεται είναι η ενθάρρυνση του παιδιού να

αφηγηθεί μια ιστορία με δικά του λόγια ή να πλάσει μια δική του. Επίσης, ενθαρρύνει και αξιοποιεί τη δημιουργικότητα των παιδιών, κάτι που είναι εξαιρετικά επωφελές και συμβάλλει στη βελτίωση της στάσης των παιδιών απέναντι στη μάθηση. Ενισχύει την προσοχή, τη μνήμη και την κατανόηση. Επιπλέον, η δημιουργική γραφή είναι διασκεδαστική για τα παιδιά. Τα παιδιά δοκιμάζουν τον κόσμο των ιστοριών με μεγάλη ένταση. Αυτό τους δίνει ένα φυσικό ενδιαφέρον για τις δημιουργικές δυνατότητες της γλώσσας. Εν κατακλείδι, η δημιουργική γραφή είναι ένας εξαιρετικός τρόπος για την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της συνολικής ανάπτυξης των παιδιών. Ενθαρρύνεται και ενισχύεται η δημιουργική πρόσληψη των κειμένων, η φαντασία, η επινοητικότητα, η φιλιαναγνωσία και η συνεργατικότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Α.Π.Σ. (2013). *Νέο Πρόγραμμα Σπουδών: 2ο Μέρος-Μαθησιακές Περιοχές, ΕΣΠΑ 2007-2013, «Νέο Σχολείο (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη»*, MIS:295450:203-226.

Ανδρούτσου, Α., Κορτέση-Δαφέρμου, Χ., Τσάφος, Β. (2016). *Η Παρατήρηση ως Εργαλείο των Εκπαιδευτικών: Η κατανόηση του πλαισίου ως θεμέλιο για την οικοδόμηση της κατανόησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, Στο Β. Τσάφος (Επιμ.), Διερεύνηση και κατανόηση των παραμέτρων της εκπαιδευτικής διαδικασίας* (σσ. 41-173). Αθήνα: Gutenberg.

Αρίδη - Παυλίδη, Ι. (2011). "*Διερεύνηση Παραγόντων που Επιδρούν στη Σχολική Ετοιμότητα Παιδιών Νηπιακής Ηλικίας*". Διπλωματική Εργασία. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών. Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Βόλος.

Αυγητίδου, Σ. (2008). *Συνεργατική Μάθηση στην Προσχολική Εκπαίδευση: Έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg.

Βακάλη, Α., Ζωγράφου- Τσαντάκη, Μ.& Κωτόπουλος, Η. Τ. (2013). *Η Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο Α.Ε. Σελ. 21- 33.

Βογινρούκας, Ι. & Sherratt, E. (2005). *Οδηγός Εκπαίδευσης Παιδιών με Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές*. Αθήνα: «Ταξιδευτής».

Βορριά, Π., Κιοσέογλου, Γ., Ντούμα, Μ., Λιμναίου, Ν., Ιωσηφίδου, Β., & Σκεπετάρη, Σ. (2015). *Η Γλωσσική Ανάπτυξη σε Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας: Ερευνητικά δεδομένα από τη χρήση ψυχομετρικών εργαλείων*. Παιδαγωγική επιθεώρηση 43.

Cole, M. & Cole, S. (2002). *Η Ανάπτυξη των Παιδιών*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Γούτσος, Δ. (2012). *Γλώσσα: Κείμενο, Ποικιλία, Σύστημα*, (1η εκδ.) Αθήνα: Κριτική Επιστημονική Βιβλιοθήκη, ISBN 978 960 218 770 8.

Γρίβα, Ε., & Σέμογλου, Κ. (2013). *Ξένη Γλώσσα και Παιχνίδι. Κινητικές δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης στην πρωτοσχολική Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.

Δροσινού, Μ., Μαρκάκης, Ε., Μιχαηλίδου, Μ., Τσαγκαράκη, Ι., Τσιάμαλος, Β., & Χρηστάκης, Κ. (2007). *Δραστηριότητες Μαθησιακής Ετοιμότητας*. Βιβλίο Εκπαιδευτικού Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Προφορικός λόγος – Ψυχοκινητικότητα – Νοητικές ικανότητες – Συναισθηματική οργάνωση. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων. Αθήνα.

Ζακοπούλου, Β. (2009). *Σημειώσεις μαθήματος «Γλωσσικές Διαταραχές Στη Σχολική Ηλικία – Μαθησιακές Δυσκολίες»*, Θεωρία & Εργαστήριο, Γ' Εξαμήνου. Ιωάννινα. Α.Τ.Ε.Ι. Ηπείρου.

Ζαρκογιάννη, Ε., (2015). *Παραδοσιακή και Σύγχρονη Θεώρηση του Γλωσσικού Λάθους στη Διόρθωση του Γραπτού Λόγου*. Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό «εκπ@ιδευτικός κύκλος», 3(2):103-191

Κακανά, Δ-Μ. & Μπότσογλου, Κ. (2016). *Θεωρητικές Παραδοχές της Μεθοδολογίας της Παρατήρησης. Στο Β. Τσάφος (Επιμ.), Διερεύνηση και κατανόηση των παραμέτρων της εκπαιδευτικής διαδικασίας* (σσ, 15-40). Αθήνα: Gutenberg.

Κανέλλου, Μ., Κορβέση, Ε., Ράλλη, Α., Μουζάκη, Α., Αντωνίου, Φ., Διαμαντή, Β. & Παπαϊωάννου, Σ. (2016). *Οι Αφηγηματικές Δεξιότητες σε Παιδιά Προσχολικής και πρώτης Σχολικής Ηλικίας. Προσχολική & Σχολική Εκπαίδευση, Τόμος 4, Τεύχος 1, σσ. 35-67.*

Καρακίτσιος, Α. (2013). *Διδασκαλία της Λογοτεχνίας και Δημιουργική Γραφή*. Θεσσαλονίκη: ΖΥΓΟΣ.

Καρακίτσιος, Α. (2011). *Περί Δημιουργικής Γραφής*. Θεσσαλονίκη

Καρούσου, Α. (2017). *Η Γλωσσική Αξιολόγηση κατά τη Βρεφική και την Προσχολική Ηλικία, στο Παληκαρά, Ο. & Ράλλη, Α. (Επιμ., 2017). Γλωσσικές Διαταραχές στα Παιδιά και τους Εφήβους: Θέματα οριοθέτησης, αξιολόγησης και παρέμβασης*. Εκδόσεις: Gutenberg

Κάτη, Δ. (2000). *Γλώσσα και Επικοινωνία στο Παιδί*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Κοκκίδου, Μ. (2014). *Η Εμπύχωση στη Διδασκαλία - Μάθηση. Το σχολείο της χαράς και της καρδιάς*. Αθήνα: Fagottobooks-Νίκος Θερμός.

Κοτρωνίδου, Δ. (2012). *Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο*. 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.)»

Κωτόπουλος, Τ.Η., Παναγιωτίδης, Γ. (2013). *Διατριβή σαν Μυθιστόρημα. Συγγραφική Πρακτική και Λογοτεχνική Θεωρία*. Στο: Πρακτικά 1ου Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή», 4-6 Οκτωβρίου 2013, Αθήνα.

Κωτόπουλος, Τ. (2014). *Ε' Επιστημονικό Συνέδριο «Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014), οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία»* (σ.σ. 801-822), Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014

Lyons, J. (2002). *Εισαγωγή στη Γλωσσολογία*. Αθήνα: Πατάκη.

Μαγγόπουλος, Γ. (2014). *Η Μελέτη Περίπτωσης ως Ερευνητική Στρατηγική στην Αξιολόγηση Προγραμμάτων: θεωρητικοί προβληματισμοί*. Το βήμα των κοινωνικών επιστημών, 64 (ΙΣΤ'), 73-93.

Μανωλίτσης, Γ. (2012). *Ψυχοπαιδαγωγική της Προσχολικής Ηλικίας*. Ενότητα 9: Γνωστική ανάπτυξη του παιδιού και εφαρμογές στην Προσχολική Αγωγή: γλώσσα και προσχολική αγωγή. Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Διαθέσιμο στο <https://opencourses.uoc.gr>.

Μεντενόπουλος, Γ. (2003). *Αφασίες – Αγνωσίες – Απραξίες και η Σχέση τους με τη Μνήμη*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Μιχαλοπούλου, Κ., & Βάρδα, Α. (2004). *Ιδέες και Αναπαραστάσεις Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας σχετικά με την Παιδαγωγική Σχέση και την Σχολική Διαδικασία*. Πρακτικά του 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου «Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα», Δ.Π.Θ. και Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος, Θεσσαλονίκη : Κυριακίδης, 85-95.

Μότσιου, Ε. (2014). *Γλωσσική Ανάπτυξη και Κατευθύνσεις για τη Διδακτική Πράξη*. Η παρουσίαση αναπτύχθηκε για την ψηφιακή πλατφόρμα "Ταξίδι στον γραμματισμό" .

Μπαγάκης, Γ. & Σία (2006). *Η Ομαλή Μετάβαση των Παιδιών από το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό και η Προσαρμογή τους στην Α' τάξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ναλμπάντη, Κ. (2016). *Ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής με την χρήση σύγχρονων τεχνολογιών στο νηπιαγωγείο: Μελέτη περίπτωσης το βιβλίο της Άλκη Ζέη «Η μωβ ομπρέλα»*. Διαθέσιμο στο: <https://dspace.uowm.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/303/nalmpanti%20.odt%20%20%20.pdf1234.pdf?sequence=1> (τελευταία ανάκτηση: 17-11-2022)

Νικολαΐδου, Σ. (2016). *Μην το λες. Δείξε το. Στο: Η δημιουργική γραφή στο σχολείο, οδηγός εκπαιδευτικού*. Συλλογικό έργο. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ντίνας, Κ. & Γώτη, Ε. (2016). *Ο Κριτικός Γραμματισμός στη Σχολική Πράξη: Αρχίζοντας από το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Gutenberg

Παλαιοπάνου, Α. (2013). *Τα Κόμικς και η Αξιοποίησή τους στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση* (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Ιωάννινα.

Παντελιάδου, Σ. & Φιλιππάτου, Δ. (2013). *Διαφοροποιημένη Διδασκαλία. Θεωρητικές Προσεγγίσεις & Εκπαιδευτικές Πρακτικές*. Αθήνα: Πεδίο.

Παπαντωνάκης, Γ. & Κωτόπουλος, Τ. (2011). *Σκηνικό Χαρακτήρες Πλοκή, Διαβάζοντας ένα λογοτεχνικό κείμενο για παιδιά και νέους*. Αθήνα: Εκδοτικός όμιλος Ίων.

Παπαντωνίου Α., Καλογιαννίδου Α., Κολιπέτρη Ζ., Τοκμακίδου Ε., & Δερμεντζόγλου, Μ. (2004). *Οι Απόψεις των Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τις δυσκολίες Προσαρμογής των Παιδιών κατά τη Μετάβασή τους από το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό Σχολείο*. Μακεδών, 13, 43- 56.

Παπαπασχάλη, Ε. (2018). *"Η Γλωσσική Ανάπτυξη Παιδιών Προσχολικής και Πρωτοσχολικής Ηλικίας και η Συμβολή του Παιχνιδιού ως μέσου Ψυχοκινητικής Αγωγής"*. Αθήνα:Ορόσημο.

Σαλαγκούδη, Π. (2019). *"Σημασιολογική Ανάπτυξη και Ποικιλομορφία σε παιδιά τυπικής ανάπτυξης, ηλικίας 1.5 έως 4 ετών"*. Διπλωματική Εργασία. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: Επιστήμες των Διαταραχών Επικοινωνίας. Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής. Σχολή Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τεχνών. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Θεσσαλονίκη

Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική Γραφή – Οδηγίες πλεύσεως* (Βιβλίο εκπαιδευτικού). Διαθέσιμο στο <https://www.openbook.gr/dimiourgiki-grafi>

Τάφα, Ε. (2008). *Ανάγνωση και Γραφή στην Προσχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τσαπακίδου, Α. (2014). *Από το Παραδοσιακό στο Δημιουργικό Παιχνίδι*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αντ. Σταμούλη

ΥΠΕΠΘ. (2016). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) για το Νηπιαγωγείο*. Φ.Ε.Κ., Υπουργική Απόφαση 21072β/Γ2, Αρ. Φύλλου 304 (Β), 4306-4335.

Φτερνιάτη Α., (2016). *Η Διδακτική της Γλώσσας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση τις τρεις τελευταίες δεκαετίες στην Ελλάδα*. Ένα σύντομο ιστορικό μεταρρυθμιστικών προσπαθειών, Πάτρα.

Χατζή, Α.Μ. (2016). *Η Δημιουργική Γραφή ως αντικείμενο*. Διαθέσιμο στο: <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/19301/%ce%a7%ce%b1%cf%84%ce%b6%ce%ae%20%ce%91%ce%9c%20%cf%80%cf%84%cf%85%cf%87%ce%b9%ce%b1%ce%ba%ce%ae.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (τελευταία ανάκτηση 12-11-2022)

Χατζησαββίδης, Σ. (2002). *Η Γλωσσική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο. Δραστηριότητες για την καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας και του γραμματισμού*. Θεσσαλονίκη: ΒΑΝΙΑΣ.

Ξενόγλωσση

Berk, L. E. (2015). *Child Development 7th Edition*.

Bishop, D. V. M. & Leonard, L. B. (Eds.) (2000). *Speech and Language Impairments in Children: Causes, characteristics, intervention and outcome*. New York, NY: Psychology Press.

Dere, Z. (2019). *Investigating the Creativity of Children in Early Childhood Education Institutions*. Universal Journal of Educational Research, 7(3), 652-658

Elliott, S.N., Kratochwill, Th.R., Littlefield, C. J. & Travers, J. F. (2008). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία: Αποτελεσματική Διδασκαλία, Αποτελεσματική Μάθηση*, (μετάφραση Μ. Σόλμαν & Φ. Καλύβα; επιμέλεια Α. Λεονταρή & Έ. Συγκολλίτου), Αθήνα: Gutenberg.

Hay, P.J. & Macdonald, D. (2009). *Evidence for the Social Construction of Ability in physical Education*. Sport, Education and Society Journal, 15, Abingdon, Oxon:Routledge:18.

Kagan, S. (2003). *Readying Schools for Young Children*. Polemics and Priorities. Kappan Professional Journal.

Murugiah, M.R. (2013). *Improving the 5th Formers' Continuous Writing Skills through the Creative Writing Module*. Advances in Language and Literary Studies, 4, p. 7-12.

Nasir, L., Naqvi, S.M., & Bhamani, S. (2013). *Enhancing Students' Creative Writing Skills: An Action Research Project*. Acta Didactica Napocentia. 6 (2).

Ngo, T. T. B. (2016). *Developing a Differentiated Model for the Teaching of Creative Writing to high performing Students*. English in Australia, 51(2), 63-73.

Odom, S., Pungello, E. & Gardner-Neblett, N., (2012). *Re-visioning the beginning: developmental and health science contributions to infant/Toddler Programs for children and families living in poverty*, New York: Guilford Press:77-101.

Promnont, P., & Rattanavich, S. (2015). *Concentrated Language Encounter Instruction Model III in Reading and Creative Writing Abilities*. English Language Teaching, 8, p. 1-10.

Sadler-Smith, E. (2015). *Wallas' four-stage Model of the Creative Process: More than meets the eye?* Creativity Research Journal, 27(4), p. 342–352. <https://doi.org/10.1080/10400419.2015.1087277> .

Wojciehowski, S. & Ernst, E. (2018). *Best Practices in Writing Instruction*. New York: The Guilford Press